

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ERGENLERDE KARAR VERME BECERİLERİ İLE
MUTLULUK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinan KALKIŞIM

İstanbul
Şubat-2023

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ERGENLERDE KARAR VERME BECERİLERİ İLE
MUTLULUK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinan KALKIŞIM

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Nüket AFAT

İstanbul
Şubat-2023

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Nüket AFAT

Üye Dr. Öğr. Üyesi Besra TAŞ

Üye Dr. Öğr. Üyesi Halime EKER

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Erhan İÇENER
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Ergenlerde Karar Verme Becerileri ile Mutluluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Sinan KALKIŞIM

ÖN SÖZ

Bu çalışmamın amacı; ergenlerin karar verme becerileri ile mutluluk arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmam üniversitenin eşğine gelmiş, lise dersleri ile boğuşan farklı okul türlerinde okuyan gençlere katkı sunabilmeyi amaçlamaktadır. Hayatlarına verecekleri önemli kararların etkisiyle devam edecek ergenlerin mutluluğa karşı bakış açılarını anlamaya çalışmak ve çözüm önerileri üretebilmektir. Bana bu çalışma sırasında her aşamada yardımcı olan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nüket AFAT'a sabır ve özeniyle göstermiş olduğu emeğe teşekkür ederim.

Meslek hayatımda önemli bir yere sahip olan değerli müdürüm Yusuf ERKUL'a mesleki gelişimim adına göstermiş olduğu hassasiyet ve veri toplama aşamasındaki desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Çalışmalarımın sürecinde bana destek olan öğretmen arkadaşlarım, Hüseyin FINDIK, Mehmet DOĞAN, İsmail KAYA, Süleyman DESTİRECI, Hakan AYDOĞDU, Ali ÇUKURLU ve Harun YILMAZ'a desteklerinden ötürü teşekkür ederim.

Ailenin bireye verilecek en önemli güç olduğunu hiç unutturmayan, üzerimde haklarını asla ödeyemeyeceğim sevgili babam Kenan KALKIŞIM, annem Emine KALKIŞIM ve ablam Esra KAHVECİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Akademik hayata başlamamda öncü olan ve varlığıyla beni mutlu edip her şekilde bana destek olan sevgili eşim Şevval İlknur KALKIŞIM'a teşekkür ediyorum.

Sinan KALKIŞIM
İstanbul-2023

ÖZET
ERGENLERDE KARAR VERME BECERİLERİ İLE
MUTLULUK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ
SİNAN KALKIŞIM

Yüksek Lisans, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nüket AFAT

Şubat, 2023 - 107 Sayfa

Çalışmanın amacı ergenlerde karar verme becerileri ile mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden survey (tarama) modelinin alt yöntemi olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul ili MEB'e bağlı liselerde öğrenim gören tüm öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Bakırköy, Bağcılar, Bahçelievler ve Küçükçekmece ilçelerinde öğrenim gören 298 (%61,8) kadın, 184 (%38.2) erkek, toplam 482 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında "Kişisel Bilgi Formu", "Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (EVKÖ)" ve "Ergenlerde Mutluluk Ölçeği (EMÖ)" kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formundaki değişkenler ile ölçekler arasındaki farklılığı ortaya koyabilmek adına bağımsız gruplarda t-testi analizi ve tek yönlü varyans analizinden faydalanılmıştır. Farklılığın anlamlı olması durumunda LSD (çoklu karşılaştırma) testi yapılmıştır. Karar verme ölçeği ve alt boyutları ile mutluluk ölçeği arasındaki ilişki için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; ergenlerin karar verme becerileri ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farklılık görülürken diğer demografik değişkenlerle arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ergenlerin mutluluk düzeylerinin cinsiyet, okul türü ve anne eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılaşma sergilediği ancak baba eğitim durumu, yaş ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre bir farklılaşma göstermediği belirlenmiştir. Ergenlerin karar verme becerileri toplam ölçek puanları ve mutluluk düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Ancak mutluluk ile karar verme alt boyutlarından öz-saygı ve ihtiyatlı seçicilik ile pozitif yönde, panik, umursamazlık ve sorumluluktan kaçma ile ise negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Karar Verme, Mutluluk, Ortaöğretim Öğrencileri

ABSTRACT

**INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN
DECISION-MAKING SKILLS AND HAPPINESS AMONG
ADOLESCENTS**

Sinan KALKIŞIM

Master, Psychological Counseling and Guidance

Thesis Advisor: Asst. Dr. Nüket AFAT

February, 2023 – 107 Pages

The aim of the study is to examine the relationship between decision-making skills and happiness in adolescents. In this study, the relational survey model, which is a sub-method of the survey model, which is one of the quantitative research methods, was used. The universe of the research consists of all students studying in high schools affiliated to the Ministry of National Education in Istanbul. The sample of the study consists of 298 (61.8%) female and 184 (38.2%) male, totally 482 high school students studying in Bakırköy, Bağcılar, Bahçelievler and Küçükçekmece districts. “Personal Information Form”, “Decision Making Scale for Adolescents (EVKÖ)” and “Happiness Scale for Adolescents (EMS)” were used to collect data. In order to reveal the difference between the variables in the Personal Information Form and the scales, t-test analysis and one-way analysis of variance were used in independent groups. If the difference was significant, the LSD (multiple comparison) test was performed. Pearson correlation analysis was used for the relationship between the decision-making scale and its sub-dimensions and the happiness scale. According to the results obtained; While there was a significant difference between adolescents' decision-making skills and grade level, no significant difference was found between other demographic variables. It was determined that the happiness levels of the adolescents showed a significant difference according to the variables of gender, school type and educational status of the mother, but did not show a difference according to the variables of father's education level, age and class level. It was determined that there was no statistically significant relationship between the decision-making skills of the adolescents, their total scale scores and their happiness levels. However, it has been observed that there is a positive relationship with self-

esteem and prudent selectivity, which are sub-dimensions of happiness and decision-making, and a negative relationship with panic, indifference and avoidance of responsibility.

Keywords: Adolescent, Decision Making, Happiness, Secondary School Students

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1.Problem.....	1
1.2. Amaç.....	5
1.2.1.Alt Amaçlar	5
1.3.Araştırmanın Önemi	6
1.4. Varsayımlar.....	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1.Karar Verme Kavramı	9
2.1.1.Karar Verme Süreci	11
2.1.2.Karar Verme İle İlgili Kuramlar	13
2.1.2.1.Klasik Karar Verme Kuramı	13
2.1.2.2.Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı	14
2.1.2.3.Beklenen Fayda Kuramı.....	15
2.1.2.4.Çatışma Kuramı	16
2.1.2.5.Olasılık Kuramı.....	16
2.1.2.6.Pişmanlık Kuramı.....	17

2.1.3.Ergenlerde Karar Verme.....	18
2.1.4.Karar Verme İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	19
2.1.5. Karar Verme İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	23
2.2.Mutluluk Kavramı	24
2.2.1.Mutluluk Kuramları	26
2.2.1.1.Adaptasyon (Uyum) Kuramı.....	26
2.2.1.2.Erek (Amaç) Kuramı.....	26
2.2.1.3.Aşağıdan Yukarı ve Yukarıdan Aşağı Kuramı	27
2.2.1.4.Etkinlik ve Akış Kuramı	27
2.2.1.5.Sabit Nokta Kuramı.....	28
2.2.1.6.Yargı Kuramı	28
2.2.1.7.Haz ve Acı Kuramı.....	29
2.2.1.8.Ryff'in Psikolojik İyi Oluş Kuramı.....	29
2.2.2.Mutluluk İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	30
2.2.3.Mutluluk İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM	36
3.1.Araştırmanın Modeli.....	36
3.2.Evren ve Örneklem	36
3.2.1.Demografik Bilgiler.....	37
3.3. Veri Toplama Araçları.....	38
3.3.1.Kişisel Bilgi Formu	38
3.3.2.Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (EKVÖ)	38
3.3.1.Ergenlerde Mutluluk Ölçeği (EMÖ).....	39
3.4. Verilerin Toplanması	39
3.4. Verilerin Çözümlemesi	40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI	42
4.1. Ergenlerde Karar Verme Ölçeği ve Ergenlerde Mutluluk Ölçeği Puan Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	42
4.2. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Karar Verme Becerileri	43

4.3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Karar Verme Becerileri	44
4.4. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıf Düzeyine Göre Karar Verme Becerileri.....	46
4.5. Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Karar Verme Becerileri	48
4.6. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karar Verme Becerileri.....	50
4.7. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karar Verme Becerileri.....	52
4.8. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Mutluluk Düzeyleri	53
4.9. Ortaöğretim Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Mutluluk Düzeyleri.....	54
4.10. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Mutluluk Düzeyleri.....	54
4.11. Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Mutluluk Düzeyleri	55
4.12. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Düzeyleri	56
4.13. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Düzeyleri	57
4.14. Ortaöğretim Öğrencilerinin Karar Verme Becerileri İle Mutluluk Düzeyleri Arasındaki Korelasyon	58

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME	60
5.1.Ergenlerde Karar Verme Ölçeğinin Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışma Ve Yorumu	60
5.2.Ergenlerde Mutluluk Ölçeğinin Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışma Ve Yorumu	64
5.3.Ergenlerde Karar Verme Becerileri Ölçeği Ve Alt Boyutları İle Mutluluk Düzeylerinin İlişkisinin Tartışma ve Yorumu	67
5.4.Öneriler	67
Araştırmacıya Yönelik Tavsiyeler.....	67
Uygulayıcıya Yönelik Tavsiyeler	68
KAYNAKÇA.....	69
EKLER	89
ÖZGEÇMİŞ	96

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Ortaöğretim Öğrencilerinin Demografik Bilgileri Frekans ve Yüzde Değerleri	36
Tablo 3.2: Ergenlerde Karar Verme Becerileri ve Ergen Mutluluk Ölçeklerinden Alınan Puanların Betimsel İstatistikleri.....	40
Tablo 4.1: Ölçeklerin Puan Ortalamaları ve Puan Aralıkları (N=482).....	41
Tablo 4.2: Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları t-testi Sonuçları	42
Tablo 4.3: Ortaöğretim Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları ANOVA Testi Sonuçları	43
Tablo 4.4: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıf Düzeyine Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları ANOVA Testi Sonuçları.....	44
Tablo 4.5: Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları ANOVA Testi Sonuçları.....	46
Tablo 4.6: Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları ANOVA Testi Sonuçları.....	47
Tablo 4.7: Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları ANOVA Testi Sonuçları.....	49
Tablo 4.8: Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Mutluluk Düzeylerinin t-testi Sonuçları	50
Tablo 4.9: Ortaöğretim Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Mutluluk Düzeylerinin ANOVA Testi Sonuçları.....	50
Tablo 4.10: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Mutluluk Düzeylerinin ANOVA Testi Sonuçları.....	51
Tablo 4.11: Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Mutluluk Düzeylerinin ANOVA Testi Sonuçları.....	52
Tablo 4.12: Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Düzeylerinin ANOVA Testi Sonuçları.....	53
Tablo 4.13: Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Düzeylerinin ANOVA Testi Sonuçları.....	53
Tablo 4.14: Ortaöğretim Öğrencilerinin Karar Verme Becerileri ile Mutluluk Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları	54

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
SPSS	: (Statistic Packets For Social Scieences) Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi
EVKÖ	: Ergenlerde Karar Verme Ölçeği
EMÖ	: Ergenlerde Mutluluk Ölçeği
FL	: Fen Lisesi
SBL	: Sosyal Bilimler Lisesi
AL	: Anadolu Lisesi
AİHL	: Anadolu İmam Hatip Lisesi
MTAL	: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
LGS	: Liselere Giriş Sınavı
Akt	: Aktaran
ev	: Çeviren
Ed	: Editör
sf	: Sayfa
vd	: Ve Diğerleri
vb	: Ve Benzeri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölüm, araştırmanın problemlerinin belirtildiği daha sonra da sırasıyla amaç kısmı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ile tanımlamalara yer verildiği giriş bölümüdür.

1.1. Problem

Türk Dil Kurumu'na göre karar, bir konu ya da bir sonuç hakkında düşünülerek verilmiş olan yargı olarak adlandırılmaktadır. Karar verme kavramı ise, hedefe ulaşmak için farklı yollar arasında, bunalımı giderici yöneliş (Kuzgun, 2000: 150), yani birçok ihtimaller arasında seçim yaparak, bu seçimi gözlemleyerek gerçekleşen kendine has bir etkinlik olarak nitelendirilmektedir (Heppner, 1978: 371). Bu süreçteki temel bilişsel etkinlik, olabildiğince tüm seçeneklerin sentezlenerek, belirlenen hedef için ulaşılmayı sağlaması en öngörülebilir ihtimal olarak düşünülmesidir (Smith, Kosslyn, 2014: 369).

İnsan davranışlarını belirlemede önemli ve karmaşık bir yapıya sahip olan etkenlerden bir tanesi de karar vermedir (Nayon vd, 2009: 257). Bir noktadan sonra karar verme tercihen insanın seçim yapmasını, iradesini kullanarak bir konuda düşüncesini ifade etmesi şeklinde yorumlanabilmektedir. Çünkü seçim ya da eylemden vazgeçme gibi yeteneklerin hür bir iradeye sahip kişinin ortaya koyabileceği eylemler olduğunu bilmek gerekir. Bu anlamda karar verme konusunda bireyin kendi seçimlerini hür bir iradeyle ortaya koyması gerekmektedir. Aksi halde iradenin ortaya konmadığı durumlarda karar vermenin varlığından söz etmek pek de mümkün olmayacaktır (İslamoğlu, 2007: 22). Bireylerin özgür olarak yaptıkları eylemler, bireylere sorumluluk yüklemekte ve verdikleri kararların sonuçlarını göğüsleme davranışını da beraberinde getirmektedir. Koçel'e (2007: 58) göre karar verme iyi ya da kötü, yanlış veyahut doğru bir karar seçim yapma ile benzerdir. Kararsızlık ya da seçimsizlik, karar verememe gibi durumları ifade etmektedir.

Karar verme konusu 1950'li yıllara kadar iktisat, matematik ve ekonomi gibi alanlar ile ilişkilirken 1950'lerden sonra psikolojide davranışçı yaklaşımın gelişimi ile artık psikoloji biliminin konularından birisi haline gelmiştir. Bu süreçte insanın karar verme aşamalarını inceleyen, nasıl ve neden sorularına yanıt aramayla birlikte farklı betimsel

modeller ortaya çıkmış ve bu alanlarda çeşitli kuramlar geliştirilmeye başlanmıştır (Kaçar, 2008: 21).

Karar verme üzerine çeşitli araştırmalar yapılmış, Beyt-Marom ve diğerleri (1991), Miller ve Byrnes (2001), Beyt-Marom ve Furby (1992) ve Nelson'a (1984) göre karar verme olası muhtemel ihtimallerden bir tanesinin seçilme işlemi olarak adlandırılmıştır. Klaczynski, Byrnes ve Jacobs (2001), kişinin o anki durumuyla amaçladığı durumu arasındaki farkı anlamasıyla başlayan süreç olarak tanımlamıştır. Gürçay (2001:199) ergenlerde karar verme üzerine yapılan çalışmasında ise, problem çözme becerileri ile öz saygının karar verme üzerine pozitif yönde etkisi olduğunu gözlemlemiştir. Çolakkadıoğlu (2003:103) ise, karar vermenin alt boyutlarından ihtiyatlı seçicilik ve öz-saygı arasında pozitif, panik, karar verme sürecinde sorumluluktan kaçma ve umursamazlık ile negatif yönde bir ilişki bulmuştur. Çolakkadıoğlu (2010: 29) tarafından yapılan farklı bir araştırmada ise karar verme davranışında bilgi birikiminin önemli olduğu, yeterli bilgi birikimine sahip olmayan bireylerin ne kadar kusursuz bir karar vermiş olsalar dahi istedikleri hedefe ulaşamayacaklarını ortaya koymaktadır. Bu anlamda bilgi eksikliğinin karar verme üzerine önemli bir etkiye sahip olduğu yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bireylerin yaşadıkları toplum ve inanç sisteminin verecekleri kararlar üzerinde etkili bir role sahip olduğu, kişisel özelliklerinde belirgin derecede farklılıklar meydana getirdiği yapılan farklı araştırmalarda ortaya konmuştur (Wann-Yih vd, 2000: 19; Sardoğan vd, 2006: 79; Oğuz, 2009: 416; Uysal, 2010:5).

Çeşitli araştırmalar (Bandura, 2006; Shiloh vd, 2001; Ersever, 1996; Kuzgun, 2006) üzerinde incelemeler yapıldığında karar vermeye ilişkin tanım ve stillerin genel olarak bireyin kendi deneyimleri süresince oluştuğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte benzer olarak pozitif psikolojinin temel alanlarından olan mutluluğun da karar verme deneyimleri ile direkt bir ilgisi olduğu görülmektedir (Hoy ve Tarter, 2011: 434). Pozitif psikoloji yaklaşımının önemli unsurlarından biri olan mutluluğun, karar verme ile bir ilişkisi olduğu düşünülmektedir.

Mutluluk, İngilizce'de zenginlik fırsatı, isteklerin gerçekleşmesi ile oluşan iç ferahlığı, Arapça'da talih, saadet ve bolluk, Yunanca'da büyük bir zenginlik; Türkçe'de ise kelimenin kökü "mut" olmak üzere bütün dileklerin yerine gelmesini ifade etmektedir (Hançerlioğlu, 1976: 197). Mutluluğun sadece bir kavram olmadığı zaman içerisinde

öğrenilip geliştirilebildiği bir etkiye sahip olduğu yapılan çalışmalarla belirlenmeye çalışılmıştır (Biswas-Diener, Diener ve Tamir, 2004: 24). Mutluluk genel olarak yaşamdan alınan tat ve keyif olarak tanımlanabilir.

İnsanoğlunun yaşamında bulunması hedeflenen bir amaç olarak yer alan mutluluk hakkında yıllar boyu çalışmalar yapılmış olsa da sistematik olarak incelenmesi son dönemlere denk gelmektedir. Bireylerin kararlarının sonucunda ulaşmaya çalıştıkları mutluluk bireyin kendi iç dünyasının değerlendirmesi ve öz bildirim yapabilmesi olarak adlandırılabilir (Toprak, 2014:2). Geleceğe ilişkin değerlendirmeler ve hayatları konusunda mutluluğa ulaşmak için çabaladıkları en hareketli dönem olarak ergenlik dönemi gösterilebilir. Ergenlik döneminde yaşanan birçok fiziksel ve psikolojik değişim bireyin mutluluk düzeyini etkileyebilmektedir (Çankaya ve Meydan, 2018: 207). Bunların yanında ergenler, fizyoloji, psikolojik ve duygusal olarak geleceğe yönelik kaygılar, gelişim görevleri ve artan akademik yük gibi stres veren birçok durumla da mücadele ederler (Eryılmaz, 2016: 24).

Gelişen dünya düzeni ve ön plana çıkan pozitif psikolojinin etkileri ile artık ergen ve çocuklar üzerinde mutsuzluk ifade eden unsurların yerine mutluluklarına etki eden faktörlerin neler olabileceği şeklindeki çalışmalarda artış gözlemlenmektedir. Bu da ergenlik dönemindeki gelişim sorunlarının yanı sıra olumlu duyguların da ele alınmasını bir bütün olarak algılama fırsatını ortaya çıkarmıştır (Diener, 1994: 147). Bundan dolayı, bu ergenler üzerine yapılacak çalışmalarda mutluluk kavramının da odak noktalardan biri olduğu unutulmamalıdır (Çankaya ve Meydan, 2018: 208).

Mutluluk üzerine de birçok çalışma yapılmış, mutluluğun çeşitli psikolojik, davranışsal ve kişisel gibi pozitif birçok sonucun başlangıcı olduğu belirlenmiştir (Demir ve Davidson, 2013; Lyubomirsky, King ve Diener, 2005; Richards vd., 2015; Padilla-Walker, Hardy ve Christensen, 2011). Ergenlik döneminde mutluluk için yapılmış çalışmalar incelendiğinde ise, özellikle son yıllarda çok sayıda çalışma olduğu ön plana çıkmaktadır (Linley ve Maltby, 2009; Padilla-Walker vd., 2011; Garcia ve Moradi, 2012; Chui ve Wong, 2016).

İnsanoğlu, doğumdan yaşlılığa kadar sürekli gelişim gösteren bir yaşam çizgisi üzerinde farklı birçok gelişim dönemi içerisinden geçer (Koç, 2004: 232). Başta biyolojik olmak üzere psikolojik, fiziksel, bilişsel ve sosyal gibi birçok farklı alanda

değişimin olduğu, zihinsel olarak ortaya koyduğu kapasitenin etkisiyle beraber artan soyut düşünme becerisi ve her geçen gün sorumluluğun arttığı siyasal, duyuşsal, toplumsal ve kültürel gibi değişimlerin olduğu bir geçiş dönemi olan nitelendirilen ergenlik (Gürsü, 2011: 9), insanoğlunun geçtiği en önemli yaşam çizgisinin başında gelmektedir.

Ergenlik, aileler ve çocuklar üzerinde farklı değişikliklerin görüldüğü, fiziksel farklılıkların ön plana çıktığı, duygusal olarak iniş ve çıkışların bir nedene bağlı kalmaksızın yaşandığı bir gelişim dönemidir (Gül ve Güneş, 2009; 80). Bireyin ne bir çocuk ne de bir yetişkin olarak adlandırılmadığı, henüz daha toplumsal yükümlülüklerinin farkında olmadığı, yeni yeni hayattan roller keşfedip sınavabildiği ara bir evre olarak adlandırılır (Clouter ve Onur, 1981: 875).

Bireyin yaşamın farklı aşamalarında önemli düzeyde değişimler yaşadığı, kişiliğini oturtmaya çalıştığı bir gelişim dönemidir (Çankaya ve Meydan, 2018: 208). Kimi zaman kaygı ve stresin ön planda geçtiği (Davey, Yücel ve Allen, 2008: 2) kimi zaman ise olumlu bir benlik geliştirdiği bir dönem olabilmektedir (Park, 2004: 35). Dalgalandıran duygular, değişime açık fikirler ve eylemler, dönem dönem ortaya çıkan yalnızlık ve bir başınalığın hissettirdikleri, çevreleri tarafından anlaşılma algıları ve kimi ruhsal sorunlar bu dönem içerisinde ortaya çıkabilmektedir (Dülger, 2009: 1). İnsanoğlu, doğumdan ölüme kadar süren yaşam çizgisinde sürekli karar verme problemiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bireylerin verecekleri kararların durumu içinde buldukları gelişim dönemi özelliklerine göre değişebilmekte, şekillenebilmektedir (Doğan, 2010: 1). Ergenlik döneminde bulunan bireyler içinde buldukları süreç itibari ile hayata dair önemli kararlar alabildikleri, karakterlerini ve kişiliklerini belirledikleri, tercihlerini şekillendirdiği bir gelişim evresindedirler (Bakırtaş, 2019: 2). Dengeli ve uzunca süren çocukluk döneminin ardından gelen, karışık ve dengesiz bir dönem olan ergenlikte (Yavuzer, 2002), bu kararlar hem sayı olarak hem de önem olarak artmaktadır (Doğan, 2010: 1).

Ergenlik döneminde yaşanan kimlik arayışı için, ergen tarafından stres kaynaklarını fark etmesi, baş etme becerilerini kullanması, toplum içerisinde destek alacağı kaynakları fark ederek kendi öz düzenlemesini yapması gerekir (Lohman ve Jaris, 2000: 16). Bu dönemde etkili kararlar verebilen ergenler, sağlıklı bir kimlik gelişimi geliştirirken; bu yönde etkili karar veremeyen ergenlerin ise rol ve kimlikleri ile ilgili

ilerleyen süreçlerde bir buhran içerisine girebilmektedirler (Mann, Harmoni ve Power, 1989: 267). Ergenlik süresince verilen önemli kararlardan bir tanesi ise meslek seçimi, yalnızca çalışılacak iş olarak öğrenciler tarafından görülmemekle birlikte, sahip olmak istedikleri hayat standardını da ortaya koyacakları bir seçim olacaktır (Yayla ve Bacanlı, 2011). Lise sürecinin sonuna doğru yaklaşılmasıyla üniversiteye devam edip edilmemesi, edilecekse eğer hangi alan üzerine çalışma hayatına girileceği gibi karar vermesi gereken bir yol ayrımında bulunduğu görülmektedir (Karakaş, 2020: 3).

Çalkantılı bir dönem olarak geçen ergenlik, kişilik arayışında olan gençlerin karar verdikleri, kararları uygulamakta zorlandıkları, pişmanlık duyabildikleri, akran-aile etkisinde bağımlı karar verebildiği bir dönemdir (Baron, 1985; aktaran Karaçay, 2015: 2). Ergenlerin eğitim stresi ile beraber zorlu karar verme süreçlerinin ardından mutluluğu bulmakta zorlu bir yolları olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde bu alanda yapılan sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Yapılacak olan çalışma demografik değişkenler ve uygulanan grubun özelliği açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, ergenlerin karar verme becerileri ile mutluluk düzeyleri arasındaki ilişki üzerinde durulmaya değer bir problem olarak tespit edilmiş ve araştırmanın problem cümlesi” “*Ergenlerde karar verme becerileri ile mutluluk arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?*” olarak belirlenmiştir.

1.2.Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, ergenlerin karar verme becerileri ile mutluluk arasında anlamlı ilişki olup olmadığını belirlemektir. Bu durumda araştırmanın genel amacı olarak aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır.

1.2.1.Alt Amaçlar

1. Ergenlerde karar verme becerileri cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, okul türü, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Ergenlerde mutluluk düzeyleri cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, okul türü, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Ergenlerin karar verme becerileri ve altı boyutları ile mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3.Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada ergenlerin karar verme becerileri ile mutluluk arasındaki ilişkinin tespit edilmesi ayrıca karar verme alt boyutlarının ergenlerin mutluluk düzeyleri ile olan ilişkisinin incelenmesi hedeflenmiştir. Ergenlerin karar verme becerileri ve mutluluk düzeyleri puanlarının demografik değişkenler açısından bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

İnsanoğlu doğumdan ölüme kadar çeşitli durumlarla karşı karşıya kalır ve karar vermek, seçim yapmak zorunda kalırlar. Bir okul seçimi, meslek tercihi gibi gençlerin önemli kararlar verdiği bir gelişim dönemi olan ergenlik öğrencilerin hayatlarında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Kendi gelecekleri için bir yön aşaması olan bireyler, lise öğrencilik yıllarına denk gelen bu evrede verecekleri kararlarla geleceklerini şekillendireceklerdir. Atik vd. (2014: 434) lise dönemlerinde kurdukları yakın ilişkilerin hayatı anlamlandırma açısından bireye yaşama bağlılık duygusu kattığını belirtmiştir. Yaşamdan elde edilen tecrübeler bireylerin mutluluğu yorumlamada önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Sul, Kim ve Choi, 2013: 1409). Karar verme sürecinde olan seçim ile mutluluk sürecinde olan seçimin birbirleri ile benzerlik gösterdiği ve benzer bir yapıya sahip olduğu düşünülmektedir (Mercan, 2019: 5). Yapılan literatür taramasında, mutluluk (Abdel-Khalek, 2006; Swinyard, Kau ve Phua, 2001; Hills ve Argyle, 2002; Lyubomirsky ve Lepper, 1999; Eryılmaz, 2009; Özdemir ve Sağkal, 2016; Demirci ve Ekşi, 2015; Telef, 2014) ve karar verme becerileri (Friedman ve Mann, 1993; Tuinstra vd., 2000; Çolakkadıoğlu ve Güçray, 2007) üzerine ergenlerde çeşitli araştırmalar yapıldığı görülmüştür.

Blustein ve Philips'e (1990:166) göre, ergenlerin kimlik karmaşasını çözümlemesinin en önemli yolunun karar verme becerilerini kullanmasına bağlıdır. Ergenlik dönemi, gelişimsel ve eğitsel anlamda gençler için kritik bir yaşam bölümüdür. Bu dönemde ergenlerin psikolojik olarak beslenmesini önem taşımaktadır. Psikolojik olarak doyurulmamış ergen, farklı birçok sorunlu davranışı bünyesinde barındıracaktır. Oysa psikolojik olarak doyurulan ergenler ise sorunlarla karşılaştığında daha dirençli olacak ve sorunlara yapıcı çözümler ortaya koyabileceklerdir (Topbay, 2016).

Yapılan bu çalışma ile ergenlerin karar verme süreçlerinin belirlenen demografik değişkenler olan, cinsiyet, yaş düzeyi, sınıf seviyesi ve anne-baba eğitim durumuna göre farklılaşma durumunun incelenmesidir. Cinsiyet değişkeni bazında

incelendiğinde erkek bireylerin karar vermede özsaygıyı (Aktaş, 2016; Kurt, 2016), karar vermede umursamazlığı (Bacanlı ve Sürücü, 2006; Erdin, 2016, Aktaş 2016), karar vermede sorumluluktan kaçmayı (Gülbahçe ve Kartol, 2014; Erdin, 2016), kızların ise karar vermede ihtiyatlı seçiciliği (Brown ve Mann, 1991; Özel, 2009; Erdin, 2016) fazlaca kullandığı ifade edilmektedir. Okul türü ve sınıf düzeyi açısından ise sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Karar vermenin yaş düzeyi ile ilişkili olduğu çalışmalara literatürde rastlanmaktadır (Özer, 2018; Yüceloğlu vd, 2016; Baiocco vd, 2009). Ayrıca anne ve baba eğitim durumları açısından karar verme üzerine de literatürde sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışma ile bahsi geçen değişkenlerin ergenlerin karar verme becerileri ile olan ilişkilerini belirleyip ortaya koyma noktasında alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada karar verme becerileri ile mutluluk arasındaki ilişki ortaya konulmuş olup bu iki değişkenin birbirleriyle olan ilişkisinin tespit edilmesi durumunda ergenlerin karar verme becerilerini geliştirecek araştırma bulguları yol gösterici olacaktır. Bununla beraber eğitim-öğretimin önemli paydaşları olan öğretmenler ve veliler açısından faydalı olacağına inanılmakta; doğru karar vermenin mutluluk üzerindeki etkisini ortaya koyarak ergenlerin ihtiyaçları doğrultusunda eğitsel faaliyetler yürütebilmeleri adına önemli bir yer tutacağı düşünülmektedir. Bu süreçte karar verme davranışlarını geliştirecek, mutluluk düzeyini arttırmayı hedefleyecek uygulamaların yer alacak olması faydalı olacaktır. Literatürde ergenlerin karar verme becerileri ile mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmaların sınırlı düzeyde olması nedeniyle yapılacak olan çalışmanın alan yazınına katkıda bulunacağı ve diğer çalışmalara pozitif yönde bir katkı sunabileceği düşünülmektedir.

1.4.Varsayımlar

- 1.Araştırmaya katılım gösteren tüm öğrencilerin vermiş oldukları cevapların, samimi ve doğru olduğu varsayılmaktadır.
- 2.Evren, örneklem tarafından temsil edilecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- 1.Araştırma 2021/22 Eğitim öğretim yılında İstanbul ili Bakırköy, Bağcılar, Bahçelievler ve Küçükçekmece ilçelerinde öğrenim gören 482 ortaöğretim öğrencisinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

2.Araştırmada ergenlerde karar verme becerileri ve mutluluk düzeylerine yönelik bulgular; Ergenlerde Karar Verme Becerileri Ölçeği ve Ergenlerde Mutluluk Ölçeğinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ergenlik Dönemi: Fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimlerin hızlı ve belirgin bir şekilde görüldüğü, çocukluktan yetişkinliğe geçişi ifade eden ve içerisinde gelişimsel görevlerin gerçekleştirilmesini gerektiren bir dönem olarak ifade edilir (Renk ve Creasey, 2013: 159).

Karar Verme: Düşünce süzgecinden geçerek, farklı birçok seçenek arasından en iyi olanı bulma süreci, bir ihtiyaç ya da konu ile ilgili bilgilerin araştırılarak alternatif durumları değerlendirerek karşılaştırılmasını yapmak veya farklı bilgilere ihtiyaç duyulup duyulmadığını belirlemek adına, en etkili yolla çözüm bulma süreci olarak adlandırılır (Presseisen, 1991; aktaran Kardeş, 2013: 15).

Mutluluk: Literatürde öznel iyi olma hali olarak da yer alan mutluluk, bireylerin yaşamdan aldıkları haz ve olumlu duygudurumlar toplamı ya da yaşama duyulan olumlu duyguların fazlalığı (Myers ve Dinner, 1995; aktaran Kangal, 2013: 216).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu kısımda kuramsal çerçeveler ışığında karar verme ve mutluluk başlıkları altında geleneksel ve çağdaş yaklaşımlar bakış açısıyla kuramsal bilgiler yer almaktadır. Bunlarla beraber ilgili araştırma konusu kapsamında yurt içi ve dışında yapılmış olan araştırmalar ele alınmıştır.

2.1. Karar Verme Kavramı

Arapça kökeni olan karar kelimesi, devamlılık, yeteri ölçü, durma, kesin görüş ya da tercih anlamına gelmektedir (Kanar, 2009: 245). Türkçe sözlük anlamı ise; bir iş için verilen kesin yargı, üzerine düşünülüp bulunan çare, şeklinde belirtilmektedir (TDK, 2022).

Belli bir ihtiyaç durumunda bu ihtiyacı karşılayabilmek adına olası seçkilerden en uygun olanını seçme işlemine karar verme denmektedir (Gürçay, 1998: 7). Üngüren'e (2011: 100) göre ise karar, bireylerin içinde buldukları durum karşısında, en uygun yol olarak bulunan, belirlenen eylemin yönünü belirlemek adına, çözüm sürecine giden en temel yol olarak ifade etmektedir. Kastedilen şeyin yol ayırımında durup tek bir yolu seçmek gibi bir amaca ulaşmak adına ya da tatsız bir durumdan kaçınmak adına yapılmış olarak karar verme kavramı ifade edilmektedir (Hastie ve Dawes, 2009: 23).

Atsan (2006) karar vermeyi tanımlanan bir problemin çözümüne uygun süreç olarak ifade ederken, Oltu ve Demir (2005: 156) ise farklı seçenekler arasından istendik seçim yapılması olarak ifade etmektedir. Haris (1998), çeşitli alternatifler üzerindeki şüpheleri yeteri seviyede azaltılarak, tercihler arasında en az riskli olanın seçildiği bir işlemler dizisi olarak tanımlayıp, seçkilerde alternatifler üzerine bilgiye sahip olmanın öneminden bahsetmiştir (Aktaran Dülger, 2009: 35).

Karar verme, ihtiyaç duyulan bir durumda bu ihtiyacı karşılamak adına hedeflenen amacın belirlenmesi, ihtiyaç duyulan tüm bilgilerin toplanması ve gerekli değerlendirilmelerin yapılmasından sonra oluşan seçkilerden en uygununun tercih edilmesi olarak adlandırılabilir (Gürçay, 2001: 107).

Birbiri ardına gelişen süreçler olarak değerlendirilen karar verme, öncelikli olarak bir güçlülükle karşılaşması ardından bu güçlülüğün farklı yönlerle ele alarak olumsuz ya da olumlu değerlendirmelerle kesin kararın uygulanmasını nitelendirmektedir (Kaşık, 2009: 7).

Kuzgun (2000) ise karar verme sürecinin ortaya çıkabilmesi için temelde üç önkoşulun oluşması gerektiği üzerinde durmuştur. Bunlar, ortaya çıkan bir zorluğun hissedilmesi, bu zorluğu ortadan kaldıracak farklı seçeneklerin oluşması ve bireyin bu seçeneklerden herhangi birine yönelme özgürlüğü iradesini ortaya koyabilmesidir. Bir başka ifadeyle bir düşünce sonucu ortaya çıktığı öngörülen karar verme davranışının aslında bir süreç sonucunda meydana geldiği, doğru karar verebilmenin gerçekleşmesi için de bu sürecin sağlıklı ve doğru bir şekilde var olmasından geçtiği düşünülmektedir (Doğan, 2010: 12).

Bir anlamda karar vermek, seçmek, tercih etmek anlamında olup bir diğerini diğerinden üstün görmek olarak da düşünülebilir. Seçmek veya tercih etmek insanın iradesini kullanmasıyla mümkün olacağı için karar verme insana has bir özellik olarak nitelendirilebilir. Bu yüzden seçim yapmak, vazgeçmek, karşı çıkmak gibi yetilere sahip olunması ancak hür olmayla açıklanabilmektedir. Hür iradenin olmadığı bir yerde ise karar verme davranışından söz edilmesi mümkün olmayacaktır (İslamoğlu, 2009: 22).

İnsan olarak bizlerin zihinsel olarak en önemli yaşam becerilerinden bir tanesi de karar verme yetimizdir. Bu yetimiz sayesinde verecek olduğumuz doğru kararlar bizlere olumlu değişimler sunarken yanlış kararlar ise hayat sürecinde bizleri olumsuz yönde etkilemektedir (Çoban ve Hamamcı, 2006: 394). Mann, Harmoni ve Power (1989: 267), karar verme sürecinde çeşitli bilişsel, öğrenme, mukayese ve muhakeme gibi çeşitli problem çözme davranışlarının yaşla birlikte geliştiğini de öne sürmüştür. Soyut işlemler dönemi ergenlik sürecinin bilişsel gelişimin son evresi olarak kabul görmektedir. Bu dönem 11 yaş civarı sözel olmayan akıl yürütme, problem çözme, soyutlama, anlama, karar verme gibi bilişsel düşüncelerin işlevselliğinde yoğunluğun başladığı bir dönemdir (Özcan Candangil, 2005: 36).

Üst düzey bilişsel bir süreç olan karar verme, birbirinden farklı psikolojik ve zihinsel fonksiyonların çalışması ile meydana gelmektedir. İnsanoğlunun sahip olduğu en temel yeteneklerden biri olmakla birlikte bir insanın düşünce sistematığı içerisinde

önemli bir konuma sahiptir. İnsan beyni muhakeme, karar verme ve düşünme için psikolojik faktör ve yeteneklerle mükemmel denilecek seviyede bir donanıma sahiptir (Küçükay, 2018: 607).

Hayat, kişileri sürekli olarak farklı seçkiler arasında bırakacak durumlarla karşı karşıya getirmektedir. Her yaş döneminde de karşılaşılabilecek bu durum belli bir şeye özgü olmaktan ziyade gelişimsel bir süreçtir. Bu dönemde bireyler gerek yakın gelecek gerekse uzak gelecekle ilgili birçok önemli karar verme durumuyla karşılaşabilir. Fakat birey tarafından verilen o anlık kararlar ise bireyin kendine yönelik algısı ve çevresine yönelik deneyim ve bilgileri arttıkça farklılaşabilmektedir (Ersever, 1996: 3).

2.1.1. Karar Verme Süreci

İnsanlar zaman içerisinde birbirlerinden ayrı birçok önemli karar verirler. Bu davranışlar yüzeysel olarak karmaşıklık arz etmese de kişilerin sahip oldukları özellikler bütününe bir sonucu olduğu unutulmamalıdır. Karar verme üzerinde etkili olan duygu durumun ne olduğunun tam olarak anlaşılabilmesi o kişinin daha faydacı kararlar verebilmesine yardımcı olabilmektedir (Yılmaz, 2011: 20).

Karar verme durumlarında bireyler üzerinde yaş faktörünün de etkili olduğu görülmektedir. Ergen ve yetişkinlerin bu davranış üzerinde gösterdikleri tutum ve süreçler birbirinden farklı şekilde ilerlemektedir. Bu da karar davranışını incelerken yaş faktörünün de sürecin içerisinde olması gerektiği sonucunu doğurmuştur (Byrness ve McClenny, 1994: 359).

Doğru karar ile yanlış karar alan bireylerin en ayırt edici özelliği, bu kişilerin sahip oldukları bilgi hazineleri ya da bu hazineye ulaşma yöntemlerindeki farklılıklardır. Bireylerin benzer yaşamışlıkları ve değerleri olsa dahi, karar verme sürecinde amaca ulaşmada bilgi birikimi yüksek olanın doğru karar verme becerisinin de yüksek olduğu görülmektedir. Bu da basitçe şu şekilde açıklanabilir; belirli stratejilerin başarı ile aralarında nedensel bir bağ kuruludur.

Buna benzer stratejilere sahip bireyler amaçlarına ulaşabilir, fakat az bilgi birikimi ya da doğru olmayan bilgi havuzuna sahip kişilerin verdikleri kararlar kusursuz gibi görünse de beklenen amaca ulaşamazlar. Buna istinaden de karar verme sürecini etkileyen temel faktörlerden birinin de bilgi eksikliği olduğu söylenebilir (Çolakkadıoğlu, 2010: 29).

Carney ve Wells (1995) bu süreci birbirine iç içe geçmiş yedi halka olarak adlandırmıştır. Bu halkalar, rahatsızlık hissi duyması ve değişikliklere karar verme niyetinde olduğunu gösteren “farkında olma”, kişinin kendini tanıması ve kendiyle alakalı ilgileri, değerleri, yetenek ve becerilerini keşfetme isteğini ifade eden “kendini değerlendirme”, mutlak doğruya ulaşmak adına gerçekleştireceği doğruyu bulma isteği konusunda bilgilere ulaşma aşaması olan “araştırma”, kendi özellikleri ile elde edilen bilgilerin uygunluğunun ifade edildiği “bütünleştirme”, harekete geçerek verilecek kararın sorumluluğunu alacağı “sorumluluk” duygusu, verilen kararların nasıl, ne zaman veya ne için gibi sorulara cevap bulup uygulayacağı planlama aşamasının düşünülmesi, değerlendirmelerin yapılacağı “uygulama” aşaması ve verilen kararların değerlendirilmesi, gerekiyorsa düzeltmelerin yapılması, bu kararların sonuçları üzerine geri dönütün yapılabileceği “yeniden değerlendirme” aşaması olarak ifade etmektedir (Akt: Doğan, 2010: 13).

Karar verme sürecinde kişilerin aile fertleri, yakın çevre ve arkadaşlarına karşı sorumluluk hissetmeleri bireylerin kararları konusunda sorumluluk sahibi olmaları üzerine etkilidir. Kararlar kontrolünün ise kendine saygı ve bireyin içsel denetimi ile yakından ilgili olduğu görülmektedir (Avşaroğlu ve Üre, 2007: 94).

Koçoğlu'na (2011: 47) göre karar davranışı esnek bir yapıya sahiptir. Bu da bireylerin benzer durumlara farklı davranışlar göstermeleriyle de açıklanabilir. Yalnız bu tercihleri yapacak kişilerin izlediği yollar hemen hemen aynıdır. Bu yollar birkaç evrede açıklanabilir. Bu evreler;

- Amaç ve problem durumunun ortaya konması,
- Problem durumu ile ilişkili verilerin toplanması,
- Farklı çözüm yollarının tespiti,
- Farklı çözüm yollarının değerlendirilmesi,
- En uygun alternatif yolun tespiti,
- Uygun alternatif yolun değerlendirilmesi,
- Kararın uygulanması ,
- Kararın değerlendirilmesi,

şeklinde açıklanabilir (Archer, 1980: 55; aktaran Bakırtaş, 2019: 30).

2.1.2.Karar Verme ile İlgili Kuramlar

Yaklaşık 300 yıldır farklı birçok disiplinin katkılarıyla karar verme süreçleri incelenmekte ve bu konuda birçok çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalar bazen ekonomi için matematiksel veriler sunmaya, bazense askeri, tıp ve finans başta olmak üzere birçok alanda olmak üzere sosyal bilimler üzerine önemli bir pozitif etkiye sahip olgu ve modellemeleri somutlaştırmıştır (Oliveira, 2007: 12).

Korkut Owen (2015), karar verme kuramcılarının bireyin içinde bulunduğu durum ile amaçladığı durum arasındaki çelişkiyi fark etmesiyle başlayan bir süreç olduğunu belirtmiştir. Bu süreç içerisinde yapılan tercihleri değerlendiren, kurgulayan ve bilgiyi işleyip dönüt veren çok faktörlü bir yapıya sahip olduğunu da ifade etmiştir.

Geçmişte sayısal bilimler üzerinde çalışmalar ağırlık kazansa da günümüze doğru psikoloji alanına kazandırılan bir yaklaşım olarak karar verme giriş yapmış bulunmaktadır. Bu anlamda ortaya çıkan karar verme kuramları, karar verme davranışının farklı alanlarına yönelerek, yeni oluşan her kuram bir önceki kuramdaki noksan yönleri ortadan kaldırma gayesi içerisinde olmuş olması sebebiyle, bu kuramların genel olarak birbirleri ile iç içe olduğunu ortaya koymaktadır (Deveci, 2011: 10).

Çeşitli modellemeler, farklı sentezlerin sonuçları karar sürecindeki en kısa yola ulaşma konusunda yardım sağlamaktır. Her model bazı temel çıkarım ve varsayımlar üzerine inşa edilir. Bu çıkarımlar gerçek ile ne kadar ilişkili olursa sistem içinde de model o kadar iyi olgunlaşır. Eğitim dünyasında ise bu süreçlerin bazı matematiksel zorlukları vardır. İlk olarak eğitimin yanlı ve çok amaçlı bir girişim olduğu unutulmamalıdır. Daha sonra maddi bir kazanç amacı güdümediği için maliyet ve yarar ilişkisinin değerlendirilmesi bir hayli zor olmaktadır. En sonunda da nitelik olarak eğitim süzgecinden geçen ham maddenin işlendikten sonraki halinin farkını bulmak oldukça zordur. Bunlara ek olarak da çözüm sürecinde faydalı olacak ilişkileri ve genel kapsamı canlı tutmak amacı ile sembolik modellere başvurulabilir (Bursalıoğlu, 1987: 126).

2.1.2.1.Klasik Karar Verme Kuramı

Bu kurama göre, karar verme davranışı bireylerin karar vermek durumunda kalacağı zamanlarda sayısal hesaplamalar yaparak ihtimali en üst seviyede olan seçeneğin seçilmesi olarak nitelendirilebilir. Olasılık temelli olduğu düşünülen klasik karar

verme kuramının değer kavramları ve kullanışlılık üzerine kurulduğu görölmektedir. Olasılık dediğimiz matematiksel olgu, olayın gerçekleşme ihtimali olarak adlandırılır. Matematiksel olarak gerçekleşmesi arzulan durum frekansının tüm ihtimallerine bölünmesiyle olasılık ortaya çıkmaktadır. Kullanışlılık ise bireye getireceği fayda ve zarar şeklinde tanımlanabilir. Bu kuramda sonuç net durumlara bağlıdır ve açık bir şekilde ifadeye koyulmaktadır. Yalnız kişilerin şahsi hayatlarını ilgilendiren ve öyle ya da böyle ihtimallerin hesaplanamayacağı durumlarda kullanılması zorluğunun altı çizilmektedir. Sayısal karşılığı olan para ve zaman gibi kavramlar bile kişiden kişiye göre farklılık gösterebilmektedir (Mitchell ve Krumboltz, 1984, akt:Karakaş, 2020: 31). Karar vericiler tarafından tüm yolların ve bu yolların sonuçlarında olabilecekleri düşünerek hareket edilerek karar verilen uygulama olarak kabul edilmektedir. Burada karar verenin faydası ön planda olacak şekilde rasyonel tercihler yapılmasını ifade etmektedir (Güngör ve Özcan, 2022: 120).

2.1.2.2.Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı

Krumboltz ve diğerleri, 1980; aktaran Çolakkadıoğlu, 2003: 24, karar verme konusunda geliştirdikleri modelle klasik karar verme modeline farklı bir boyut kazandırıp, kariyer alanındaki karar verme sürecini düzenlemişlerdir. Genel olarak sosyal öğrenme kuramı ışığında kariyer kararlarının verilmesini ön gören bu modelleme, sosyal öğrenme kuramının bir uzantısı şeklindedir. Kariyer kararlarını temel olarak dört faktöre bağlayan bir model meydana getirmişlerdir.

Bu dört faktör;

Kalıtımsal etmen ve özel yetenekler,

Öğrenme yaşantıları,

Çevresel koşullar ve olaylar,

Performans becerileri şeklindedir.

Bazı durumlar bireylerin doğumdan itibaren diğer bireyler karşısında olumlu ya da olumsuz etkiye sahip olabilecekleri özelliklerle dünyaya gelir. Bunlar fiziksel görünüm ve değiştirilemeyen fiziksel kusur ya da engeller şeklinde ifade edilebilir (Krumboltz, 1976: 71). Kalıtımsal etmen ve özel yetenekler, kişinin doğumundan gelen ileride yapacağı tercihleri olumsuz anlamda etkileyebilir. Mesela müzik becerisi, çevre, potansiyel kalıtım ve mesleki olasılıkların etkileşimi ile uygun bir ortam

bulabilmektedir (Kuzgun, 2006: 185). Çevresel koşullar ve olaylar açısından değerlendirildiğinde ise, bireylerin zaman içerisinde bazen çevrelerini bazen de çevrelerinin bireyleri etkilediğini görürüz. Özellikle gelişen teknolojiyle beraber bireylerin karar verme davranışları da içlerinde buldukları yaşam durumuna göre, örneğin işe alma davranışı gibi birçok çevresel etkide önemli bir yere sahip olacaktır (Jones, 1982). Bu faktörler bireylerin kontrolü dışında gelişir ve insanlar bu durumlardan dolayı farklı kariyer tercihlerinde bulunabilirler. Örneğin; gelir durumu, toplumsal statü, tarihsel güç veya hükümet politikaları gibi. Öğrenme yaşantıları da aynı şekilde bireyin karar vermesi üzerine etkili bir unsur oluşturmaktadır. Uyaran ve pekiştirme kalıplarının öğrenme sürecinde etkili olduğu görülmektedir. Performans becerileri de karar verme sürecinde bireyin sorununu veya sonucunu etkilemektedir. Örneğin lisede sınavlara çalışıp yüksek not alan öğrencinin, aynı çalışma alışkanlığı üniversitede kötü notlar almasına sebep olabilmektedir. Bu alanda da bireyin ikna edilip çalışma alışkanlığını değiştirmesi gerekmektedir. Bu da bireylerin performans becerilerinin, yaklaşımların süreçte sonucu etkilediği görülebilmektedir (Krumboltz, 1976, 72).

Krumboltz ve arkadaşlarının geliştirmiş olduğu bu modelde karar verme süreci aşamaları olan bir süreç olarak belirtmiş ve bu süreci önceliklerine göre, problemi tanımlama, amaçlar doğrultusunda plan oluşturma, değerleri açıklama, tercihleri tanımlama, olası sonuçları belirleme, seçkilerin elenmesi ve eyleme geçme olarak tanımlamışlardır (Aktaran Dülger, 2009: 45).

2.1.2.3.Beklenen Fayda Kuramı

Kuramsal görüşler içerisinde karar verme noktasında önemli bir yere sahip olan fayda kuramı, seçenekler arasında bireye en fazla yarar sağlayan seçkinin seçilmesi olarak tanımlanmaktadır (Dülger, 2009: 46). Baron (1994), bu kuramın üç temel bileşeninin çoklu yüklemeli fayda kuramı, beklenen fayda kuramı ve faydacılık olduğunu belirtmektedir. Karar kuramında sonuç olarak ortaya çıkan tüm değerlerin incelendiği ve bireye en yüksek oranda fayda sağladığı düşünülen seçeneğe yönelmesi beklenen fayda kuramı, değişik amaçlar arasından birine yönelerek bireyin gerçekleşme ihtimali yüksek olan alternatifle dengelenerek en fazla değer yüklediği karara yönelmesi çoklu yüklemeli fayda kuramı ve son olarak da o an en fayda sağlayacak karar ne ise o kararın verilmesi de faydacılık olarak tanımlamıştır (Aktaran Çolakkadıoğlu, 2003: 26). Beklenen fayda kuramının önceliği karar verme sürecinde belirsizlik durumunda

olan bireye fayda sağlayacak kararın matematiksel olarak değerlendirilip, analiz edilmesiyle birlikte belirsizlik durumunun giderilmesidir (Taşdemir, 2017: 310).

2.1.2.4.Çatışma Kuramı

Çatışma kuramı Janis ve Mann (1977) tarafından sistematik yaklaşıma temel oluşturma gayesiyle geliştirilmiştir. Bu kurama göre beş farklı karar verme stili ve bu stil ilişkilerini stres ile ifade etmektedirler. Bu her bir karar verme biçimi, iyimserlik, zaman baskısı, kötümserlik ve çatışmalara çözüm bulma durumlarıyla belirlenmiş bir psikolojik etki ile beraberdir. Bu beş farklı stil, çatışmasız değişim, çatışmasız bağlılık, aşırı uyarılmışlık savunucu kaçınma ve ihtiyatlı seçiciliktir.

Bu teoride psikolojik stres, hoş olmayan durumları bunların sebep olduğu duygusal hissiyatları ifade eden, tehdit edici bir ifade olarak kullanılır. Çevrede yaşanan değişimler genel olarak stresli bir olay olarak ifade edilir ve bu değişim olumsuz duygulara onlarda olumsuz anılara dönüşür. Bu psikolojik stres durumunun bireyde en doğru kararı verdirebilmesi için bu durumun orta seviyede olması gerekir. Bireylerin günlük hayatın içinde olduğunda verdikleri kararlar ile acil durumlarda vermek zorunda kaldıkları kararlar arasında son derece önemli bir fark vardır. Bu farkı oluşturan temel etmenlerden bir tanesi verilen kararın bireyi veya bireyin değer verdikleri ile doğrudan ilişkili olması diğeri ise, acil durumda ise verilecek kararın belirli bir süre içerisinde alınması olarak görülebilir. Bunlara ek olarak da acil durumlarda hissedilen yüksek duygusal gerilim ve yaşanan bilişsel sürecin zorluğu sıradan kararlardan çok daha fazla duygusal şiddet barındırmaktadır (Aktaran Çolakkadıoğlu, 2010: 52).

2.1.2.5.Olasılık Kuramı

Kahneman ve Trevsky (1979: 274) tarafından geliştirilen olasılık kuramı, karar verme durumunda bireyin kavradığı bazı temel bilişsel aşamaları ortaya koymak adına klasik karar teorilerinin ötesine geçer. Kavrama, olayları ve olasılık sonuçlarını, ilişki değerlerini veya ölçülerinin değerlendirilmesiyle ikisi arasındaki olasılıkları farklı bilgi ağlarıyla içeren bir tanımlamayla ifade edilir. Bir diğeri teori olan beklenen fayda teorisinde ön planda olan kazanç iken bu kuramda ön planda olan değer yargısıdır. Kazanç tek taraflı iken değer kaybetme ve kazanma şeklinde ifade edilmektedir.

Düzenleme ve değerlendirme olmak üzere iki aşaması olan olasılık teorisinde, düzenleme aşamasında kişiler tarafından düzenlenen seçimler yeniden gözden

geçirilip tekrar düzenlenir ve sonuçları kazanç-kayıp şeklinde kodlanır, olasılıklar değerlendirilir ve birleştirilir, alternatifler arasında riskli ve risksiz unsurların ayrılması ve tercihlerin ortak yönlerini dışarda bırakmaktır. Değerlendirme aşamasında ise düzenlenen seçkilerin incelenip değerlendirildiği ve en yüksek değere sahip seçeneğin karar verici tarafından seçildiğini öngörmektedir (Kahneman ve Trevisky, 1979: 275).

Bu kuramda, tercihler probleme göre nasıl şekil alıyorsa ona göre de değişebileceğini ifade eder. Örnek olarak açıklamak gerekirse, sahip olduğunuz her şeye ek olarak 1000 dolar alıyorsunuz ve buna istinaden sizden A ve B seçenekleri arasından birini tercih etmeniz isteniyor. A yüzde elli oranında, B ise kesin beş yüz dolar kazanma ihtimali veriyor. Yapılan bu çalışmada katılımcıların yüzde seksen dördü B seçeneğini tercih ediyor. Buradan da B alternatifinin değer durumunun diğer seçenektan daha yüksek olduğunu gösterebiliyor (Plous, 1993; aktaran Çolakkadıoğlu, 2010: 42).

2.1.2.6. Pişmanlık Kuramı

Karar verme sürecinde hep doğru ve detaylı bilgilere sahip olunamadığı için bireyin bu karar verme eylemi içerisinde şahsi olarak yaklaştığı ve tarafsız karar veremeyeceği durumlar olabileceği Plous (1993) tarafından belirtilmiştir. Pişmanlık kuramı, birey tarafından sonuçların hayal dünyasında birbirleriyle kıyaslanıp karşılaştırılması üzerine inşa edilmiştir. Temelde iki varsayım üzerine kurulan pişmanlık kuramı, ilk olarak karar verme davranışının sonunda yaşanabilecek olası pişmanlık durumlarını ifade eder. Diğer bir varsayım ise karar verici seçkileri kıyaslarken yaptığı eleme sonucu, o seçkiye yönelik yaşayacağı pişmanlığı değerlendirmekte ve pişman olma hissini duymayacağı düşüncesiyle bir seçkiye yönelmesidir (Ersever, 1996: 17).

İnsanlar karar aldıktan sonra yaşayacakları duyguları bildikleri için herhangi bir karar vermeden önce bu duyguları düşünür ve sonucunda ne kadar pişmanlık ne kadar sevinç yaşayacaklarını hesaplarlar. Misal yüzde yüz olasılıkla kazanacağı 8 dolar ve yüzde altmış yedi ihtimalle kazanacağı 12 dolar arasında bir tercih yaptığında, B seçeneğini seçip kaybettiğinizi düşündüğünüzde ne kadar üzülürsünüz ne kadar pişmanlık duyarsınız? Öte yandan B seçeneğini seçtiğiniz de kazandığınız da ne kadar mutlu olursunuz (Loomes ve Sugden, 1982: 808). Bu teorinin karar aşamasında bu duygular ön plana alınarak insanların kararlarını verdiği belirtilmektedir. Bu kuramın temel

varsayımı ise karar değerlendirmelerinde alternatifler arasındaki fark arttıkça, pişmanlığında arttığıdır (Larrick, 1993: 445).

2.1.3.Ergenlerde Karar Verme

Ergenlik döneminde birey arkadaş, okul, meslek seçimi gibi hayati öneme sahip kararlar vermektedir. Bu kararlar ergenin gelecekte toplum içindeki yerini ve önemini belirlemektedir (Eldeklioğlu, 1998: 294).

Mann, Harmoni ve Power (1989: 265) ergenlerin karar verme becerilerinin gelişimini değerlendirdikleri geniş kapsamlı araştırmalarında dokuz öge ile karar verme yeterliliğini belirlemişlerdir. Bu ögeler, kavrama (comprehension), uzlaşma (compromise), seçim (choice), güvenilirlik (credibility), yaratıcılık (creativity), düzeltme (correctness), tutarlılık (consistency), sonuca gitme (conspuentiality) ve kesin karar (comitment) olarak belirlenmiştir. Yeterli ve olgun karar verebilmenin temel şartlarından biri seçim yapmaktır. Kontrol ve kontrol odağının içselleştirilmesi ise kararın bilişsel öğelerindedir. Bireyin kendi bilişsel süreci hakkında ortaya koyacağı bilgileri okuma, bellek, detaylı düşünme, problem çözme, farkındalık gibi becerilerin gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu süreçteki yaratıcılık ve problem çözme ise problemin tanımlanması ve amaçlarının ortaya konmasını ifade etmektedir. Kabul edilebilir ya da kabul edilmesi makul alternatiflerin değerlendirilmesi ve ayırt edilmesi uzlaşmayı ifade eden, çevresi tarafından anlaşmazlıklarda kabul edilebilir çözümler arayan ve farklı bireylerden görüş alma aşaması olarak adlandırılır. Sonuçlandırma ise bireyin karar verdiği davranışların sonuçlarını düşünebilme yeteneğidir. Seçkilerde doğru ve net bilgiler ortaya koyabilmek, geçmiş bilgileri kontrol edebilmek, esnek stratejiler kullanabilmek gibi durumlar çözümü kolaylaştırabilecektir. Elde edilen bilgilerin güvenli olması oldukça önemlidir. Karar vericinin tutarlı ve kararlı bir şekilde bir seçim yapabilmesi kararın önemini etkileyen temel unsurlardan bir tanesidir.

Karar, bir hedefe ulaşabilmek adına elde olan tüm olanak ve koşullar dikkate alınarak mümkün olabilecek farklı birçok seçenek arasından en uygununun seçilme süreci olarak nitelendirilmektedir (Tosun, 1992; aktaran Dülger, 2009:34). Karar verme ise eldeki ihtimalleri anlamak adına bilgi arama ve işlemeyi kapsayan bir süreç (Dolgin, 2014: 268), bir ihtiyacın giderilmesi için gerekli objeye götürecek farklı yollar arasında yaşanan sıkıntıyı giderici bir yönelim olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 2000; 150).

Ayrıca karar verme, bir gereksinim durumunda bu gereksinimi karşılama amacı ile ulaşılmak istenen hedeflerin belirlenmesi, gerek duyulan bilgilerin toplanması ve bilgileri değerlendirerek farklı alternatiflerin oluşturulması, bu oluşturulan alternatifler arasından da duruma en uygun olan seçeneğin seçilmesi olarak da tanımlanmaktadır (Güçray, 2001:107). Ergenlik döneminde kazanılması gereken temel becerilerden bir tanesi de karar vermedir. Ergenler, okul seçimi, arkadaş seçimi, sosyal ortamlarda nasıl davranacakları ve bir gruba ait olma gibi durumlarda ergen, karar verme davranışı ile yüz yüze kalmaktadır. Seçeneklerin ortaya konup enine boyuna değerlendirilmediği, üzerinde düşünülmeyen sonuçları olan, uzun vadede ergenin hedeflerine uymayan farklı birçok akılcı olmayan ve dönüşü olanaksız kararlarda ergenlik döneminde verilebilmektedir (Ganzel, 1999; 290). Yaş, karar verme sürecinde önemli bir faktör olup yaş arttıkça bireylerin daha mantıklı ve planlı hareket edebildiği ortaya konulmuştur (Kuzgun, 2000: 158). Güçray (2001) tarafından yapılan bir çalışmada ise erkek ve kız ergenler arasında karar verme sürecinde farklılık olduğu, erkek ergenlerin kızlara oranla daha az stresli ve daha özgüvenli olduğu belirlenmiştir. Ailelere yönelik yapılan bir çalışmaya göre ise çocuk karar verme sürecinin bir parçası olarak görülmez ve onun adına kararlar alınırsa yaşamın ilerleyen dönemlerinde sorun çözmede sorun yaşar, kendini güvende ve özgür hissedemez (Tahran, 2010: 99). Ergenin etkilendiği bir başka grup ise akranlarıdır. Akran baskısının karar verme sürecinde etkili olduğu, genellikle kişisel alışkanlıklar üzerine etki ettiği görülürken, uzun vadeli kararlarda (meslek seçimi, okul seçimi vb.) ise ailenin etkisinin daha fazla olduğu belirlenmiştir (Eldeleklioğlu, 1996).

2.1.4. Karar Verme ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Kuzgun (1992) tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği, bireylerin süreç içerisinde karar verme yaklaşımlarını belirlemek amacıyla ortaya çıkmıştır. Araştırmada 16-18 yaş grubuna sahip öğrenciler ile 25-40 yaş skalasında olan yetişkin grubun bu konuda geliştirdikleri stratejiler incelenmiş ve yetişkinler ile ergenler arasında karar verme açısından stratejik bir farklılık olmadığı ortaya belirlenmiştir. Ayrıca araştırma kapsamında cinsiyet değişkeni açısından kız öğrencilerin bağımlı karar verme davranışının erkeklerden daha fazla olduğu ortaya konmuştur.

Demirtaş (1992), suç kaydı olmayan ergen grubunda yer alan bireyler ile suç kaydı olan bireyler üzerinde yapmış olduğu çalışmada, içtepsel karar verme stratejisini suç kaydı olmayan ergen bireylerin daha çok benimsediği belirlenmiştir. En fazla 14-15

yaş grubunun kararsızlık karar verme stratejisi kullandığı ve içtepsel davrandığı da belirlenmiştir.

Üniversitede öğrenim gören birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında yapılan çalışmada var olan kaygı düzeylerinin karar stratejileri ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Birinci sınıfta öğrenim gören üniversite öğrencilerinde içtepsel karar vermenin üniversite dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerde ise mantıklı karar vermenin kullanıldığı belirlenmiştir. Cinsiyet ile karar vermenin ise anlamlı bir ilişkiye sahip olmadığı belirlenmiştir (Sinangil, 1993: 176).

Beş yüz lisans öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen çalışmada, demokratik anne-baba tutumları ile doğru karar verebilme arasında pozitif yönde bir ilişki, kararsızlık ile arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu; koruyucu anne-baba tutumları ile kararsızlık ve içtepsel olarak karar verme ile ilgili pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Eldeleklioğlu, 1996: 61).

Yapılan araştırmada karar verme stratejilerinin çeşitli demografik değişkenler açısından incelendiği araştırmada, içtepsel karar verme stratejisinin erkeklere oranla kızların daha fazla benimsediği, kararsızlık karar verme puan ortalamalarının dördüncü sınıf öğrencilerinin karar verme puanlarının birinci sınıf öğrencilerinden daha düşük olduğu, karar verme stratejisi puanlarının anne-baba eğitim seviyeleri açısından değerlendirildiğinde ise anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir (Tiryaki, 1997).

Karar verme üzerine yapılan farklı birçok araştırmada, karar verme alt boyutlarından olan seçiciliğin sosyal destek ve atılganlık arasında anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmektedir (Gürçay, 1998: 15).

Şeyhun (2000: 66) ortaokul son sınıf öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada karar verme becerisi eğitimi alan öğrencilerin mantıklı karar verme becerisi eğitimi almayan gruba göre puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bacanlı (2000: 7) tarafından geliştirilen kararsızlık ölçeği temelde kararsızlık problemi yaşayan bireylerin karar verme sürecini nasıl işlettiklerini görebilmek için geliştirilmiştir. 861 lisans öğrencisinin katılımı ile yapılan çalışma, karar kuramcıları ve kararsızlık konusunda çalışma yapan araştırmacılar tarafından 29 madde ve iki alt ölçekten oluşmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda kararsızlık ölçeğinin güvenli ve geçerli olduğu belirlenmiştir.

Psikolojik danışma ve rehberlik bölümünde okuyan birinci sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmada, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet değişkenlerinin psikolojik ihtiyaç ve karar verme stratejileri arasındaki ilişki incelenmiş, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin, sosyo-ekonomik açıdan orta düzeyde öğrencilere oranla kararsızlık ve içtepisel karar stratejilerini fazla önemsedikleri görülmüştür. Ayrıca cinsiyet ile karar stratejilerinin arasında ise bir fark görülmediği ortaya konmuştur (Köse, 2002; aktaran Köse, 2020: 66).

Ergenler üzerinde yapılan bir başka çalışmada da duygusal zekâları ile karar verme biçimleri ile olan ilişki incelenmiş, duygusal zekâ yönünden erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha düşük seviyeye sahip olduğu, mantıklı karar verme ile duygusal zekâ arasında pozitif bir ilişki olduğu, duygusal zekâ ile bağımlı karar verme arasında ise herhangi bir ilişki olmadığı belirlenmiştir (Köksal, 2003: 142).

Yiğit (2005: 187) tarafından yapılan çalışmada çeşitli değişkenler (sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, cinsiyet, algılanan ana-baba tutumu, akademik başarı vb.) açısından ortaöğretim öğrencilerinin karar verme davranışları değerlendirilmiştir. Bulgular doğrultusunda bakıldığında, özsaygı, cinsiyet, algılanan gelir durumu ve akademik başarı mantıklı karar verme stratejisini; cinsiyet, özsaygı ve algılanan gelir durumunun kararsızlık üzerine; annenin lise mezunu olmasının içtepisel karar verme üzerine önemli bir etken olduğu belirlenmiştir. En önemli etkenin ise özsaygı olduğu araştırma sonucunda belirlenmiştir.

Kaşık (2009: 68) tarafından yapılan çalışmada, karar verme üzerine ergenlerin özsaygı ve algıladıkları sosyo-ekonomik düzey ve farklı birçok değişkenin karşılaştırılarak bir çalışma ortaya konmuştur. Araştırmada ortaya konan bulgulara göre öğrencilerin karar vermede dikkatli, kaçınan, özsaygı ve erteleyici alt boyut ölçeklerinden elde edilen puanlara göre cinsiyet kavramına göre anlamlı bir etki ortaya koymadığı belirlenmiştir. Yetkinlik beklenti düzeyleri açısından ergenlerin dikkatli karar verme stili ile olumlu yönde bir ilişkisi olduğu, kaçınan karar verme stili ile ise olumsuz yönde bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Ortaöğretim düzeyinde okuyan 776 öğrenci ile yapılan çalışmada, ergenlerin karar verme stilleri ile algıladıkları sosyal destek seviyesi arasında anlamlı seviyede bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Deveci, 2011: 77).

Çolakkadıoğlu ve Gürçay (2012: 667) Anadolu lisesi 9. sınıf oğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmada çatışma kuramı temelli karar verme beceri eğitiminin oğrencilerde karar vermede başa çıkma ve öz-saygı puanlarını pozitif yönde etkilediğini; olumsuz başa çıkma stilini ise negatif yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Orhan ve ltanır (2014: 43) ortaöğretim oğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme düzeyleri üzerine yaptıkları çalışmada, mantıklı-sistemik karar verme stratejisi ile olgunluk düzeyleri arasında olumlu yönde bir ilişki ortaya koymuş fakat diğer alt boyutlar üzerine ise olumsuz bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Araştırmada lise grubunda yer alan oğrencilerin okul türleri açısından mesleki olgunluk düzeylerine bakıldığında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Karar stratejilerinde ise, bağımlı, içtepisel ve kararsızlık alt alanlarında anlamlı bir farklılık ortaya konmuştur. İçtepisel karar verme alt alanı ile sınıf düzeyleri arasında karar verme stratejisi bakımından anlamlı bir farklılık belirlemiştir.

Ocak ve Yurtseven (2016: 317) tarafından yapılan çalışmada ortaokul oğrencilerin sahip olduğu karar verme stilleri ile sınav kaygısı arasında orta düzeyde bir ilişki tespit etmiştir.

Mercan (2019: 6) ortaöğretim oğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada erkek oğrencilerin karar verme alt boyutlarından özsaygı, sorumluluktan kaçma ve umursamazlık stillerinin kız oğrencilere oranla daha fazla kullandıkları belirlenmiştir. Bir başka demografik değişken olan sınıf düzeyi ise, karar vermede ihtiyatlı seçicilik ve özsaygı stillerinin lise son sınıf oğrencilerinde daha fazla kullanıldığı, okul türü bazlı bakıldığında ise spor lisesi oğrencilerinin diğer okullara göre sorumluluktan kaçınma ve umursamazlık karar stillerini anlamlı olarak daha fazla kullandıklarını belirlemiştir.

Karar verme üzerine yurtiçinde çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Araştırmalar demografik değişkenler kapsamında cinsiyet, yaş düzeyi, sınıf düzeyi, okul türü, anne-baba eğitim durumu, anne-baba medeni durumu, sosyo-ekonomik düzey gibi etkenler üzerine farklı gruplarla çalışıldığı görülmektedir. Çalışmaların okul kademesi açısından genelde ortaokulun son dönemleri, ortaöğretim dönemi ve lisans dönemi üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Yapılan farklı çalışmalardan elde edilen bulguların da genel olarak farklılık gösterdiği görülmektedir.

2.1.5. Karar Verme ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Yapılan araştırmalarda Schvaneveldt ve Adams (1983: 102), karar verme sürecinde yer alan ergenlerin bu durumla başa çıkma stratejilerinin zaman baskısı, yaş düzeyi, ekonomik gelir seviyesi, cinsiyet ve olaylar açısından değişiklik gösterdiğini belirlemiştir.

Lisans öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada mantıklı karar verme stratejisine sahip bireylerin sorun çözümlerinden kaçmadığı yalnız bağımlı karar verme stratejisine sahip bireylerin ise problem durumları ile karşılaştıklarında kendilerine güvenmedikleri belirlenmiştir (Philips, Panzienza ve Ferrin, 1984: 501).

Mann, Harmoni ve Power (1989: 268) ergenlerde karar verme üzerine yaptıkları araştırmada 15 yaş üzeri ergenlerin karar verme konusunda söz sahibi olmaya başladıklarını lakin yetişkinlerin tecrübelerine göre daha az tecrübeye sahip olduklarını belirlemiştir.

Karar verme stratejilerinin ergenlerde; yaş, cinsiyet, sosyal sınıf, ırk, bilişsel yetenek, aile dinamikleri ve yapısı, sosyal ve kültürel çevre son olarak da kişilik faktörlerinin bu stratejiler üzerine etkili olduğu belirlenmiştir (Schvaneveldt ve Adams, 1983: 103; Flanagan, 1986; Evans, Brown ve Killian, 2002: 560; Mann, Harmoni ve Power, 1989: 265; Smetana, Campione-Barr ve Daddis, 2004: 1428).

Mincomeyer ve Perkins (2003: 4) 13-19 yaşları arasında, karar verme kurs programına devam eden 203 ergenin katıldığı ergenlerin karar vermelerini ölçmek için beş faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenen bir ölçek geliştirmiştir.

Baiocco, Laghi ve D'Alessio (2009: 963) tarafından ergen bireylerin karar verme stilleri ve heyecan arayışı kavramları üzerine araştırma gerçekleştirmişlerdir. Bu araştırmaya 15-19 yaşları arasında yer alan toplam 700 ergen katılım göstermiştir. Elde edilen bulgular ışığında, ergen bireylerin sorumluluktan kaçma ve sezgisel karar stilleri ile okuldan kaçma davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Partridge (2010: 518) yapmış olduğu çalışmada, psikolojik gelişim, ergenlerde karar verme ve ebeveynlik stillerini değerlendirmiştir. Karar verme süreçlerinde ergenlerin daha uyumlu olabilmek adına ebeveyn stili ile birlikte psikolojik olarak da bireylerin gelişimlerinin ihmal edilmemesi gerektiğini belirtmiştir.

Vennum ve Fincham (2011: 739) tarafından genç yetişkinlik döneminde olan ergenlerin romantik ilişki sürecindeki karar verme stillerini ele aldığı bir çalışma yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda romantik ilişkilerde karar verme süreciyle ilgili üç temel faktör elde edilmiştir. Bu faktörler, ilişki güveni, uyarı işaretleri bilgisi ve karar verme olarak ortaya çıkmıştır. Araştırma kapsamında verilen 14 haftalık program sonucunda bireylerin karar verme stillerinde belirlenen üç faktöre göre anlamlı düzeyde bir etki olduğu tespit edilmiştir.

Piehler ve Winters (2017: 336) tarafından ergen bireylerin madde kullanımına yönelik karar verme stilleri ile ebeveyn katılım tepkileri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede 12-18 yaş arasında farklı zaman diliminde madde kullanım tecrübesine sahip 259 ergen yer almaktadır. Yapılan 6 aylık müdahale programı neticesinde ortaya konan verilere bakıldığında, madde kullanımı konusunda tecrübeye sahip bireylerin program öncesine göre pozitif anlamda uyumlu karar verme stilini kullandığı tespit edilmiştir.

2.2.Mutluluk Kavramı

Mutluluk, İngilizce’de zenginlik fırsatı, isteklerin gerçekleşmesi ile oluşan iç ferahlığı, Arapça’da talih, saadet ve bolluk, Yunanca’da büyük bir zenginlik; Türkçe’de ise kelimenin kökü “mut”, bütün dileklerin yerine gelmesini ifade etmektedir (Hançerlioğlu, 1976: 197). Mutluluk kavramı tarihin başından bu yana tüm insanlık tarafından büyük ilgi görmüş ve birçok farklı araştırma konusu olmuştur (Bradburn, 1969: 5). Mutluluk pozitif psikolojinin en yaygın ve akla gelen ilk kavramı olarak kullanılmaktadır (Datu ve Valdez, 2012: 22). Geçmişten bugüne kadar insanoğlunun ulaşmaya çalıştığı bir kavram olan mutluluk (Çaykuş ve Eryılmaz, 2020: 320), insan davranışlarının nihai amacı (Sapmaz ve Doğan, 2012: 63), hayatın ölçütü olarak kabul edilen (Türkdoğan, 2010: 1), tatmin, refah veya neşeyle yaşamdan alınan memnuniyet (Lyubomirsky, 2008: 13) ya da olumlu duyguların fazla, olumsuz duyguların ise az yaşanması ve yaşamdan elde edilen yüksek doyum olarak nitelendirilmektedir (Diener, 2009: 15). Mutluluk, insanın şans eseri ya da tesadüfen bulabileceği bir şey değildir (Csikszentmihalyi, 2005: 17). Genel olarak ifade edilenlerden yola çıktığımızda, mutluluğun bir dönemlik değil tüm yaşamı ifade ettiği görülmektedir (Çelebi ve Yazıcı Çelebi, 2020: 180). Mutluluk kavramı ile öznel iyi oluş kavramının alan yazında birbirlerinin yerine kullanıldıkları görülmektedir (Eryılmaz, 2010: 81).

Öznel iyi oluş hakkında gerçekleştirilen çalışmalar son dönemlerde gerçekleşse de mutluluk üzerine çalışmalar eskiye uzanmaktadır (Myers ve Diener, 1995: 10).

Geçmişten günümüze filozoflar ve bilim insanları tarafından üzerine düşündükleri önemli bir konu olan mutluluk kavramı “eudaimonia” olarak Aristo tarafından alan yazına içsel bir dizi süreç sonucunda elde edilen bireyin potansiyeline tam anlamıyla ulaşma süreci olarak girmiştir (Kashdan, Biswas-Diener ve King, 2008: 221). İnsanoğlu yıllar boyu mutlu olmak istemiş ve bu alanda yollar bulmak için çaba göstermiştir (Traş, Öztemel ve Koçak, 2019:48). Sosyal bilimciler tarafından mutluluğun kaynağına yönelik farklı görüşler ortaya atılmış, kimisine göre gerçeğe ulaşmak, kimisine göre insanlar ile beraber olmak, kimine göre de bastırılmış farklı duygulardan arınmak olarak nitelenmiştir (Myers ve Diener, 1995: 10).

Bireylerin ekonomik seviyelerinin mutluluk üzerine büyük bir pay sahibi olduğu görülse de psikolojik süreç, bilişsel ve çevresel koşullarda önemli bir etkiye sahiptir (Lyubomirsky, 2001: 247). Lyubomirsky, Sehlton ve Schkade (2005: 111) tarafından öne sürülen mutluluğun üç etkeni; istedik aktiviteler, genetik bir ayar noktası ve çevresel koşullar olarak ifade etmiştir. Bunlara göre genetik bir ayar noktası doğuştan kişinin genetik kodlarıyla gelen ve değiştirilemeyen etkenleri, istedik davranışlar ise bireyin bilerek düşünerek günlük hayat içerisinde yaptıkları olarak nitelendirilirken, son olarak çevresel koşullar ise bireyin mutluluk düzeyi konusunda çevresinde onun iradesi dışında gelişen yaşamsal olaylar olarak adlandırılan ve içerisinde sağlık, medeni durum, mesleki tercih gibi etkenleri de ifade etmektedir.

İnsanlar mutlu olmayı arzularken, kimisi hafif sancılı süreçlerin ardından buna ulaşırken, kimisi de zorlu bir süreçten geçerek bu mutluluğa ulaşmayı umut ederek planlar ve eylemler yaparlar (Diener, Sandvik ve Pavot, 2009: 213). Mutluluk üzerine etkisi olduğu düşünülen bilişsel şemaların (Csikszentmihalyi ve Hunter, 2003: 90) ve bu şemaların duygu düzenlemedeki etkisi (Joorman, Yoon ve Siemer, 2010; aktaran Ercengiz, 2019: 268) göz önüne alındığında bu iki kavramın mutluluk ile anlamlı bir bağlantısı olduğu düşünülebilir (Ercengiz, 2019: 268). İçerisinde duygusal yaşamı arttırmak, değiştirmek, sürdürmek veya bu durumla baş edebilme becerisine sahip olmak ve yahut bu durumdan kurtulmak gibi farklı stratejiler içermektedir (Gyurak, Gross ve Etkin, 2011: 408). Sosyal bilimciler tarafından çeşitli demografik (cinsiyet, yaş, meslek, okul durumu, anne baba eğitim

durumu) değişkenleri ön planda tutarken, psikoloji alanı ise tutum, mizaç, algılama düzeyi ve kişilik gibi özellikleri temele almışlardır (Diener, 2001: 41).

Mutluluk konusunda yapılan tanımlara bakıldığında temelde iki ana çerçeve etrafında toplandığı ifade edilebilir. İlk temelde Aristo ve diğer filozofların ön planda tuttuğu, ahlak, erdem gibi dış etkenler ön plandayken, bir diğer temelde ise pozitif duygu ve iyi oluş gibi içsel etkenlerle sosyal bilimcilerin açıkladıkları biçimlerden oluşmaktadır (Eryılmaz, 2014: 35). Bu konuyu ele alan farklı birçok araştırma ve kuram mevcut olup bu kuramlardan temel olanlar açıklanacaktır.

2.2.1.Mutluluk Kuramları

2.2.1.1.Adaptasyon Kuramı (Uyum Kuramı)

İnsanların kendi geçmiş yaşantılarından ya da başka insanların yaşadıklarından bir standart veya başlangıç olarak görüp karşılaştırarak bir değerlendirme yapması uyum kuramının temelini oluşturmaktadır (Brickman ve Campbell, 1971; aktaran Canbay, 2010: 18). Kişiler yeni karşılaştıkları yaşam olaylarına karşı içten ve sağlam tepkiler verirler fakat, zaman ilerledikçe alışlagelmiş ve öz haline dönerler. Mesela, bir çekilişten ödül kazanmak gibi moral yükseltecek bir aktivitede, zaman ilerledikçe kişinin ruhsal durumunun da eski haline döneceği, ilk başlarda olan o heyecanı zamanla kaybedeceği görülecektir. Bu kapsamda meydana gelen olaylar ilk durumlarına göre değil ilk karşılaştıkları etkenlere göre incelenebilirler (Diener, Suh ve Oishi, 1997: 11). Yani bireyin karşılaştığı yeni duruma ya da olaya karşı geliştireceği tepkiye zaman içerisinde uyum sağlayıp daha sonra da ilk duruma geri döndüğünü belirtmektedir (Emmons ve McCullough, 2003: 378). Bireylerin olan dengesini koruma düşüncesi içerisinde olduklarını ifade eden uyum kuramı, yaşanan bir durum karşısında zamanla önce uyumunu oluşturur ardından da mevcut durum da dengesini yerleştirir (Tuzgöl Dost, 2004: 37).

2.2.1.2. Erek (Amaç) Kuramı

Erek kuramı amaç ve gereklilik olarak temel iki faktör üzerinde durur. Gereklilikler insanların doğumla beraber getirdikleri ve ilerleyen zamanlarda kazandıkları olmak üzere birçok gerekliliklere sahip olmaktadır. Birey bu gerekliliklerin farkına varıp varmama konusuna bakılmaksızın, doyuma ulaştığında mutlu olabilmektedirler. Amaç yani hedef faktöründe ise bireylerin bile isteye yaptıkları hedefledikleri özel istekleri

olarak nitelendirilebilir. Günlük hayatta gerçekleşen bu istekler kişisel hedefleri, meydan okumaları ve düşünülen hedeflerden oluşmaktadır. Birbirleriyle ilişkili olan bu iki kavram; amaç ve gereklilikler, amacı gerçekleştirmek adına insanın gerekliliklerini karşılama arzusu olarak gerçekleştirilmektedir (Plays ve Little,1983; Cantor, 1990; Deci ve Ryan, 2000; Deiner, 1984; aktaran Eryılmaz, 2009: 977). İnsanoğlunun oluşturduğu hedefleri gerçekleştirdikçe daha mutlu olacağını öne sürdüğü yalnız doğuştan gelen gereksinimlerin ilerisinde ek kaynaklar meydana çıkabilir (Gencer, 2018: 2624). Bireyler doğumdan itibaren getirdiği ya da öğrendiği gereksinimlerle beraber kendini gerçekleştirebilir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde ortaya attığı, Murray'ın da ifade ettiği bu temel gereksinimler birey tarafından farkına varılan ya da varılmayan bir konumda olabilir. Uzmanların ise görüş olarak uzlaştığı nokta ise gerçekleştirilen tüm amaçların mutluluk düzeyi ile bağlantılı olduğudur (Canbay, 2010: 20).

2.2.1.3.Aşağıdan Yukarı ve Yukardan Aşağı Kuramı

Bu kuramı oluşturan faktörlerden aşağıdan yukarı kuramı çerçevesinde bakıldığında mutluluk, insanın hayatını oluşturan anıların insana anlam yüklemesi açısından önemlidir. Ne kadar pozitif anı varsa insan da o kadar mutlu olur düşüncesi hakimdir. Diğer görüş olan yukardan aşağı görüşünde ise insanın çevresini deneyimlemesi ve kendisinde olan yetenekleri, özellikleri kullandığını varsaymaktadır (Gencer, 2018: 2625). Kişi kendi hayatında zevk veren, haz uyandıran, doyum aldığı ya acı duyabildiği anıların incelemesi yaparak kendisini mutsuz ya da mutlu algılayabilir. Mutlu bir yaşamın göstergesi ise anlar ve yaşantıların ne denli mutlu geçirildiği ile ilgilidir (Yetim, 2001; aktaran Çelik, 2008: 36). Günlük hayatta birey iş hayatı, arkadaşlıkları, aile ilişkileri gibi durumlardan memnun ise bireyin mutluluk düzeyinin de o denli yüksek olacağı düşünülmektedir (Dost, 2004: 32). Aşağıdan yukarı görüşü mutluluk belirleyicisi olarak yaşam standartlarını işaret ederken, yukardan aşağı görüşü ise kişiliğin bu şartlar altında daha baskın bir belirleyici olduğunu ifade etmektedir (Osmanoğlu ve Kaya, 2013: 50).

2.2.1.4.Etkinlik ve Akış Kuramı

Bu kuramın aldığı görüşe göre mutluluk bireyin etkinliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir ürün olarak ifade edilir. Bu alanda çalışma yapan kuramcılarının ortak görüşü, mutluluğun eylem ve davranıştan geldiği düşüncesidir. Sonuçtan ziyade süreçte geçen

zamanın önemi vurgulanır. Örnek verilecek olursa, bir tırmanıcının dağa tırmanma etkinliğinde yaşadığı mutluluk, zirveye ulaştığında yaşadığından daha fazla olduğu ifade edilir (Çelik, 2008: 33). Etkinlik kuramına göre bireylerin mutluluğa ulaşması amaçlarına yönelik eylemlerde bulunmasıyla mümkün olacağı savunulmaktadır (Başer-Şeker, 2009: 36). Yani hedefe ulaşmak değil hedef için harcanan zaman ve yapılan aktiviteler önemlidir (Satan, 2014: 57).

Csikszentmihalyi (2005) tarafından etkinlik kuramı içerisinde mutluluk ve aktivitelerin özümsemiği bir model olan akış kuramı, mutluluk ve etkinlik ilişkisini kapsayıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Genel olarak akış, bir etkinlikte insanoğlunun gözü başka bir şey görmeyecek kadar o etkinliğe kendini kaptırması olarak nitelendirilebilir. Etkinliklerin birey üzerindeki etkisine bakıldığında ise, bireyin temel becerilerine uygun düzeyde olduğunda haz verdiği, basit düzeyde olduğunda bireyin sıkıldığı, zor olduğunda ise kaygı duyduğunu belirtmektedir (Başer-Şeker, 2009: 36).

2.2.1.5. Sabit Nokta Kuramı

Sabit nokta kuramına göre insanın mutluluğu üzerindeki en etkili unsur bireyin genetik yapısıdır. Birey karşılaştığı bir olgu karşısında mutluluk düzeyinde kısa süre bir değişim gerçekleşir. Bireyin bu durumdan eski duygu durumuna dönmesinde önemli faktör bireyin kişiliğidir. Burada durum bireyin değişen mutluluk seviyesinin eski haline inmesinde genetik yapısının etkili olduğu düşünülmektedir (Diener, 1984: 562).

Sabit nokta kuramı uyum kuramı ile birçok ortak özellik açısından benzer bir yapıya sahiptir. Fakat sabit nokta kuramında insanların hayatlarında edindikleri tecrübeler mutluluk ile ilişkili olarak düşünülürken, burada mutluluğun bireyin genetik yapısı ve kişilik temelli özelliklerinin etkisi olduğunu vurgulamaktadır (Lykken ve Tellegen, 1996: 189).

2.2.1.6. Yargı Kuramı

Yargı kuramına göre bireyin hayat için kullandığı standartların önemli olduğu vurgulanarak, sosyal olarak kıyaslama durumu olduğunda birey kendisini kıyas yaptığı kişiden daha iyi olarak görürse, kişinin doyumunu gerçekleştirir ve birey olumlu olarak kendisini mutlu hisseder (Köker, 1991: 19). Bireylerin mutluluğa ulaşma düzeyleri yaşadıklarının beklentilerini karşıladığı sürece etkili olacağı düşünülmektedir ki bireylerin yaşadığı durum onları tatmin ediyor ise bireylerde mutlu olmakta,

tatminsizlik durumu söz konusu ise de bireyler mutsuz olmaktadır (Diener, 1984: 566). Bunu bir örnek ile açıklamak gerekirse, uzun yıllar kirada oturan bir ailenin, mutluluk ölçütü bir ev sahibi olmak olarak belirlendiye, bu aile üyeleri ev sahibi olduklarında mutlu, olmadıklarında ise mutsuz olacaklardır (Başören, 2016: 17).

2.2.1.7. Haz ve Acı Kuramı

Haz ve acı kuramı bireyin ihtiyaç duyduğu ve amaçların net bir şekilde doyurulması ile en büyük mutluluğa ulaşılacağı düşüncesini temel almaktadır. (Köker, 1991: 22). Bireyin ihtiyaç duyduğu gereksinimin giderilmemesi halinde mutlu olmanın mümkün olmayacağını ifade eden kuram, gereksinimlerin süresiz bir şekilde karşılanmasının da mutluluk getirmeyeceğini savunmaktadır (Aldemir, 2022: 36). Haz ve acı kuramı ilerleyen dönemlerdeki araştırmalarca destek bulamamıştır. Bu nedenle mutluluk üzerine süregelen durumlardaki minimal değişiklikleri ifade ederken yararlanılabilir. Yalnız kuram, doyum üzerine bireysel farklılıkları ortaya koymakta eksik kalmaktadır (Costa ve McCrae, 1980).

2.2.1.8. Ryff'in Psikolojik İyi Oluş Kuramı

Ryff iyi oluş kuramına bakıldığında bireyin psikolojik olarak kendine güvenmesinin ve güçlü hissetmesinin temelinde hayattan doyum alabileceği pozitif aktivitelerin olmasının önemini vurgulamaktadır (Canbay, 2010: 15). Stressiz bir yaşam ile bireyin sorunlarının olmadığı durumların varlığının çok olmasının bireyin mutluluk düzeyini belirleyeceğini ön gören Ryff'in iyi oluş kuramı (Ryff, 1989; akt: Tuzgöl, 2005), acı çekmiş büyük psikolojik rahatsızlıklara sahip bireyler ile mutluluk düzeyi yüksek bireyler arasındaki temel farkın hayatta psikolojik açıdan çok fazla sorun yaşamayan ama mutlu olabileceği bir çok etkenden mahrum olan insanlar yer almaktadır ve hayatlarında bu anlamda olumlu bir durumun olmaması bilimsel açıdan insan sağlığı konusunda farklı tanılamaların yapılmasına vesile olmuştur (Ryff, 1995: 103).

Ryff'in psikolojik iyi oluş kavramının bu çerçevede altı alt boyutta açıklanmaktadır. Kendini kabul; mutluluk için temel şartın bireyin kendisini kabul duygusu ile gerçekleştirebileceğini öngörmektedir. Olumlu ilişkiler; bu alt boyutta geçerli olan davranışın kişilerarası iletişim olduğu, sıcak ve samimi kişilerarası ilişkinin bireyin mutluluğunu etkilemede önemli olduğu düşünülmektedir. Otonomi; kendi başına karar verip, bu kararların sorumluluğunu alarak kendini gerçekleştirme evresini yani bireyselleşmeyi tamamlamasını içeren kavramdır. Çevresel hakimiyet; bireylerin

fiziksel özellikleri ve yetenekleri doğrultusunda çevre oluşturmaları ya da seçmeleri ile psikolojik iyi olma durumuna katkı sağladıklarını savunmaktadır. Yaşama amacı; bireyin sahip olduğu yaşamı anlamlandırma ve amacını gerçekleştirme gayesi üzerine mutlu olma amacı olarak ifade edilebilir. Kişisel gelişim; bireylerin psikolojik açıdan iyi düzeyde olmaları yalnızca kendi özelliklerinin farkına varmak ile sağlanamaz. Bireyin sahip olduğu potansiyeli geliştirip büyümesine devam etmesinin önemi üzerine kişisel gelişim açısından kendini gerçekleştirme arzusu olarak ifade edilebilir (Ryff, 1989: 1071).

2.2.2. Mutluluk ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Kalafat (1996: 98) tarafından mutluluk ve depresyon üzerine otomatik düşüncelerin üstlendiği rolü incelediği araştırmada, olumlu otomatik düşünceler ne kadar fazla ise mutluluk düzeyinin de o kadar fazla olduğu belirlenmiştir. Olumsuz yaşam tecrübeleri artan bireylerin mutluluk seviyelerinde de azalma görüldüğü belirlenmiştir.

Demirel ve Canat (2004: 6) ergenler üzerine kendine zarar verme üzerine yapmış oldukları çalışmada, yaşam doyum düzeyi düşük olan ergenlerin yaşam doyumunu yüksek olan öğrencilere göre depresyon ve intihar olasılığının daha yüksek düzeyde olduğunu belirlemiştir. Ayrıca araştırmadan elde edilen bir diğer bulgular ise, hayatta insanın başına gelebilecek çeşitli engellenmeler ya da hayat mücadeleleri, ani değişimlere sebep olan olayların bireyin yaşamdan aldığı doyumunu düşürdüğü, yaşanan kötü durumların gerekli savunma mekanizması ve çevre desteğini eksik alması durumunda bireyin kendine zarar verme eğiliminde olduğu, kendisine zarar vermeyi de bir başa çıkma becerisi olarak kullandığı şeklindedir.

Özen (2005) tarafından yapılan ergenlerin mutluluk düzeylerini inceleyen çalışmada, algılanan başarı düzeyi ile ekonomik durum arasında mutluluk ile ilgili olarak bir anlamlılık olduğu belirlenmiştir. Bu konuda ergenlerden ekonomik durumu ve başarı düzeyleri yüksek olarak algılayanların mutluluk düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Eryılmaz ve Atak (2011: 227) yaptıkları çalışmada ailesiyle beraber yaşayan yaşlı insanların mutluluk biçimlerini incelemiş, yaşlıların yalnızlık, sorumluluk ve duygusal dengesizlik düzeylerinin artması sonucunda mutluluk düzeylerinin düştüğünü, düşünce olarak kontrol seviyesindeki artmaların ise mutluluk düzeyini arttırdığını belirlemiştir.

Dursun (2015) tarafından anne babası ayrı olan ergenler üzerinde öznel iyi oluşun etkilerini arttırmak için yapılan programların etkinliğini incelenmiştir. Araştırma ön-test ve son-test analizi yapılarak katılım gösteren ergen bireyler üzerinde uygulanmış olup, ergenlerde küçük de olsa mutluluk düzeyleri artmış ve yapılan grup programının bu anlamda öznel iyi oluş düzeylerine katkısı olduğu tespit edilmiştir.

Köse (2015: 1) tarafından ergenlerde arkan ilişkilerinin etkisini ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmada, arkadaş ilişkilerinin mutluluk ile direkt olarak olumlu ve anlamlı düzeyde bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ergenlerin arkadaş ilişkilerinin mutluluğu pozitif yönde arttıran önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir.

Ergen mutluluğu ve umut üzerine yapılan çalışmada Çankaya ve Meydan (2018), 506 lise grubu öğrenciden topladığı verilerin analizi sonunda umut değişkeninin lise grubunda mutluluğu yordadığını belirlemiştir.

Aydın (2018: 1027) tarafından yapılan genç yetişkinlerde mutluluğun kişisel erdem ve özgünlük açısından incelediği çalışmada genç erişkinlerde mutluluğun cinsiyet açısından anlamlı bir fark ifade etmediği belirlenmiştir. Ayrıca çalışma sonucunda mutluluk ile özgünlük, mutluluk ile sorumluluk, amaçlılık ve değerlilik gibi erdemi ifade eden duygular arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Mert ve Kahraman (2018: 1070) tarafından ortaokul öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile aile ilişkilerinin incelendiği çalışmada ortaokul öğrencilerinin destekleyici aile ilişkisine sahip olduklarında mutluluk seviyelerinin de pozitif anlamda arttığı belirlenmiştir.

Can ve Cantez (2018: 61) tarafından üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada mutluluğun, psikolojik sağlamlık ve öz yeterlilik düzeyleri açısından ortalama seviyelerinde bir anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin sınıf düzeyi, cinsiyet, yaşam alanlarına göre mutluluk seviyelerinin karşılaştırıldığında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Gencer (2018: 2627) tarafından yapılan çalışmada cinsiyetin mutluluk üzerine olan etkisi incelenmiş ve cinsiyetin mutluluk üzerine bir etkisi olmadığı, anlamlı bir farklılık gözlemlenmediği belirlenmiştir. Kaya ve Demir (2017: 18) tarafından yapılan çalışmada da benzer bulgulara rastlanmış öğrenciler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada mutluluk ile cinsiyet arasında herhangi bir anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmalarla birlikte mutluluk ile cinsiyet arasında anlamlı bir farkın

olduğu incelemeler de mevcuttur (Koyuncu, 2019: 23). Eryılmaz ve Ercan (2016: 140) tarafından yapılan çalışmada cinsiyetin mutluluk üzerinde anlamlı bir farklılaşma gösterdiği, Bal ve Gülcan (2014: 46) tarafından yapılan çalışmada da erkek öğrencilerin mutluluk seviyelerinin kız öğrencilerden düşük olduğu belirlenmiştir.

Ergenlik döneminde ise yaşanılan birçok fiziksel ve psikolojik değişim, mutluluk düzeyini etkileyebilmektedir (ankaya ve Meydan, 2018: 207). Bunların yanında ergenler, fizyoloji, psikolojik ve duygusal olarak geleceğe yönelik kaygılar, gelişim görevleri ve artan akademik yük gibi stres veren birçok durumla da mücadele ederler (Eryılmaz, 2016: 24). Yaş aralığının bireylerin mutluluk düzeyleri üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada 18-24 yaş aralığında olanların kişilerin diğer yaşlara oranla daha mutlu oldukları ortaya konmuştur (Akın ve şentürk, 2012: 188).

Geliştirme alışmaları Işık ve zbe Atalay (2019) tarafından yapılan Ergenlerde Mutluluk leğinin, 1136 öğrencinin katılımı ile güvenirlik ve geçerlik analizleri yapılmıştır. Tek faktörlü bir yapıya sahip olarak 15 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçek geliştirmişlerdir.

Cengiz, Peker ve Demiralp (2020:21) tarafından yapılan çalışmada dijital oyun bağımlılığının mutluluk üzerine etkisi değerlendirilmiştir. Öğrencilerin mutluluk seviyeleri ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasında düşük bir seviye de de olsa negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Bir başka araştırmada ise Yazıcı elebi ve elebi (2020), mutluluğun farklı değişkenler açısından incelemesini yapmış, evli insanların bekarlara oranla daha yüksek mutluluk düzeyine sahip olduğu, cinsiyet açısından ise erkeklerin kadınlardan daha mutlu olduğunu belirlemiştir.

Baş, Baş, Kalafat ve Dilmaç (2021: 154) tarafından yapılan ergenler arasında mutluluk korkusu, duygusal zekâ ve mizah tarzları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmaya 14-18 yaşlarında 226 ergen bireyin katılımı sağlanarak gerçekleştirilmiştir. Ergenlerin duygusal zekâları ve mutluluk korkuları arasındaki yordayıcılıklar incelendiğinde, olumsuz açıdan doğrusal ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bir başka deyişle ergenlerin mutluluk korkularının azalmasının duygusal zekâlarının artması ile gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Murtezaoğlu (2022) tarafından gerçekleştirilen ergenlerin mutluluk, sosyal onay ihtiyaı, öz-yeterlilik ve akran ilişkilerini incelediği çalışmada ergenlerin mutluluk ve

öz-yeterlilikleri arasında belirlenen ilişki üzerine sosyal onay ihtiyacı ve akran ilişkilerinin kısmi bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

2.2.3. Mutluluk ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Mutluluk üzerine de birçok çalışma yapılmış, mutluluğun çeşitli psikolojik, davranışsal ve kişisel gibi pozitif birçok sonucun başlangıcı olduğu belirlenmiştir (Demir ve Davidson, 2013; Lyubomirsky, King ve Diener, 2005; Richards vd., 2015; Padilla-Walker, Hardy ve Christensen, 2011).

Shmotkin (1990: 201), tarafından yaptığı araştırmada cinsiyetin öznel iyi oluş üzerinde etki edip etmediğini belirlemek için 447 kişiden oluşan 21-87 yaş aralığında değişen İsraili bir örneklem grubu üzerinde bir çalışma gerçekleştirdi. Çalışmada genç kadınların genç erkeklere oranla yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu, yaşlı erkeklerin ise yaşlı kadınlara oranla yaşam doyum düzeylerinin daha düşük bir seviyede olduğu belirlenmiştir.

Lu ve Shih (1997: 181) yaptığı çalışmada mutluluğun kaynağına ulaşılan yolu bulabilmek adına 18-60 yaş grubunda olan 54 Tayvanlı üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Katılım gösteren bireylerin 34'ünü kadınlar, 20 tanesini de erkekler oluşturmaktadır. Katılımcılara mutluluk üzerine sorular sorulmuş ve 180 farklı kaynağı 9 temel başlık altında sıralamıştır. Bunlar; saygı ihtiyacının giderilmesi, kişilerarası ilişkilerde sağlanan uyum, ekonomik ihtiyaçların giderilmesi, iş hayatındaki başarı, rahat bir yaşam, diğer insanların sıkıntısından zevk alma, kişisel kontrol duygusu, pozitif etki ve sıhhat olarak belirlenmiştir.

Kelley ve Stack (2000: 532) tarafından ortaya konan çalışmada 14-20 yaş grubunda yer alan 17 farklı ülkeden toplam 1892 risk grubundaki ergen üzerindeki araştırmada, mutluluk ve yaşam doyumunun denetim odağına etkileri üzerine çalışma gerçekleştirilmiştir. Edinilen bulgular sonucunda ergen erkek bireylerin, ergen kız bireylere oranla ufak da olsa bir farkla mutlu olduğu tespit edilmiştir.

Diener ve Seligan (2002: 81) insan ilişkilerinden elde edilen doyum ve mutluluk seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Mutluluk seviyelerini yüksek, orta ve düşük seviyelerinde değerlendirmiş ve yüksek mutluluk düzeyine sahip insanların diğer gruplara oranla daha fazla doyum yaşadığı tespit edilmiştir. Ayrıca mutluluk seviyelerinin arkadaşlık ilişkilerinde etkili olduğu, mutluluk düzeylerinin diğer

akranlarına göre yüksek olduğu belirlenen bireylerin arkadaşlık ilişkilerinde de diğerlerinden daha iyi olduğu görülmüştür.

Bireylerin aile içi iletişimlerdeki güçlü yönleri, birbirlerine karşı duygusal yakınlıkları, ergen tarafından aileden soyutlanmış hissetmemesi gibi durumlarda ergenin mutluluk düzeyinin de pozitif anlamda arttığı belirlenmiştir (Rask, Kurki ve Paavlianien, 2003: 135). Aile ile arasındaki bağ olarak güvenli ev, açık iletişim, aileye ait olma, dış faktörler, sevgi duygudurumu ve ailedeki kendini pozitif hissetme durumlarının öznel iyi oluşu pozitif olarak etkilediği varsayılan altı faktör olarak belirlenmiştir. Doyumun da aile ile ikili ilişkilerde önemli bir faktör olduğu ortaya konmuştur (Jorenen ve Kurki, 2005: 125).

Mahon ve Yarcheski (2005: 175) tarafından ortaokul son ve yedinci sınıf öğrencilerinden oluşan 151 kişilik öğrenci grubu üzerinde yapılan çalışmadan elde edilen veriler ışığında cinsiyetin mutluluk ölçümü üzerinde etkisi olmadığı belirlenmiştir. Yalnız bireylerin sağlıklı olmaları ve iyi niyetleri arasında mutluluk ile pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Yaş ile mutluluk arasındaki ilişkiyi “U” biçiminde bir hipotezde açıklayan ve kısır döngü gibi bir yol izlediğini düşünülmektedir. Dünyada çeşitli milletler üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda orta yaş dönemine doğru mutluluğun azaldığı 30 yaş civarlarından sonra ise “U” biçiminde azalıp 70’li yaşlara doğru mutluluğun arttığı belirlenmiştir (Blanchflower ve Oswald, 2009: 487)

Ergenlik döneminde mutluluk için yapılmış çalışmalar incelendiğinde ise, özellikle son yıllarda olan çok sayıda çalışma olduğu ön plana çıkmaktadır (Linley ve Maltby, 2009; Padilla-Walker vd., 2011; Garcia ve Moradi, 2012; Chui ve Wong, 2016).

Yapılan bazı araştırmalar da serbest zamanın nasıl geçirildiğinin mutluluk üzerine pozitif bir etkisi olduğunu belirlemişlerdir. Aktif olarak kullanılan boş zamanların, orta yaş grubunda yer alan insanlarda haz ve tatmin olma düzeylerinde pozitif bir etki ortaya koyduğu belirlenmiştir (Kim, Yamada, Heo ve Han, 2014: 1). Bir başka araştırmada ise serbest zamanı etkili ve kaliteli faaliyetle geçiren insanların daha mutlu hissettikleri belirlenmiştir (Lin, Chen ve Kuo, 2014: 131). Bailey ve Fernando (2012: 139) yaptıkları çalışmada yine benzer bir sonuç bularak, kaliteli serbest zamanı etkin katılım ile gerçekleştirdiğinde bireylerin içsel bir doyum elde ettiği ve bu doyumun da mutluluğa ulaşmada insana yardımcı olduğunu ortaya koymuştur.

Lin, Pan ve Yin (2019: 1) tarafından hava kirliliğinin ergen bireyler üzerindeki etkisini ortaya koymak adına Tayvan'da bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda yaş düzeyi 14 seviyesinde olan 2571 öğrencinin katıldığı araştırmada, hava kirliliğinin ergenler üzerinde olumsuz anlamda bir etki bıraktığını, ergenlerdeki konsantrasyon ve mutluluğu azalttığı ortaya konmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma evreni, araştırma örnekleme, veri toplama araçları, araştırmada kullanılan ölçek ve veri çözümleme teknikleriyle ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

İstanbul ilinde bulunan Bakırköy, Bağcılar, Bahçelievler ve Küçükçekmece ilçelerindeki okullarda “Ergenlerde Karar Verme Becerileri ile Mutluluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konusunu ele alan bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden survey (tarama) modelinin alt yöntemlerinden olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli; değişkenlerin birbirleri arasındaki etkileşimlerin belirlenmesinde kullanılan bir araştırma modelidir (Tekbıyık, 2014: 101). Bu durumda nicel araştırma modellerinden t-testi, ANOVA ve korelasyon teknikleri esas alınmıştır. İlişkisiz örneklem t-testi, ilişkisi olmayan iki örneklemin ortalamaları arasında var olan farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için kullanılır (Büyüköztürk, 2020:39). One-Way ANOVA, ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek üzere uygulanır. Korelasyon uygulaması, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin bulunarak yorumlanması için kullanılır (Büyüköztürk, 2020:31). Grup varyanslarında eşitlik olduğu durumlarda ortalama puanların karşılaştırılmasında sıklıkla LSD testi kullanılır (Büyüköztürk, 2020: 49).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi liselerde öğrenim gören 4 413 610 ortaöğretim öğrencisi oluşturmaktadır (MEB, 2022). İstanbul’un büyüklüğü ve toplam öğrenci sayısına ulaşmanın zorluğu düşünüldüğünde, araştırma Bakırköy, Bağcılar, Bahçelievler ve Küçükçekmece ilçelerinde öğrenim gören 482 ortaöğretim öğrencisi ile sınırlandırılmıştır.

Kolayda örnekleme yöntemi ile 482 ortaöğretim öğrencisi belirlenmiştir. Kolayda örnekleme yönteminde kolayca ulaşılabilir birimleri seçmek suretiyle bir örnek oluşturulmaya çalışılır. Örneklemede birimlerinin seçimi görüşmeci tarafından doğru

zamanda doğru yerde bulunan birimler, gönüllü katılımcılar arasından yapılır (Büyüköztürk vd, 2012: 88). Örneklem grubunda yer alan ortaöğretim öğrencisi olan ergenlerin temel özelliklerine aşağıda yer alan demografik bilgiler başlığında verilmiştir.

3.2.1. Demografik Bilgiler

Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.1: Ortaöğretim Öğrencilerinin Demografik Bilgileri Frekans ve Yüzde Değerleri

	Gruplar	<i>f</i>	%
Cinsiyet	Erkek	184	38.2
	Kadın	298	61.8
Yaş	14 yaş ve altı	62	12.9
	15 yaş	147	30.5
	16 yaş	123	25.5
	17 yaş	86	17.8
	18 yaş ve üstü	64	13.3
Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	134	27.8
	10.Sınıf	131	27.2
	11.Sınıf	122	25.3
	12.Sınıf	95	19.7
Okul Türü	Fen Lisesi	110	22.8
	Sosyal Bilimler Lisesi	45	9.3
	Anadolu Lisesi	205	42.5
	AIHL	71	14.7
	MTAL	51	10.6
Anne Eğitim Durumu	En fazla İlkokul	200	41.5
	Ortaokul	62	12.9
	Lise	131	27.2
	Üniversite	75	15.6
	Lisansüstü	14	2.9
Baba Eğitim Durumu	En fazla İlkokul	138	28.6
	Ortaokul	80	16.6
	Lise	131	27.2
	Üniversite	110	22.8
	Lisansüstü	23	4.8
	Toplam	482	100.0

Tablo 3.1.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 482 ortaöğretim öğrencisinin 184'ü (%38.2) erkek, 298'i (%61,8) kadındır. 62'si (%12.9) 14 yaş ve altında, 147'si (%30.5) 15 yaşında, 123'ü (%25.5) 16 yaşında, 86'sı (%17.8) 17

yaşında, 64'ü (%13.3) 18 yaş ve üzeridir. 134'ü (%27.8) 9.sınıf, 131'i (%27.2) 10.sınıf, 122'si (%25.3) 11.sınıf ve 95'i (%19.7) 12.sınıf öğrencisidir. Bu öğrencilerden 110'u (%22.8) Fen Lisesine, 45'i (%9.3) Sosyal Bilimler Lisesine, 205'i (%42.5) Anadolu Lisesine, 71'i (%14.7) Anadolu İmam Hatip Lisesine ve 51'i (%10.6) Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine devam etmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim durumlarının 200'ü (%41.5) en fazla ilkokul, 62'si (%12.9) ortaokul, 131'i (%27.2) lise, 75'i (%15.6) üniversite ve 14'ü (%2.9) lisansüstü seviyesindedir. Katılımcıların baba eğitim durumlarının ise 138'i (%28.6) en fazla ilkokul, 80'i (%16.6) ortaokul, 131'i (%27.2) lise, 110'u (%22.8) üniversite ve 23'ü (%4.8) lisansüstü eğitim seviyesinden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında Mann, Harmoni ve Power (1989) tarafından geliştirilip Türkçe'ye uyarlaması Çolakkadıoğlu (2012) tarafından yapılan “Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (EVKÖ)” ile Işık ve Üzbe Atalay (2019) tarafından geliştirilen “Ergenlerde Mutluluk Ölçeği” kendilerinden gerekli izinler alınarak kullanılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerine uygulanacak olan bu ölçeklerin ilk bölümünde öğrencilerin kişisel bilgileri, ikinci bölümünde ise öğrencilerin karar verme becerileri ile mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi için sorular yer almaktadır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Ortaöğretim öğrencilerinin demografik bilgilerini belirlemek için oluşturulan soru formudur. Formda cinsiyet, yaş, okul türü, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenlerini içeren sorular yer almaktadır.

3.3.2. Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (EKVÖ)

Mann, Harmoni ve Power (1989) tarafından geliştirilen 13-15 yaş grubundaki ergenlerde kullanılan Karar Verme Ölçeği, öz saygı ve karar verme stillerini ortaya koymak amacı ile oluşturulmuştur. Otuz maddeye sahip olan ölçek, 5 alt ölçeğin yer aldığı iki bölümden oluşmaktadır. Karar Vermede Başa Çıkma Stilleri ve Karar Vermede Öz Saygı bu iki bölümü oluşturmaktadır. Alt ölçekler ise “Karar Vermede Öz Saygı ve karar vermede başa çıkma stillerini ölçen, “panik”, “ihtiyatlı seçicilik”, “umursamazlık” ve “sorumluluk almama” alt ölçeklerdir. Maddeler; 0 (benim için hiçbir zaman doğru değil), 1 (benim için bazen doğru), 2 (benim için sık sık doğru) ve 3 (benim için her zaman doğru) şeklinde dört seçenekten bir tanesi işaretlenerek

derecelendirilmektedir. Türkçeye uyarlaması Çolakkadıoğlu (2003) tarafından yapılmış olan Ergenlerde Karar Verme Ölçeğinin geçerliliğini sınamak için yapı geçerliliği ve ölçütler baz alınarak geçerlilik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi sonucunda Orijinal Form ile Türkçe Formun örtüştüğü bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Ölçek için uygulanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları İhtiyatlı Seçicilik alt ölçeği için .78, Öz-saygı alt ölçeği için .79, Sorumluluktan kaçma alt ölçeği için .65, Panik alt ölçeği için .77 ve Umursamazlık alt ölçeği için .73 olarak tespit edilmiştir. Test tekrar test güvenilirlik katsayıları ise; İhtiyatlı Seçicilik alt ölçeği için .81, Öz-saygı alt ölçeği için .80, Sorumluluktan Kaçma alt ölçeği için .80, Panik alt ölçeği için .82 ve Umursamazlık alt ölçeği için ise .86 olarak belirlenmiştir (Çolakkadıoğlu ve Gürçay, 2007). Bu araştırmada yapılan Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (EKVÖ), Cronbach alpa güvenilirlik katsayısı .67 olarak belirlenmiştir. Bu sonuç araştırmada uygulanan ergenlerde karar verme ölçeğinin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3.2. Ergenlerde Mutluluk Ölçeği (EMÖ)

Işık ve Üzbe Atalay (2019) tarafından 11-17 yaş arasındaki ergenlerin mutluluk düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçekte, on beş madde ve beş aralıklı bir Likert tipi kullanılmaktadır. Psikometrik özellikleri açısından incelenen ölçekte kullanılan faktör analizi sonuçlarına göre Ergenlerde Mutluluk Ölçeğinin tek faktörlü bir yapıya sahip olan bir ölçek olduğu belirlenmiştir. Ölçek, ölçüt geçerliliği kapsamı açısından değerlendirildiğinde, bireylerin şu anki mutluluk düzeylerini ve olumlu duyguları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye, olumsuz duygularla ise negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. İç tutarlılık katsayısı ölçek için birinci uygulamada .92, ikinci uygulamada .91 olduğu ve test tekrar test güvenilirlik katsayısının ise .74 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada yapılan Ergenlerde Mutluluk Ölçeği (EMÖ), Cronbach alpa güvenilirlik katsayısı .91 olarak belirlenmiştir. Bu da araştırmada uygulanan ergenlerde mutluluk ölçeğinin yüksek derecede güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı'ndan 29.04.2022 tarih ve E-20292139-050.01.04-27246 sayılı Etik Kurulu Raporu alınmıştır. Bununla birlikte araştırmada yer alan ölçeklerin kullanımına ilişkin izinler araştırmacılardan

alınmıştır. Ardından verileri Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ortaöğretim kurumlarından toplayabilmek adına 25.05.2022 tarih ve E-59090411-44-50347948 sayılı anket ve araştırma izni alınmıştır. Araştırma verileri 482 ortaöğretim öğrencisi üzerinden toplanmıştır. Ölçme araçlarının bulunduğu formlar öğrencilere gerekli bilgilendirmeler eşliğinde verilmiştir. Veriler için herhangi bir özel kişisel bilginin yazılmayacağı ve verilerin sadece uygulama kapsamında sınırlı kalacağı bilgisi öğrencilere verilmiştir. Çalışmada veri toplama süreci ortalama 15 dakika sürmüştür. Verilerin tamamı yaklaşık olarak 3 ay içerisinde toplanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışma ergenlerin karar verme becerileri ile mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlamıştır. Ayrıca ergenlerin karar verme becerileri ile mutluluk düzeylerinin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Kişisel Bilgi Formu, Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (EKVÖ) ve Ergenlerde Mutluluk Ölçeğinden (EMÖ) elde edilen veriler SPSS 26 programına işlenerek istatistiksel tekniklerden standart sapma, ortalama, t-testi, yüzde, varyans analizi ve korelasyon testi kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda anlamlı bir farklılığın tespit edilmesi durumunda ise farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla LSD testleri (Büyüköztürk, 2002) uygulanmıştır. Kişisel bilgi formunda yer alan cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, okul türü, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumuna ilişkin bilgilerin dağılımlarının belirlenmesi amacıyla yüzde ve frekans değerleri hesaplanmıştır. Ergenlerde karar verme becerileri ölçeği ve ergen mutluluk ölçeğinin analiz sonuçları Tablo 3.2’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2: Ergenlerde Karar Verme Becerileri ve Ergen Mutluluk Ölçeklerinden Alınan Puanların Betimsel İstatistikleri

Değişken	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	$Sh_{\bar{x}}$	Basıklık	Çarpıklık
Ergenlerde Karar Verme Ölçeği	482	3.29	.83	.03	-.192	-.472
Ergen Mutluluk Ölçeği	482	1.52	.30	.01	.464	1.98

Tablo 3.2’ye göre, Ergenlerde Karar Verme Ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması 1.52, standart sapması .30’dur. Ergen Mutluluk Ölçeği puanlarının aritmetik

ortalaması (\bar{x}) 3,29, standart sapması .83'dir. Karar verme ve mutluluk değişkenlerine ilişkin basıklık ve çarpıklık değerlerinin +2 ile -2 arasında olduğu görölmüştür. Bu değerlere göre, değişkenlerin normal bir dağılımının olduğu görölmektedir. George ve Mallery (2010; aktaran Tekin, 2018: 304)'e göre Skewness ve Kurtosis değerlerinin -2 ile +2 aralığında olduğu durumda verilerin normal dağıldığı ifade edilmektedir. Çalışmada elde edilen Skewness ve Kurtosis değerleri -2 ve +2 aralığındadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde yapılan saha araştırması sonucunda elde edilen verilerin analizi yer almıştır. Öncelikle araştırmaya katılan katılımcıların demografik bilgileri ilişkin bulgular analiz edilmiş ve daha sonra araştırmanın temelini oluşturan soru üzerine olan konularla ilişkili olarak veriler üzerinde durulmuştur.

4.1. Ergenlerde Karar Verme Ölçeği ve Ergenlerde Mutluluk Ölçeği Puan Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada yer alan karar verme ve alt boyutları, mutluluk, standart sapma, maksimum ve minimum değerleri aşağıda yer alan Tablo 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.1: Ölçeklerin Puan Ortalamaları ve Puan Aralıkları (N=482)

	Madde sayıları	\bar{x}	SS	Min	Max
Ergenlerde Karar Verme Ölçeği T.	30	735.9	.30	.30	2.87
Karar Vermede Öz Saygı	6	858.1	.64	.00	3.00
İhtiyatlı-Seçicilik	6	1028.8	.49	.00	3.00
Umursamazlık	6	447.6	.65	.00	3.00
Panik	6	754.1	.79	.00	3.00
Sorumluluktan Kaçma	6	590.6	.70	.00	3.00
Ergen Mutluluk Ölçeği T.	15	1588.8	.83	1.00	5.00

Katılımcıların Ergenlerde Karar Verme Ölçeği toplam puan ortalaması 735.9, alt boyutlarından Karar Vermede Öz Saygı puan ortalaması 858.1, İhtiyatlı-Seçicilik puan ortalaması 1028.8, Umursamazlık alt boyutu puan ortalaması 447.6, Panik alt boyutu puan ortalaması 754.1, Sorumluluktan Kaçma alt boyutu 590.6 olarak belirlenmiştir. Buna göre İhtiyatlı-Seçicilik puan ortalaması ölçeğin diğer alt boyutlarından daha

yüksek bir seviyeye sahiptir. Ergen Mutluluk Ölçeği toplam puan ortalaması ise 1588.8 olarak belirlenmiştir.

4.2. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Karar Verme Becerileri

Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlere göre karar verme becerileri Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2: Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları t Testi Sonuçları

Puan	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Karar Vermede	Erkek	184	1,89	0,572	.042	3.154	436.972	.002
Öz-Saygı	Kadın	298	1,71	0,681	.039			
İhtiyatlı-	Erkek	184	2,13	0,519	.038	-.016	480	.987
Seçicilik	Kadın	298	2,13	0,475	.027			
Umursamazlık	Erkek	184	.94	0,690	.050	.396	480	.692
	Kadın	298	.91	0,634	.036			
Panik	Erkek	184	1,39	0,720	.053	-3.752	425.053	.000
	Kadın	298	1,66	0,819	.047			
Sorumluluktan	Erkek	184	1,18	0,705	.052	-.968	480	.334
Kaçma	Kadın	298	1,25	0,710	.004			
Toplam Ölçek	Erkek	184	1,51	0,346	.025	-.883	480	.378
	Kadın	298	1,53	0,273	.015			

$p < .05$

Tablo 4.2.’de görüldüğü üzere ortaöğretim öğrencilerin demografik özelliklerinden cinsiyet değişkenine göre karar verme düzeylerinde ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını anlamak için parametrik tekniklerden bağımsız grup t testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin toplam ölçek, alt boyutlardan ihtiyatlı-seçicilik, umursamazlık ve sorumluluktan kaçma ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p < .05$). Ortaöğretim öğrencilerin karar verme ölçeğinin alt boyutlarından olan karar vermede öz saygı ve panik ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < .05$). Buna göre erkek öğrencilerin karar vermede öz saygı düzeyleri ($\bar{x}=1.89$) kız öğrencilerin karar vermede öz saygı düzeylerinden

(\bar{x} =1.89) daha yüksektir. Ayrıca kız öğrencilerin panik düzeylerinin (\bar{x} =1.66) erkek öğrencilerin panik düzeylerine göre (\bar{x} =1.39) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Karar Verme Becerileri

Ortaöğretim öğrencilerinin yaşlarına göre karar verme becerileri ve alt boyutları Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3: Ortaöğretim Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları ANOVA Testi Sonuçları

Puan	<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					Anlamlılık
	Yaş	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Karar Vermede Öz-Saygı	14 yaş (-) (1)	62	1.71	.607	G.Arası	.321	4	.080	.190	.9	
	15 yaş (2)	147	1.75	.666	G.İçi	201.303	477	.422		44	
	16 yaş (3)	123	1.81	.671	Toplam	201.623	481				
	17 yaş (4)	86	1.80	.605							
	18 yaş (+) (5)	68	1.76	.663							
	Toplam	482	1.78	.647							
İhtiyatlı-Seçicilik	14 yaş (-) (1)	62	2.06	.479	G.Arası	1.057	4	.264	1.09	.3	
	15 yaş (2)	147	2.12	.497	G.İçi	115.528	477	.242	1	60	
	16 yaş (3)	123	2.10	.529	Toplam	116.585	481				
	17 yaş (4)	86	2.20	.448							
	18 yaş (+) (5)	68	2.18	.472							
	Toplam	482	2.13	.492							
Umursamazlık	14 yaş (-) (1)	62	.91	.552	G.Arası	4.740	4	1.185	2.79	.0	
	15 yaş (2)	147	1.07	.720	G.İçi	201.981	477	.423	8	26	
	16 yaş (3)	123	.88	.665	Toplam	206.721	481				2-3, 2-4, 2-5
	17 yaş (4)	86	.81	.551							
	18 yaş (+) (5)	68	.85	.662							
	Toplam	482	.92	.655							
Panik	14 yaş (-) (1)	62	1.61	.750	G.Arası	2.879	4	.720	1.14	.3	
	15 yaş (2)	147	1.64	.815	G.İçi	299.578	477	.628	6	34	
	16 yaş (3)	123	1.44	.787	Toplam	302.457	481				
	17 yaş (4)	86	1.54	.736							
	18 yaş (+) (5)	68	1.56	.857							
	Toplam	482	1.56	.792							
Sorumluluktan Kaçma	14 yaş (-) (1)	62	1.24	.610	G.Arası	3.265	4	.816	1.63	.1	
	15 yaş (2)	147	1.33	.767	G.İçi	238.347	477	.500	4	65	
	16 yaş (3)	123	1.18	.742	Toplam	241.612	481				
	17 yaş (4)	86	1.12	.622							
	18 yaş (+) (5)	68	1.16	.684							
	Toplam	482	1.22	.708							
Toplam Ölçek	14 yaş (-) (1)	62	1.52	.237	G.Arası	.837	4	.209	2.29	.0	
	15 yaş (2)	147	1.58	.345	G.İçi	43.461	477	.091	7	58	
	16 yaş (3)	123	1.48	.309	Toplam	44.298	481				
	17 yaş (4)	86	1.49	.248							
	18 yaş (+) (5)	68	1.50	.299							
	Toplam	482	1.52	.303							

$p < .05$

Tablo 4.3.'de görüldüğü üzere ortaöğretim öğrencileri demografik özelliklerinden yaşa göre karar verme ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını anlamak için parametrik tekniklerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucunda umursamazlık alt boyutunun öğrencilerin yaşına göre anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir ($p < .05$). Öğrencilerin umursamazlık düzeyinin yaş düzeyine göre farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre 15 yaşındaki öğrencilerin ($x=1.07$) umursamazlık düzeyleri 16 yaşındaki ($x=.88$), 17 yaşındaki ($x=.81$) ve 18 yaş üzeri ($x=.85$) olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fakat tabloya göre toplam ölçek ve karar vermede öz saygı, ihtiyatlı seçicilik, panik, sorumluluktan kaçma alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p < .05$).

4.4. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıf Düzeyine Göre Karar Verme Becerileri

Ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre karar verme becerileri ve alt boyutları Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıf Düzeyine Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları ANOVA Testi Sonuçları

Puan	<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					Anlamlılık
	Sınıf Düzeyi	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Karar Vermede Öz-Saygı	9. Sınıf (1)	134	1.69	.637	G.Arası	3.888	3	1.296	3.133	.025	3-1, 3-4
	10. Sınıf (2)	131	1.76	.689	G.İçi	197.735	478	.414			
	11. Sınıf (3)	122	1.92	.618	Toplam	201.623	481				
	12. Sınıf (4)	95	1.72	.615							
	Toplam	482	1.78	.647							
İhtiyatlı-Seçicilik	9. Sınıf (1)	134	2.11	.507	G.Arası	.589	3	.196	.809	.489	
	10. Sınıf (2)	131	2.09	.495	G.İçi	115.996	478	.243			
	11. Sınıf (3)	122	2.17	.494	Toplam	116.585	481				
	12. Sınıf (4)	95	2.16	.463							
	Toplam	482	2.13	.492							
Umursamazlık	9. Sınıf (1)	134	1.12	.702	G.Arası	7.822	3	2.607	6.266	.000	1-2, 1-3, 1-4
	10. Sınıf (2)	131	.88	.607	G.İçi	198.899	478	.416			
	11. Sınıf (3)	122	.79	.621	Toplam	206.721	481				
	12. Sınıf (4)	95	.88	.639							
	Toplam	482	.92	.655							
Panik	9. Sınıf (1)	134	1.72	.759	G.Arası	6.963	3	2.321	3.755	.011	1-2, 1-3
	10. Sınıf (2)	131	1.47	.817	G.İçi	295.494	478	.618			
	11. Sınıf (3)	122	1.43	.773	Toplam	302.457	481				
	12. Sınıf (4)	95	1.63	.796							
	Toplam	482	1.56	.792							
Sorumluluktan Kaçma	9. Sınıf (1)	134	1.38	.724	G.Arası	5.024	3	1.675	3.383	.018	1-2, 1-3, 1-4
	10. Sınıf (2)	131	1.17	.777	G.İçi	236.588	478	.495			
	11. Sınıf (3)	122	1.13	.629	Toplam	242.612	481				
	12. Sınıf (4)	95	1.17	.654							
	Toplam	482	1.22	.708							
Toplam Ölçek	9. Sınıf (1)	134	1,60	.327	G.Arası	1.354	3	.451	5.022	.002	
	10. Sınıf (2)	131	1.47	.298	G.İçi	42.945	478	.090			
	11. Sınıf (3)	122	1.49	.284	Toplam	44.298	481				
	12. Sınıf (4)	95	1.51	.280							
	Toplam	482	1.52	.303							

$p < .05$

Tablo 4.4.'de görüldüğü üzere öğrencilerin demografik özelliklerinden sınıf düzeyine göre karar verme ve alt boyutlarının anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için parametrik tekniklerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin karar verme düzeylerinin sınıf düzeyi

değişkeninde toplam ölçek ile karar vermede öz saygı, umursamazlık, panik ve sorumluluktan kaçma alt boyutları ile arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir ($p<.05$). Öğrencilerin karar vermede öz saygı, umursamazlık, panik ve sorumluluktan kaçma düzeylerinin sınıf seviyeleri değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre 11.sınıf ($x=1.92$) öğrencilerinin karar vermede öz saygı düzeyleri 9.sınıf ($x=1.69$) ve 12.sınıf ($x=1.72$) öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 9.sınıf ($x=1.12$) öğrencilerinin umursamazlık düzeylerinin 10.sınıf ($x=.88$), 11.sınıf ($x=.79$) ve 12.sınıf ($x=.92$) öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 9.sınıf öğrencilerinin ($x=1.72$) panik düzeyi 10. Sınıf ($x=1.47$) ve 11.sınıf öğrencilerinden ($x=1.43$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 9.sınıf ($x=1.38$) öğrencilerinin sorumluluktan kaçma düzeylerinin 10.sınıf ($x=1.17$), 11.sınıf ($x=1.13$) ve 12.sınıf ($x=1.22$) öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fakat ölçeğin alt boyutlarından olan ihtiyatlı-seçiciliğin sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur ($p<.05$).

4.5. Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Karar Verme Becerileri

Ortaöğretim öğrencilerinin okul türüne göre karar verme becerileri ve alt boyutları

Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5: Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları ANOVA Testi Sonuçları

Puan	Okul Türü	<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları						Anlamlılık
		<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Karar Vermede Öz-Saygı	FL (1)	110	1.98	.607	G.Arası	8.158	4	2.040	5.029	.001	1-3, 1-4
	SBL (2)	45	1.82	.633	G.İçi	193.465	477	.406			
	AL (3)	205	1.70	.681	Toplam	201.623	481				
	AİHL (4)	71	1.60	.598							
	MTAL (5)	51	1.84	.558							
	Toplam	482	1.78	.647							
İhtiyatlı-Seçicilik	FL (1)	110	2.16	.461	G.Arası	1.783	4	.446	1.852	.118	
	SBL (2)	45	2.10	.431	G.İçi	114.802	477	.241			
	AL (3)	205	2.17	.480	Toplam	116.585	481				
	AİHL (4)	71	2.00	.494							
	MTAL (5)	51	2.08	.617							
	Toplam	482	2.13	.492							
Umursamazlık	FL (1)	110	.76	.442	G.Arası	7.751	4	1.938	4.646	.001	4-1, 4-3, 4-2, 5-1
	SBL (2)	45	.84	.437	G.İçi	198.970	477	.417			
	AL (3)	205	.91	.542	Toplam	206.721	481				
	AİHL (4)	71	1.14	.592							
	MTAL (5)	51	1.08	.760							
	Toplam	482	.92	.556							
Panik	FL (1)	110	1.39	.633	G.Arası	5.929	4	1.482	2.384	.051	
	SBL (2)	45	1.45	.595	G.İçi	296.528	477	.622			
	AL (3)	205	1.61	.679	Toplam	302.457	481				
	AİHL (4)	71	1.70	.635							
	MTAL (5)	51	1.62	.770							
	Toplam	482	1.56	.670							
Sorumluluktan Kaçma	FL (1)	110	1.15	.645	G.Arası	4.876	4	1.219	2.456	.045	4-2, 4-1, 4-3
	SBL (2)	45	1.12	.753	G.İçi	236.736	477	.496			
	AL (3)	205	1.19	.707	Toplam	242.612	481				
	AİHL (4)	71	1.44	.723							
	MTAL (5)	51	1.29	.742							
	Toplam	482	1.22	.708							
Toplam Ölçek	FL (1)	110	1.49	.251	G.Arası	.673	3	.168	1.841	.120	
	SBL (2)	45	1.47	.230	G.İçi	43.625	477	.091			
	AL (3)	205	1.52	.286	Toplam	44.298	481				
	AİHL (4)	71	1.58	.332							
	MTAL (5)	51	1.58	.445							
	Toplam	482	1.52	.303							

$p < .05$

Tablo 4.5.'de görüldüğü üzere ortaöğretim öğrencilerin demografik özelliklerinden okul türüne göre karar verme ve alt boyutlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için parametrik tekniklerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin karar verme düzeylerinin okul türü değişkeninde karar vermede öz saygı, umursamazlık ve sorumluluktan kaçma alt boyutları arasında anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir ($p<.05$). Öğrencilerin karar vermede öz saygı, umursamazlık ve sorumluluktan kaçma becerilerinin okul türleri değişkenine göre farklılaşıp belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre fen lisesinde eğitim gören öğrencilerin öz saygı düzeyleri ($x=1.98$), anadolu lisesi ($x=1.70$) ve anadolu imam hatip lisesi ($x=1.60$) öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anadolu imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin umursamazlık düzeyleri ($x=1.14$), fen lisesi ($x=.76$), Anadolu lisesi ($x=.91$) ve sosyal bilimler lisesi ($x=.84$) öğrencilerinden yüksek olduğu, mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin ($x=1.08$), fen lisesi ($x=.76$) öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anadolu imam hatip lisesi öğrencilerinin ($x=1.44$) sorumluluktan kaçma düzeylerinin, fen lisesi($x=1.15$), sosyal bilimler lisesi ($x=1.12$) ve Anadolu lisesi ($x=1.19$) öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fakat toplam ölçek ve alt boyutlarından olan ihtiyatlı-seçicilik ve panik düzeyinin okul türüne göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur ($p<.05$).

4.6. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karar Verme Becerileri

Ortaöğretim öğrencilerinin anne eğitim durumuna göre karar verme becerileri ve alt boyutları Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6: Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları ANOVA Testi Sonuçları

Puan	Okul Türü	<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
		<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Karar Vermede Öz-Saygı	İlkokul(-)	200	1.68	.607	G.Arası	3.734	4	.933	2.250	.063
	Ortaokul	62	1.88	.633	G.İçi	197.890	477	.415		
	Lise	131	1.82	.681	Toplam	201.623	481			
	Üniversite	75	1.88	.598						
	Lisansüstü	14	1.76	.558						
	Toplam	482	1.78	.647						
İhtiyatlı-Seçicilik	İlkokul(-)	200	2.11	.461	G.Arası	.862	4	.216	.888	.471
	Ortaokul	62	2.18	.431	G.İçi	115.723	477	.243		
	Lise	131	2.12	.480	Toplam	116.585	481			
	Üniversite	75	2.20	.494						
	Lisansüstü	14	2.01	.617						
	Toplam	482	2.13	.492						
Umursamazlık	İlkokul(-)	200	.93	.442	G.Arası	.909	4	.227	.527	.716
	Ortaokul	62	.92	.437	G.İçi	205.812	477	.431		
	Lise	131	.94	.542	Toplam	206.721	481			
	Üniversite	75	.84	.592						
	Lisansüstü	14	1.08	.760						
	Toplam	482	.92	.556						
Panic	İlkokul(-)	200	1.59	.633	G.Arası	1.174	4	.294	.465	.762
	Ortaokul	62	1.52	.595	G.İçi	301.283	477	.632		
	Lise	131	1.58	.679	Toplam	302.457	481			
	Üniversite	75	1.46	.635						
	Lisansüstü	14	1.61	.770						
	Toplam	482	1.56	.670						
Sorumluluktan Kaçma	İlkokul(-)	200	1.19	.645	G.Arası	1.415	4	.354	.702	.591
	Ortaokul	62	1.18	.753	G.İçi	240.198	477	.504		
	Lise	131	1.28	.707	Toplam	241.612	481			
	Üniversite	75	1.20	.723						
	Lisansüstü	14	1.44	.742						
	Toplam	482	1.22	.708						
Toplam Ölçek	İlkokul(-)	200	1.50	.251	G.Arası	.235	4	.059	.637	.637
	Ortaokul	62	1.54	.230	G.İçi	44.063	477	.092		
	Lise	131	1.55	.286	Toplam	44.298	481			
	Üniversite	75	1.51	.332						
	Lisansüstü	14	1.58	.445						
	Toplam	482	1.52	.303						

$p < .05$

Tablo 4.6.'da görüldüğü üzere ortaöğretim öğrencilerinin karar verme ve alt boyutlarının demografik özelliklerinden anne eğitim durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için parametrik tekniklerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin karar verme düzeylerinin anne eğitim durumu değişkeninde toplam ölçek ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir.($p<.05$).

4.7. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karar Verme Becerileri

Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim durumuna göre karar verme becerileri ve alt boyutları Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7: Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karar Verme Becerileri ve Alt Boyutları ANOVA Testi Sonuçları

Puan	Okul Türü	<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
		<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Karar Vermede Öz-Saygı	İlkokul(-)	138	1.71	.607	G.Arası	1.736	4	.434	1.036	.388
	Ortaokul	80	1.74	.633	G.İçi	19.887	477	.419		
	Lise	131	1.78	.681	Toplam	201.623	481			
	Üniversite	110	1.87	.598						
	Lisansüstü	23	1.76	.558						
	Toplam	482	1.78	.647						
İhtiyatlı-Seçicilik	İlkokul(-)	138	2.16	.461	G.Arası	.202	4	.050	.207	.935
	Ortaokul	80	2.10	.431	G.İçi	116.383	477	.244		
	Lise	131	2.12	.480	Toplam	116.585	481			
	Üniversite	110	2.12	.494						
	Lisansüstü	23	2.14	.617						
	Toplam	482	2.13	.492						
Umursamazlık	İlkokul(-)	138	.87	.442	G.Arası	2.876	4	.719	1.683	.153
	Ortaokul	80	1.08	.437	G.İçi	203.845	477	.427		
	Lise	131	.93	.542	Toplam	206.721	481			
	Üniversite	110	.86	.592						
	Lisansüstü	23	.98	.760						
	Toplam	482	.92	.556						
Panic	İlkokul(-)	138	1.56	.633	G.Arası	.539	4	.135	.213	.931
	Ortaokul	80	1.59	.595	G.İçi	301.918	477	.633		
	Lise	131	1.52	.679	Toplam	302.457	481			
	Üniversite	110	1.56	.635						
	Lisansüstü	23	1.66	.770						
	Toplam	482	1.56	.670						
Sorumluluktan Kaçma	İlkokul(-)	138	1.11	.645	G.Arası	2.744	4	.686	1.370	.243
	Ortaokul	80	1.26	.753	G.İçi	238.868	477	.501		
	Lise	131	1.23	.707	Toplam	241.612	481			
	Üniversite	110	1.28	.723						
	Lisansüstü	23	1.38	.742						
	Toplam	482	1.22	.708						
Toplam Ölçek	İlkokul(-)	138	1.48	.251	G.Arası	.410	4	.102	1.113	.350
	Ortaokul	80	1.55	.230	G.İçi	43.889	477	.092		
	Lise	131	1.52	.286	Toplam	44.298	481			
	Üniversite	110	1.54	.332						
	Lisansüstü	23	1.58	.445						
	Toplam	482	1.52	.303						

$p < .05$

Tablo 4.7.'de görüldüğü üzere ortaöğretim öğrencilerinin karar verme ve alt boyutlarının demografik özelliklerinden baba eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için parametrik tekniklerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin karar verme düzeylerinin anne eğitim durumu değişkenine göre toplam ölçek ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p < .05$).

4.8. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Mutluluk Düzeyleri

Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlere göre mutluluk düzeyleri Tablo 4.8'de verilmiştir.

Tablo 4.8: Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Mutluluk Düzeylerinin t Testi Sonuçları

Puan	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Mutluluk	Erkek	298	3.23	.825	.047	-2.190	480	.029
	Kadın	184	3.40	.842	.062			

$p < .05$

Tablo 4.8'de görüldüğü gibi, öğrencilerin demografik özelliklerden cinsiyet değişkenine göre mutluluk düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını anlamak için parametrik testlerden bağımsız grup t-testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin mutluluk düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p < .05$). Buna göre kız öğrencilerin mutluluk düzeyleri ($\bar{x}=3,40$) erkek öğrencilerin mutluluk düzeylerinden ($\bar{x}=3,28$) daha yüksektir.

4.9. Ortaöğretim Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Mutluluk Düzeyleri

Ortaöğretim öğrencilerinin yaşlarına göre mutluluk düzeyleri Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9: Ortaöğretim Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Mutluluk Düzeyleri ANOVA Testi Sonuçları

Puan	<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
	Yaş	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Mutluluk	14 yaş (-)	62	3,28	,848	G.Arası	1.565	4	.391	.560	.692
	15 yaş	147	3,24	,854	G.İçi	333,453	477	,699		
	16 yaş	123	3,34	,844	Toplam	335,018	481			
	17 yaş	86	3,20	,790						
	18 yaş (+)	68	3,24	,824						
	Toplam	482	3,29	,834						

$p < .05$

Tablo 4.9.’da görüldüğü üzere ortaöğretim öğrencilerin demografik özelliklerinden yaş değişkenine göre mutluluk düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını anlamak için parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin yaşları ile mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p < .05$).

4. 10. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Mutluluk Düzeyleri

Ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre mutluluk düzeyleri Tablo 4.10’da verilmiştir.

Tablo 4.10: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Mutluluk Düzeyleri ANOVA Testi Sonuçları

Puan	<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
	Sınıf Düzeyi	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Mutluluk	9. Sınıf	134	3,32	,906	G.Arası	5,356	3	1,785	2,586	.053
	10. Sınıf	131	3,27	,830	G.İçi	330,034	478	,690		
	11. Sınıf	122	3,42	,726	Toplam	335,389	481			
	12. Sınıf	95	3,11	,844						
	Toplam	482	3,29	,835						

$p < .05$

Tablo 4.10.’da görüldüğü üzere ortaöğretim öğrencilerinin demografik özelliklerinden sınıf düzeyi değişkenine göre mutluluk düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olup

olmadığını anlamak için parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin mutluluk düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p<,05$).

4.11. Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Mutluluk Düzeyleri

Ortaöğretim öğrencilerinin okul türüne göre mutluluk düzeyleri Tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11: Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Mutluluk Düzeyleri ANOVA Testi Sonuçları

Puan	<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					Anlamlılık
	Yaş	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Mutluluk	FL (1)	110	3,46	,753	G.Arası	6,678	4	1,669	2,422	.047	1-3, 1-4
	SBL (2)	45	3,31	,793	G.İçi	328,712	477	,689			
	AL (3)	205	3,21	,820	Toplam	335,389	481				
	AİHL (4)	71	3,16	,868							
	MTAL (5)	51	3,42	,992							
	Toplam	482	3,29	,835							

$p<.05$

Tablo 4.11.’de görüldüğü üzere ortaöğretim öğrencilerinin demografik özelliklerinden okul türü değişkenine göre mutluluk düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını anlamak için parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin mutluluk düzeylerinin okul türü değişkenine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p<,05$). Öğrencilerin mutluluk düzeylerinin okul türleri değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre fen lisesinde eğitim gören öğrencilerin mutluluk düzeyleri ($x=3.46$), anadolu lisesi ($x=3.21$) ve anadolu imam hatip lisesi ($x=3.16$) öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.12. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Düzeyleri

Ortaöğretim öğrencilerinin anne eğitim durumuna göre mutluluk düzeyleri Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.12: Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Düzeyleri ANOVA Testi Sonuçları

Puan	<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					Anlamlılık
	Yaş	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Mutluluk	İlkokul (-) (1)	200	3,16	,841	G.Arası	7,133	4	1,783	2,594	.036	2-1, 3,1
	Ortaokul (2)	62	3,47	,820	G.İçi	327,884	477	,687			
	Lise (3)	131	3,38	,846	Toplam	335,018	481				
	Üniversite (4)	75	3,31	,779							
	Lisansüstü (5)	14	3,52	,770							
	Toplam	482	3,29	,834							

$p < .05$

Tablo 4.12.’de görüldüğü üzere ortaöğretim öğrencilerinin demografik özelliklerinden anne eğitim durumu değişkenine göre mutluluk düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını anlamak için parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin anne eğitim durumları ile mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). Öğrencilerin mutluluk düzeylerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre annesi ortaokul ($x=3.47$) ve lise ($x=3.38$) mezunu olan öğrencilerin mutluluk düzeyleri annesi en fazla ilkokul ($x=3.16$) mezunu olan öğrencilerden daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

4.13. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Düzeyleri

Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim durumuna göre mutluluk düzeyleri Tablo 4.13'te verilmiştir.

Tablo 4.13: Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Düzeyleri ANOVA Testi Sonuçları

Puan	<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
	Yaş	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Mutluluk	14 yaş (-)	138	3,21	,834	G.Arası	1,952	4	,488	,698	,594
	15 yaş	80	3,27	,885	G.İçi	333,437	477	,699		
	16 yaş	131	3,33	,866	Toplam	335,389	481			
	17 yaş	110	3,37	,744						
	18 yaş (+)	23	3,22	,906						
	Toplam	482	3,29	,835						

$p < .05$

Tablo 4.13.'de görüldüğü üzere ortaöğretim öğrencilerinin demografik özelliklerinden baba eğitim durumu değişkenine göre mutluluk düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını anlamak için parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) testi kullanılmıştır. Test sonucunda öğrencilerin baba eğitim durumları ile mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir ($p < .05$).

4.14. Ortaöğretim Öğrencilerinin Karar Verme Becerileri ile Mutluluk Düzeyleri Arasındaki Korelasyon

Ortaöğretim öğrencilerinin karar verme becerileri ile mutluluk düzeyleri arasındaki korelasyon Tablo 4.14'te verilmiştir.

Tablo 4.14: Ortaöğretim Öğrencilerinin Karar Verme Becerileri ile Mutluluk Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7
1.Mutluluk	1						
2.EKVÖ	.013	1					
3. Karar Vermede Öz Saygı	.380**	-.220**	1				
4. İhtiyatlı Seçicilik	.353**	.149**	.475**	1			
5. Umursama	-.114*	.753**	-.474**	-.269**	1		
6. Panik	-.197**	.740**	-.582**	-.198**	.552**	1	
7. Sorumluluktan Kaçma	-.239**	.714**	-.625**	-.339**	.690**	.623**	1

** p < 0.01, * p < 0.05

Korelasyon analizi sonuçlarına bakıldığında; Mutluluk Ölçeği ile Karar Verme Ölçeği Toplam puanları ($r=.013$; $p=.776$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Karar verme ölçeğinin alt başlıklarından karar vermede öz saygı ile mutluluk toplam puanı ($p=,000$; $r=,380$), ile aralarında istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Karar vermede öz saygı ile karar verme toplam puanı ($p=,000$; $r=-,220$) arasında istatistiksel açıdan negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

İhtiyatlı seçicilik ile mutluluk toplam puanı ($p=,000$; $r=,353$), karar verme toplam puanı ($p=,001$; $r=,149$) ve öz saygı ($p=,000$; $r=,475$) arasında istatistiksel açıdan pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Umursama ile mutluluk toplam puanı ($p=,012$; $p=-,114$), öz saygı ($p=,000$; $r=-,474$) ve ihtiyatlı seçicilik ($p=,000$; $r=-,269$) arasında istatistiksel açıdan negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilirken umursama ile karar verme toplam puanı ($p=,000$; $r=,753$) arasında istatistiksel açıdan pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Panik ile mutluluk toplam puanı ($p=,000$; $r=-,197$), öz saygı ($p=,000$; $r=-,582$) ve ihtiyatlı seçicilik arasında ($p=,000$; $r=-,198$) arasında istatistiksel açıdan negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca panik ile karar verme toplam puanı ($p=,000$; $r=,740$) ve umursama ($p=,000$; $r=,552$) arasında istatistiksel açıdan pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Sorumluluktan kaçma ile mutluluk toplam puanı ($p=,000$; $r=-,239$), öz saygı ($p=,000$; $r=-,625$) ve ihtiyatlı seçicilik ($p=,000$; $r=-,339$) arasında istatistiksel açıdan negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülürken, sorumluluktan kaçma ile karar verme toplam puanı ($p=,000$; $r=,714$), umursama ($p=,000$; $r=,690$) ve panik ($p=,000$; $r=,623$) arasında istatistiksel açıdan pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde araştırmaya ilişkin ortaya çıkan sonuçlar ışığında tartışma ve bulgular üzerinden literatür desteğiyle yorumlanarak, önerilerde bulunulmuştur. Bu çalışmada ergenlerin karar verme becerileri ile mutluluk düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

5.1. Ergenlerde Karar Verme Ölçeğinin Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Bu çalışmada *cinsiyet* değişkeni açısından elde edilen bulgulara göre ergenlerin karar verme ölçeği toplam puanı ile ihtiyatlı-seçicilik alt ölçeği, umursamazlık ve sorumluluktan kaçma puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin karar vermede öz saygı alt boyut düzeyinin kız öğrencilerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Yalnız kız öğrencilerin panik düzeylerinin de erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu araştırma sonucunda erkeklerin öz saygı açısından kızlardan yüksek bir düzeye sahip olduğu görülürken; kızlarında panik düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Türk toplumunun ataerkil bir yapıya sahip olması, erkeklerin toplum içerisinde fazla daha desteklenmesi ve söz sahibi olması gibi durumların bu durumu ortaya çıkardığı düşünülebilir. Literatürde bu konuda çeşitli araştırmalar yer almıştır. Özel (2009: 122) yaptığı çalışmada ergenlerin karar verme ölçeği alt boyutlarından ihtiyatlı seçicilik ve panik boyutunda kız öğrenciler lehine, sorumluluktan kaçma ve umursamazlık boyutunda da erkek öğrenciler lehine bir fark tespit edilmiştir. Gürçay (2001: 117) yapmış olduğu çalışmada erkek öğrencilerin karar verme sürecinde özsaygı düzeylerinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğunu, panik düzeylerinin ise kız öğrencilerde daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Bacanlı ve Sürücü (2011: 690) yaptıkları çalışmada cinsiyetin kız öğrencilerin üzerine küçük de olsa pozitif bir etkisi olduğunu belirlemiştir. Aktaş (2016: 65), yapmış olduğu çalışmada erkeklerin karar verme düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Köksal ve Gazioğlu (2007: 143) yaptıkları çalışmada ergenlerde kızların mantıklı karar verme seviyesinin erkeklerden daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Karakaş Günel (1999: 55) tarafından yapılan araştırmada erkeklerin karar verme becerisinde daha bağımsız ve özgür olduğunu, kızların ise bağımlı şekilde karar verme davranışına daha yatkın

olduğunu belirlemiştir. Bakırtaş (2019: 101) ise yaptığı çalışmada karar verme davranışının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Bilgiç ve Bilgin (2016: 49) tarafından yapılan çalışmada ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha mantıklı karar verdikleri belirlenirken, bağımlı karar verme açısından da kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemiştir. Bir başka çalışmada da erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla karar verme stili puanlarının yüksek olduğu belirlemiştir (Bedel ve Özdemir, 2019: 320). Acar (2019: 75) tarafından yapılan çalışmada ise erkeklerin karar vermede başarı açısından kızlardan daha iyi bir konumda olduğu belirlenmiştir. Friedman ve Mann (1993: 187), Avustralyalı ve İsraili ergenler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada cinsiyet açısından iki milletin de erkek bireylerin karar vermede öz saygı ve umursamazlık düzeyi açısından kızlardan yüksek olduğunu tespit etmiştir. Panik düzeylerinde kızlar lehine farklılık olduğu belirlenmiştir. Çolakkadıoğlu (2010: 162) yaptıkları çalışmalarda cinsiyetin karar verme üzerinde etkisi olmadığını ortaya koymuştur. Karar vermenin cinsiyet üzerine etkisi konusunda farklı sonuçlar olsa da genel olarak cinsiyetin karar verme davranışını çok fazla etkilemediği ancak toplum yapısının karar verme üzerine cinsiyet açısından önemli bir etki oluşturduğu düşünülmektedir. Çalışmada elde edilen veriler de bu durumu destekler nitelikte olup ataerkil toplum yapılarında erkek bireylerin karar vermede daha etkili olduğu görülmektedir.

Yaş düzeyi açısından bulgulara bakıldığında; karar verme ölçeği toplam puan, karar vermede öz saygı, ihtiyatlı-seçicilik, panik ve sorumluluktan kaçma alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Fakat ergen karar verme ölçeği alt boyutlarından olan umursamazlığın yaş düzeyine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Bu farklılığa göre 15 yaş düzeyi grubunda yer alan ergenlerin umursamazlık düzeylerinin 17 ve 18 yaş üzeri grubuna dahil olan ergenlerden daha yüksek olduğu görülmüştür. 15 yaş döneminde yer alan bireylerin sınıf seviyeleri itibari ile henüz 11-12.sınıf düzeylerine ulaşmadığı ve gelecekle ilgili kaygılarının diğer sınıf grubunda yer alan 17-18 yaşındaki ergenlere göre hayatı ciddiye alma durumlarının düşük olduğu görülmektedir. Yaklaşan sınavlar ve geleceğe yönelik mesleki karar verme ve planlamalar, 17-18 yaş döneminde öğrenciler için ciddi ve stresli bir dönem olarak görüldüğü ifade edilebilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar gösteriyor ki, liseye yeni başlayan öğrencilerin, umursamazlıkları, panik seviyeleri ve sorumluluktan kaçma davranışlarını diğer sınıf kademelerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunu

açıklamak için ülkemizdeki sınav sistemini örnek verebilir. Liselere giriş sisteminde sınavlardan çıkan öğrenciler, yeni bir kademe olan ortaöğretime uyum sağlamakta bir alışma dönemi geçirdiği, liseye giriş stresini üzerinden attığı ve rahatladığı düşünülebilir. Yeni bir yere alışmanın getirdiği zorluğu ve görev almama durumunu da okulda yeni olmalarına bağlanabilir. Hayattan alacakları doyumun içerisinde bulunduğu ortama sosyal yönden alışması ile pozitif bir etki edeceği (Kalkışım, 2022:105), bu anlamda ilerleyen dönemde okula uyumla birlikte sorumluluk almaların arttığı ve paniğin azaldığı düşünülebilir. Özer (2018: 421), bireylerin yaş düzeyleri ilerledikçe karar vermede kaçınma davranışını daha fazla kullandığını belirtmiştir. Ayrıca Keskin vd. (2016: 11) tarafından yapılan araştırmada yaş düzeyi arttıkça karar verme stillerinden kararsızlığı üniversite öğrencileri tarafından anlamlı bir düzeyde fazlaca kullanıldığı ifade edilmiştir.

Öğrencilerin karar verme düzeylerinin *sınıf seviyesi* değişkenine göre toplam ölçek puanı ile karar vermede öz saygı, umursamazlık, panik ve sorumluluktan kaçma alt boyutların ile anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Buna göre 11.sınıf öğrencilerinin karar vermede öz saygı düzeylerinin 9 ve 12.sınıf seviyelerine göre daha yüksek olduğu; 9.sınıf seviyesinde olan öğrencilerin ise umursamazlık düzeylerinin 10-11 ve 12.sınıf seviyelerinden yüksek olduğu belirlenmiştir. Yine 9.sınıf öğrencilerinin panik düzeyi açısından 10 ve 11.sınıf seviyelerinde öğrenim gören öğrencilerden; sorumluluktan kaçma düzeyi açısından da 10-11 ve 12.sınıf seviyelerinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fakat ölçeğin alt boyutlarından olan ihtiyatlı-seçiciliğin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Gürçay (2001: 118) yaşamış olduğu çalışmada sınıf düzeylerinin karar verme davranışı üzerinde bir etkisi olmadığını belirlemiştir. Bu konuda alanda yer alan diğer çalışmalara bakıldığında; Karaçay (2015: 97) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada karar stratejileri ölçeğinden alt boyutlarından içtepisel karar verme alt ölçeği açısından anlamlı bir fark olduğu; 11.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin 10.sınıfta öğrenim görenlere oranla içtepisel olarak daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. Farklı bir araştırmada da karar vermenin sınıf düzeyi açısından karar vermede öz saygı ile ihtiyatlı seçicilik alt boyutlarının sınıf seviyesine göre anlamlı bir ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Buna göre 12.sınıf seviyesinde olan ortaöğretim öğrencilerinin karar vermede özsaygı ve ihtiyatlı seçicilik açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir (Mercan, 2019: 61).

Öğrencilerin karar verme düzeylerinin *okul türü* değişkeni ile ilişkisine bakıldığında; karar vermede öz saygı, umursamazlık ve sorumluluktan kaçma alt boyutlarının okul türüne göre farklılaştığı belirlenmiştir. Fen Lisesinde eğitim gören öğrencilerin karar vermede öz saygı düzeylerinin Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Anadolu İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin umursamazlık düzeylerinin Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu; Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin de umursamazlık düzeyi açısından Fen Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin sorumluluktan kaçma düzeylerinin Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Fakat toplam ölçek puanı ve ölçeğin alt boyutlarından olan panik ve ihtiyatlı-seçicilik arasında okul türüne göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Aktaş (2016: 64), yapmış olduğu çalışmada Anadolu Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin karar vermede öz saygı ve ihtiyatlı seçicilik açısından en yüksek seviyeye sahip olduğu belirlenirken, Fen Lisesinde okuyan öğrencilerin karar vermede öz saygı ve ihtiyatlı seçicilik düzeyleri en düşük seviyede olan öğrenci grubu olduğunu belirtmiştir. Mercan (2019: 61) yaptığı çalışmada ise okul türü açısından bireylerin karar verme stilleri açısından farklılığını incelemiştir. Katılım gösteren ergenlerin karar verme ölçeği alt boyutlarından olan sorumluluktan kaçma ve umursamazlık puanlarının okul türü açısından anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Buna göre Spor Lisesine devam eden öğrencilerin Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi, Çok Programlı Mesleki Teknik Lisesinden daha fazla sorumluluktan kaçma ve umursamazlık stilini kullandıklarını belirlemiştir. Ülkemizdeki liselerin başarı durumu dikkate alındığında, Fen liselerinin başarı anlamında en üst seviyede olmasının öğrencilerin karar verme davranışlarını olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Anadolu İmam Hatip Liselerinde yer alan öğrencilerin, sorumluluktan kaçma ve umursamazlık düzeylerinin yüksek olması ise öğrencilerin bu okulları tercih etme sürecinde aileleri tarafından yönlendirilmelerinin önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Sistem gereği Fen Lisesi ya da Anadolu Lisesine gidemeyen öğrencilerin üniversite sınavına hazırlanmada Anadolu İmam Hatip Liselerine yönelmelerinin öğrencinin okula bağlılık anlamında motivasyonunu da düşürdüğü düşünülebilir. Yalnızca aile değil öğrenci isteği de ön planda tutularak Anadolu İmam

Hatip Liselerine öğrenci alımının yapılmasının bu okullardaki sorumluluk bilinci ve motivasyonu arttıracığı da düşünülmektedir.

Öğrencilerin karar verme düzeylerinin *anne ve baba eğitim durumu* değişkenleri açısından farklılığına bakıldığında ise toplam ölçek puanı ve alt boyutlarının anne ve baba eğitim durumuna göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Literatüre bakıldığında benzer çalışmaların olduğu görülmektedir. Gürçay (2001:118) yapmış olduğu çalışmada ergenlerin karar verme davranışı ve öz saygı ile problem becerisi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada gruplar arası bir farkın olmadığını belirlemiştir. Öztürk, Kutlu ve Atlı (2011:59) yaptıkları çalışmada benzer bir sonuç bulmuş, anne-baba eğitim durumlarının karar verme ile herhangi bir anlamlı farklılık bulunmadığını belirtmiştir. Sonuç olarak elde edilen bu bulgular Tiryaki (1997) ve Acıbozlar (2006) tarafından yapılan çalışmalardaki bulgular ile benzerlik göstermektedir. Mantıklı ve içtepisel karar verme sürecinde anne eğitim durumunun etkili olduğu (Yiğit, 2005: 188), karar vermede öz saygı boyutunun anne eğitim durumu ile anlamlı bir ilişkisi olduğunu (Özcan Candangil, 2005: 122), anne eğitim düzeyi ile ilgisizlik, seçicilik ve aşırı uyarılmışlık arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Güçray, 1998: 15). Ergenlik sürecinde gençlerin ailelerine karşı asi davranışları görülebilmektedir. Bu anlamda karar verme davranışlarında ailelerine karşı zıtlasmalar yaşayabilmektedirler. Ortaokul düzeyinde ailenin kararlarını daha fazla önemseyen öğrenciler lise sürecinde kendi kararlarını vermenin çabası içerisine girmişlerdir. Bu noktada da velilerin anne baba eğitim durumları üzerine etkilerinin oldukça düşük olabileceği yorumu yapılabilir.

5.2. Ergenlerde Mutluluk Ölçeğinin Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Öğrencilerin mutluluk düzeylerinin *cinsiyet* değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre; kız öğrencilerin mutluluk düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Farklı araştırmalarda benzer sonuçların çıktığı görülmüştür. Gündoğdu ve Yavuzer (2012: 125), Kuyumcu (2012: 15) ve Sezer (2013) yaptıkları araştırmalarda kız öğrencilerin mutluluk düzeylerinin erkek öğrencilerden fazla olduğunu belirlemişlerdir. Mutluluk düzeyi ile ilgili ters yönde farklı çalışmalar da vardır. Arslan (2020: 49) ve Güler ve Arı (2019: 199), yapmış olduğu çalışmada erkeklerin kadınlardan daha mutlu olduğunu ortaya koymuştur. Baltacı ve Akbulut (2021: 40) tarafından yapılan araştırmada erkeklerin

daha mutlu olduğu bulunmuştur. Yine benzer bir araştırma da Bergman ve Scoot (2001: 195) tarafından yapılmış ve kızların erkeklerden daha mutsuz olduğu belirlenmiştir. Konuyla ilgili anlamlı farklılık tespit edilemeyen araştırmalar da bulunmaktadır. Alim (2018: 38), Talu (2020 :1127 ve Özyürek (2020: 646) tarafından yapılan çalışmalarda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Şahin vd. (2012: 831) üniversitede öğrenim gören öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada cinsiyetin mutluluk üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymuşlardır. Tuzgöl Dost (2004), yapmış olduğu çalışmada da mutluluğun cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuştur. Toplum yapısı göz önüne alındığın toplumumuzda erkeklerin genel olarak sosyal yönden daha fazla desteklendiği görülmektedir. Kız öğrencilerin çoğu yerde okula gönderilmediği, söz hakkı tanınmadığı bölgelerin de olduğu hala bilinmektedir. Bu kapsamda kız öğrencilerin kendini gerçekleştirmek adına yaptıkları her eylemde küçük de olsa mutlu olabildikleri kendilerini gerçekleştirme açısından daha mutlu hissettikleri düşünülebilir.

Öğrencilerin mutluluk düzeylerinin *yaş ve sınıf düzeyi* değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ergenlerde yaşı ve sınıf düzeyinin mutluluk düzeyi ile bir ilişkisi olmadığı görülmüştür. Buna benzer literatürde yer alan çalışmaların olduğu görülmektedir. Kılıç (2019: 81) yaptığı çalışmada sınıf düzeyinin mutluluk üzerine negatif bir anlamlılık oluşturduğunu; 9.sınıfa devam eden ergenlerin mutluluk düzeylerinin diğer sınıf seviyelerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yaş düzeyi de arttıkça mutluluk düzeyinin azaldığı araştırmanın bir diğer sonuçlarındandır. Ercan ve Eryılmaz (2011: 145) tarafından yapılan çalışmada ise 26-45 yaş grubunda yer alan erkek bireylerin kadın bireylere oranla yüksek bir mutluluk düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca 19-25 yaş aralığında yer alan bireylerin 14-17 yaş grubu ve 26-45 yaş grubunda yer alan bireylerden daha düşük bir mutluluk düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Gülcan (2014: 71) yapmış olduğu çalışmada mutluluğun yaş düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemiş; yaş ilerledikçe mutluluk puanlarının düştüğünü belirlemiştir. Yaş grubu olarak genç grupta yer alan bireylerin yaşlı ve orta yaş grubuna göre daha mutlu olduğu da araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Myers ve Diener (1995: 17) yaptıkları araştırmada ise yaş düzeyinin insanların mutluluk düzeyi ile bir ilişkisi olmadığını ortaya koymuşlardır. Duygusal ve fiziksel yönden değişimlerin oldukça sık yaşandığı bir dönem olan ergenlik, ortaöğretim sürecinde yer alan öğrencilerin içinde

buldukları gelişim dönemine denk gelmektedir. Yaş ve sınıf düzeyi açısından mutluluk ile anlamlı bir farklılaşma olmamasının sebebi bu dönem içerisindeki ani ve keskin duygu iniş çıkışlarının fazla olması şeklinde düşünülebilir.

Öğrencilerin mutluluk düzeyinin *okul türüne* göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre; Fen Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin mutluluk düzeylerinin Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ülkemizin eğitim sistemi göz önüne alındığında ortaöğretim sisteminde başarılı okulların Fen Liseleri olduğu bilinmektedir. Burada öğrencilerin üniversite hayali ve gelecekle ilgili planlamaları akademik olarak daha üst seviyede oldukları için bir amaç uğruna mücadele etmenin ergenlerin mutluluk düzeyini arttırmada önemli bir etken olduğu düşünülebilir. Bayırlı (2021: 76) yapmış olduğu çalışmada okul türlerinin mutluluk açısından bir farklılık oluşturmadığını belirlemiştir.

Öğrencilerin mutluluk düzeylerinin *anne eğitim durumuna* göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Annesi ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerin mutluluk düzeylerinin annesi en fazla ilkokul mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yalnız öğrencilerin mutluluk düzeylerinin *baba eğitim durumuna* göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Kılıç (2019: 81) yaptığı çalışmada ergenlerin anne-baba eğitim durumlarının mutluluk üzerinde bir farklılık oluşturmadığını göstermiştir. Toprak (2014: 116) yaptığı çalışmada mutluluk ile anne eğitim düzeyi arasında bir farklılık bulunmazken, baba eğitim durumu açısından farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Ülkemizde genel olarak öğrenci velisi olarak annelerin babalardan daha fazla sorumluluk aldığı bilinmektedir. Bu bakımdan annelerin eğitim durumlarının öğrenci üzerine etkisi olurken, babaların eğitim durumlarının öğrenciler üzerine bir etkisi olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca anne eğitim durumlarının öğrencilerin ergenliğe giriş dönemine denk gelen ortaokul evresinde önemli bir rol oynadığı, annenin öğrenciye akademik olarak katkı sağlayabilmesinin öğrencinin mutluluk düzeyini etkilediği düşünülebilir. Bundan dolayı, anne eğitim durumu ortaokul olan öğrencilerin, anne eğitim durumu en fazla ilkokul mezunu olan öğrencilerden daha yüksek mutluluk düzeyine sahip olduğu sonucu açıklanabilir.

5.3. Ergenlerde Karar Verme Becerileri ve Alt boyutları ile Mutluluk Düzeylerinin İlişkisinin Tartışma ve Yorumu

Ergenlerde karar verme ölçeği toplam puanları ile mutluluk ölçeği arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Fakat ergenlerde karar verme ölçeği alt boyutlarından olan, karar vermede öz saygı, ihtiyatlı-seçicilik ile mutluluk düzeyleri arasında pozitif yönde; sorumluluktan kaçma, umursamazlık ve panik alt boyutları arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin karar vermede öz saygı ile ihtiyatlı seçicilik artarken, ergenlerin mutluluk düzeylerinin de arttığı; sorumluluktan kaçma, umursamazlık ve panik düzeylerinin arttığında ise ergenlerin mutluluk düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Literatürde bu iki değişkenin incelendiği çok sayıda araştırma olmadığı görülmüştür. Mercan (2019: 60) yapmış olduğu çalışmada ergenlerin karar verme stilleri ile mutluluk arasındaki ilişki incelenmiş, karar vermede öz saygı, panik, umursamazlık ve ihtiyatlı-seçicilik alt boyutlarının mutluluk üzerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Fakat karar verme alt boyutlarından olan sorumluluktan kaçmanın mutluluk üzerine bir anlamlı etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucunda karar verme ölçek toplam puanı ile mutluluk arasında bir ilişki belirlenmemiş olsa da karar verme ölçeğinin tüm alt boyutlarının mutluluk ile ilişkisinin olması üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Karar vermenin alt boyutlarının mutluluk üzerine etkileşimli bir yapısı olduğu görülürken, toplam ölçek puanı ile bir ilişki olmaması küçük bağlar halinde birbirleriyle bağlantılı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Karar vermenin mutluluğa direkt etkisi olmadığı ama ilişkisizde olmadığı söylenebilir.

5.4. Öneriler

Bu bölümde araştırma ile ilgili olarak öne çıkan bulgular temelinde uygulayıcılar ve araştırmacılar için tavsiyeler sunulmuştur.

Araştırmacıya Yönelik Tavsiyeler

1. Yapılmış olan bu çalışma İstanbul İli Avrupa yakasında bulunan Bakırköy, Bağcılar, Bahçelievler ve Küçükçekmece ilçelerinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerini kapsamaktadır. Ergenlik dönemi yaş düzeyinin günümüzdeki değişimlerden dolayı daha erken bir seviyeye indiği bilinmektedir. Bu açıdan benzer bir çalışmanın ortaokul öğrenci grubu için de yapılabileceği önerilebilir.

2. Araştırmada Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin umursamazlık düzeylerinin yüksek olmasının nedenleri üzerine farklı çalışmalar yapılabilir.
3. Ortaöğretim düzeyinde yapılacak karar verme çalışmalarının deneysel yolla çeşitlendirilmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
4. Yapılan araştırma ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İlerleyen dönemde yapılacak çalışmalarda nitel modellerin kullanılması karar verme stilleri açısından farklı bir bakış açısı sunmaya imkân sağlayabilir.
5. Yapılan araştırmada değişkenler arasında ilişkilerin anlamlılığı ve yönü çalışılmıştır. Bu ilişkilerin nedenselliğine odaklanan, farklı demografik değişkenlerin de eklendiği daha geniş kapsamlı bir araştırmanın yapılması sağlanabilir.
6. Yapılan araştırmada karar verme düzeyleri ile mutluluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu konuda karar verme üzerine diğer pozitif psikolojiye ait değişkenlerin (umut, yaşam doyumu, affedicilik, psikolojik dayanıklılık, minnettarlık ve özgecilik) ilişkisini konu alan farklı araştırmalar yapılabilir.

Uygulayıcılara Yönelik Tavsiyeler

1. Karar verme davranışına yönelik ortaokul düzeyine uygun çalışmalar yapılabilir.
2. Demografik değişkenlerden okul türü ile karar verme becerileri arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Alanda bu tür çalışmaların farklı değişkenler eklenerek yapılması önerilmektedir.
3. Araştırmada karar vermenin anne-baba eğitim durumuna göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bu bulgudan hareketle bireylerin anne-baba eğitim durumları ile karar verme üzerine daha geniş kapsamlı bir araştırma yapılabilir.
4. Karar verme ölçek toplam puanı ile mutluluk arasında anlamlı bir ilişki çıkmazken, karar vermenin tüm alt boyutları ile mutluluk arasında ilişki tespit edilmesinden dolayı bu alandaki çalışmaların devam etmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, S. (2019). *Sınav kaygısının yordanmasının psikolojik dayanıklılık ve karar verme becerileri açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Acıbozlar, Ö. (2006). *Yönetici hemşirelerin karar verme stratejileri ve yaratıcılık düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akın, H.B. ve Şentürk, E. (2012). Bireylerin Mutluluk Düzeylerinin Ordinal Lojistik Regresyon Analizi ile İncelenmesi. *Öneri Dergisi*, 10(37): 183-193.
- Aktaş, N. (2016). *Lise öğrencilerinin motivasyon kaynakları ve karar verme stratejileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Aldemir, M. (2022). *Merhamet ile mutluluk arasındaki ilişkide katkının aracı rolü ve yetişkin bireylerin görüşleri: karma model*. (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Alim, E. (2018). *Ergenlerde mükemmeliyetçilik, öznel iyi oluş ve depresyon arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atik, Z. E., Çoban, A. E., Çok, F., Doğan, T. ve Karaman, N. G. (2014). Akran İlişkileri Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2), 433-446.
- Atsan, N. (2017). Karar Vermede Çatışma Kuramı ve Özsaygı İlişkisine Yönelik Kültürel Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 63-73.
- Aydın, M. (2018). Genç Yetişkinlerde Mutluluğun Özgünlük ve Kişisel Erdemler Açısından İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 1023-1030.

- Bacanlı, F. (2000). Kararsızlık Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 11(14), 7-11.
- Bacanlı, F. ve Sürücü, M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri ile Ebeveyne Bağlanmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 679-700.
- , (2006). İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kaygıları ve Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkileri İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 12(1), 7-35.
- Bailey, A.W. ve Fernando, I.K. (2012). Routine and Project-based Leisure, Happiness and Meaning in Life. *Journal of Leisure Research*, 44(2), 139-154.
- Baiocco, R., Laghi, F. ve D'Alessio, M. (2009). Decision-making Style Among Adolescents: Relationship With Sensation Seeking and Locus of Control. *Journal of Adolescence*, 32(4), 963-976.
- Bakırtaş, T. (2019). *Ergenlik döneminde bilişsel faktörlerin karar verme sürecine etkisinin din psikolojisi yönünden incelenmesi: Adapazarı örneğinde*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Bal, P.N. ve Gülcan, A. (2014). Genç Yetişkinlerde İyimserliğin Mutluluk ve Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1), 41-52.
- Baltacı, Ö. ve Akbulut, Ö.F. (2021). Ergenlerin Mutluluk ve Okulda Öznel İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 5(1), 24-50.
- Bandura, A. (2006). Toward a Psychology of Human Agency. *Perspectives on psychological science*, 1(2), 164-180.
- Baş, Z., Baş, A., Kalafat, A. ve Dilmaç, B. (2021). Ergenlerde Duygusal Zekâ, Mutluluk Korkusu ve Mizah Tarzları Arasındaki Yordayıcı İlişkinin İncelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(33), 154-173.

- Başer Şeker, G. (2009). *Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başören, M. (2016). *Lise öğrencilerinin duygu dışavurumunu bastırma, bilişsel yeniden değerlendirme ve öznel mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: bir model önerisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Bayırlı, K. (2021). *Lise öğrencilerinin umut ve mutluluk düzeylerinin kişilik özellikleri ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Bedel, A. ve Özdemir, B. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinde Otomatik Düşüncelerinin ve Karar Verme Stillерinin Rolü. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 53(53), 309-325.
- Bergman, M.M. ve Scott, J. (2001). Young Adolescents' Wellbeing and Health-risk Behaviours; Gender and Socio-economic Differences. *Journal of Adolescence*, 24(2), 183-197.
- Beyth-Marom, R., Fischhoff, B., Quadrel, M.J. ve Furby, L. (1991). Teaching decision making to adolescents: A critical review. *Teaching Decision Making to Adolescents*, 19, 60.
- Bilgiç, R. ve Bilgin, M. (2016). Ergenlerin Cinsiyet ve Öğrenim Kademesi Düzeylerine Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile Karar Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 39-55.
- Biswas-Diener, R., Diener, E. ve Tamir, M. (2004). The Psychology of Subjective Well-Being. *Daedalus*, 133(2): 18-25.
- Blanchflower, D.G. ve Oswald, A.J. (2009). The U-shape Without Controls; A Response to Glenn. *Social Science & Medicine*, 69(4), 486-488.

- Bradburn, N.M. (1969). *The structure of psychological well-being*. Chicago: Adline Publishing Company.
- Bursalıoğlu, Z. (1987). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Büyüköztürk, ř. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, ř., Kılıç-akmak, E., Akgün, ., Karadeniz, ř. Ve Demiren, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Byrnes, J. P. ve McClenny, B. (1994). Decision-making in Young Adolescents and Adults. *Journal of Experimental Child Psychology*, 58(3), 359-388.
- Can, M. Ve Cantez, E. (2018). Üniversite ğrencilerinin Mutluluk, Psikolojik Sağamlık ve öz yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 4(2), 61-76.
- Canbay, H. (2010). *Lise ğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Cengiz, S., Peker, A. ve Demiralp, C. (2020). Dijital Oyun Bağımlılığının Yordayıcısı Olarak Mutluluk. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 7(1), 21-34.
- Chui, W.H. ve Wong, M.Y. (2016). Gender Differences in Happiness and Life Satisfaction Among Adolescents in Hong Kong: Relationships and Self-Concept. *Social Indicators Research*, 125(3), 1035-1051.
- Clouter, R. ve Onur, B. (1982). Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar, *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 27(2), 875-904.
- Costa, P.T., ve McCrae, R.R. (1980). Influence of Extraversion and Neuroticism on Subjective Well-being: Happy and Unhappy People. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(4), 668-678.
- Csikszentmihalyi, M. (2005) *Akış: mutluluk bilimi*. İstanbul: HYB Yayıncılık.

- Csikszentmihayli, M. Ve Hunter, J. (2014). *Happiness in everyday life: the uses of experience sampling. in flow and the foundations of positive psychology* (pp. 89-101). Dordrecht: Springer.
- Çankaya, Z.C. ve Meydan, B. (2018). Ergenlik Döneminde Mutluluk ve Umut. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 207-222.
- Çaykuş, E. T. ve Eryılmaz, A. (2020). Beliren Yetişkinlerin Pozitif Psikoterapi Yapıları ile Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 319-331.
- Çoban, A.E. ve Hamamcı, Z. (2006). Kontrol Odakları Farklı Ergenlerin Karar Stratejileri Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 393-402.
- Çolakkadıǧlı, O. (2010). *Çatışma kuramına dayalı olarak geliştirilen karar verme beceri eğitimi grup uygulamalarının ergenlerin karar verme stillerine etkisi*. (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çolakkadıǧlı, O. ve Güçray, S.S. (2012). Çatışma Kuramına Dayalı Olarak Geliştirilen Karar Verme Beceri Eğitimi Psiko-eğitim Grup Yaşantısının Ergenlerin Karar Verme Stillerine Etkisi, *Kuram ve Uygulamalar Eğitim Bilimleri*, 12(2), 655-676.
- Datu, J.A.D. ve Valdez, J. P. M. (2012). Exploring Filipino Adolescents' Conception of Happiness. *International Journal of Research Studies in Psychology*, 1(3), 21-29.
- Davey, C. G., Yücel, M. ve Allen, N. B. (2008). The Emergence of Depression in Adolescence: Development of the prefrontal cortex and the representation of reward. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 3(2), 1-19.
- Demir, M. ve Davidson, I. (2013). Toward a Better Understanding of The Relationship Between Friendship and Happiness: Perceived Responses to Capitalization Attempts, Feelings of Mattering, and Satisfaction of Basic Psychological Needs in Same-sex Best Friendships as Predictors of Happiness. *Journal of Happiness Studies*, 14(2), 525-550.
- Demirbaş, H. (1992). *Suçlu ve suçlu olmayan ergenlerin karar verme davranışlarının karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Demirel, S. ve Canat, S. (2004). Ankara'daki Beş Eğitim Kurumunda Kendini Yaralama Davranışı Üzerine Bir Çalışma. *Kriz Dergisi*, 12(3), 1-9.
- Deveci, F. (2011). *Ergenlerde karar verme stilleri ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Diener, E. (1984). Subjective Well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- (1994). Assessing Subjective Well-being: Progress and Opportunities. *Social Indicators Research*, 31(2), 103-157.
- (2001). Subjective Well-being: The Science of Happiness and a Proposal for a National Index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43.
- (2009). Subjective Well-being. *The Science of Well-being*, 11-58.
- Diener, E. ve Seligman, M.E. (2002). Very Happy People. *Psychological Science*, 13(1), 81-84.
- Diener, E., Sandvik, E. ve Pavot, W. (2009). *Happiness is the frequency, not the intensity, of positive versus negative affect*. In *Assessing Well-being* (pp. 213-231). Dordrecht: Springer.
- Doğan, H. (2010). *Kariyer karar verme grup rehberliği programının 9.sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dolgin, K.G. (2014). *Ergenlik psikolojisi: Gelişim, ilişkiler ve kültür*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Dost Tuzgöl, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dursun, A. (2015). *Anne babası boşanmış ergenlerin öznel iyi oluşunu arttırma programının etkinliğinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Dülger, Ö. (2009). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Eamons, B. ve McCulloch, M.E. (2003). Counting Blessings Versus Burdens: An Experimental Investigation of Gratitude and Subjective Well-being in Daily Life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(2), 377-389.
- Eldeleklioglu, J. (1996). *Karar stratejileri ile ana baba tutumları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- (1998). Ergenlerde Karar Verme Becerisini Etkileyen Faktörler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 291-295.
- Engin, A. O., Demirci, N. ve Yeni, E. (2013). Stres ve Öğrenme Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 33(2), 290-299.
- Erdin, F. (2016). *Ortaokul son sınıf öğrencilerinin mantık dışı inançlarının karar verme davranışları ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ersever, Ö. H. (1996). *Karar verme becerileri kazandırma programının ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eryılmaz, A. (2009). Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 975-989.
- (2009). Ergenlik Döneminde Stres ve Başa Çıkma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 20-37.
- (2010). Ergenler İçin Öznel İyi Oluşu Arttırma Stratejileri Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(33), 81-88.
- (2014). *Herkes için mutluluğun başucu kitabı: kuramdan uygulamaya pozitif psikoloji*. Ankara: Pegem Yayınevi
- Eryılmaz, A. ve Atak, H. (2011). Ailesiyle Yaşayan Yaşlılarda Mutluluk Modeli. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 48(4), 227-233.

- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2011). Öznel İyi Oluşun Cinsiyet, Yaş Grupları ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(36), 139-149.
- Evans, W. P., Brown, R. ve Killian, E. (2002). Decision Making and Perceived Postdetention Success Among Incarcerated Youth. *Crime & Delinquency*, 48(4), 553-567.
- Flanagan, C. (1986). *Early adolescent needs and family decision-making environments: A study of person-environment fit*. San Francisco: In Meeting of The American Educational Research Association.
- Friedman, I. A. ve Mann, L. (1993). Coping Patterns in Adolescent Decision Making: An Israeli-Australian Comparison. *Journal of Adolescence*, 16(2), 187-199.
- Furby, L. ve Beyth-Marom, R. (1992). Risk taking in adolescence: A decision-making perspective, *Developmental Review*, 12(1), 1-44.
- Ganzel, A.K. (1999). Adolescent Decision Making: The Influence of Mood, Age and Gender on The Consideration of Information. *Journal of Adolescent Research*, 14(3), 289-318.
- Garcia, D. ve Moradi, S. (2012). Adolescents' Temperament and Character: A Longitudinal Study on Happiness. *Journal of Happiness Studies*, 13(5), 931-946.
- Gencer, N. (2018). Öznel İyi Oluş: Genel Bir Bakış. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2621-2638.
- Gül, S. K. ve Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 80-101.
- Gülbahçe, A. ve Kartol, A. (2014). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 132-143.

- Gülcan, A. (2014). *Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güler, Y. ve Arı, E. (2019). Ergenlerde Öznel İyi Oluş, Kimlik Statüleri ve Aile Bütünlük Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(18), 203-212.
- Gündoğdu, R. ve Yavuzer, Y. (2012). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İhtiyaçlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 115-131.
- Güngör, S. ve Özcan, U. (2022). Karar Kuramı ve Karar Verme. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (33), 119-125.
- Gürçay, S. (1998). Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Bireylerarası İlişkilerde Yeterlik ve Karar Verme İlişkileri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 11(9), 7-17.
- (2001). Ergenlerde Karar Verme Davranışlarının Öz Saygı ve Problem Çözme Becerileri Algısı ile İlişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(8), 106-121.
- Gürsu, O. (2011). *Ergenlik döneminde psikolojik sağlık ve dindarlık ilişkisi*. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gyurak, A., Gross, J. J. ve Etkin, A. (2011). Explicit and Implicit Emotion Regulation: A Dual-process Framework. *Cognition and Emotion*, 25(3), 400-412.
- Hançerlioğlu, O. (1976). *Mutluluk felsefe ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Hastie, R. ve Dawes, R. M. (2009). *Rational choice in an uncertain world: the psychology of judgment and decision making*. Los Angeles: Sage Publications.
- Heppner, P. P. (1978). A Review of The Problem-solving Literature and Its Relationship to The Counseling Process. *Journal of Counseling Psychology*, 25(5), 366-375.

- Hoy, W. K. ve Tarter, C. J. (2011). Positive Psychology and Educational Administration: An Optimistic Research Agenda. *Educational Administration Quarterly*, 47(3): 427-445.
- İslamoğlu, M. (2007). *Ne yapmalı?*. İstanbul: Düşün Yayıncılık.
- Jones, R. N. (1982). Danışma Psikolojisi Kuramları. *Casell Educational Limited*, 20(21), 146-150.
- Joormann, J. ve Gotlib, I. H. (2010). Emotion Regulation in Depression: Relation to Cognitive Inhibition. *Cognition and Emotion*, 24(2), 281-298.
- Jorenen, K. ve Astedt-Kurki, P. (2005). Familial Contribution to Adolescent Subjective Well-being. *International Journal of Nursing Practice*, 11(3), 125-133.
- Kaçar, B. (2008). *Lise öğrencilerinin karar stratejileri ve transaksiyonel analiz ego (ben) durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kahneman, D. ve Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk. *Econometrica*, 47, 263-291.
- Kalkışım, S. (2022). Ortaokul Öğrencilerinin Yaşam Doyumu ile Sosyal Beceri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İZÜ Eğitim Dergisi*, 4(8), 97-108.
- Kanar, M. (2009). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü 2 cilt*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kangal, A. (2013). Mutluluk Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme ve Türk Hane Halkı İçin Bazı Sonuçlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 214-233.
- Karaçay, N. (2015). *Liseli ergenlerin karar verme stratejilerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karakaş Günal, E. (1999). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarındaki problemlerini çözmeye ilişkin karar verme becerilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Karakaş, F. (2020). *Lise öğrencilerinde mükemmeliyetçilik, karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bolu.
- Kardaş, N. (2013). *Fen eğitiminde argümantasyon odaklı öğretimin öğrencilerin karar verme ve problem çözme becerilerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kashdan, T.B., Biswas-Diener, R. ve King, L.A. (2008). Reconsidering Happiness: The Costs of Distinguishing Between Hedonics and Eudaimonia. *The Journal of Positive Psychology*, 3(4), 219-233.
- Kaşık, D. Z. (2009). *Ergenlerde karar verme stilleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kaya, Ö. S. ve Demir, E. (2017). Kendini Toparlama Gücü ve Stresle Başa Çıkma Stratejilerinin Mutluluk Düzeyini Yordama Gücü. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (33), 18-33.
- Kelley, T. M. ve Stack, S. A. (2000). Thought Recognition, Locus of Control. *Adolescence*, 35(139), 531-550.
- Keskin, D. Ö. Y., Bayram, L., Derebaşı, D. G., Bostancı, Ö. ve Kabadayı, M. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Kullandıkları Karar Verme Stratejilerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(29), 1-12.
- Kılıç, P. (2019). *Ergenlerde beden imgesi ile psikolojik sağlamlık ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kim, J., Yamada, N., Heo, J. ve Han, A. (2014). Health Benefits of Serious Involvement in Leisure Activities Among Older Korean Adults. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 9(1), 1-9.

- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 231-238.
- Koçel, T. (2007). *İşletme yöneticiliği*. Arıkan Basım Yayım Dağıtım: İstanbul.
- Koçoğlu, E. (2010). *İşletmelerde yöneticilerin karar verme süreci ve bu süreçte bilişim sistemlerinin kullanımı: Ankara ili örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korkut-Owen, F. (2015). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Koyuncu, A. B. (2019). *Evli bireylerde öznel mutluluk ve ilişkisel mutluluğun evlilik doyumuna etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köksal, A. ve Gazioğlu A. İ. (2007). Ergenlerde Duygusal Zekâ ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki. *HAYEF Journal of Education*, 4(1), 133-146.
- Köse, A. (2002). *Psikolojik danışma ve rehberlik birinci sınıf öğrencilerinin algılanan sosyo-ekonomik düzey açısından psikolojik ihtiyaçları ve karar verme stratejilerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köse, E. (2020). *Ergenlerde anne baba tutumlarının duygusal zekâ ile karar verme stilleri üzerine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köse, N. (2015). Ergenlerde Akran İlişkilerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 1-6.
- Kurt, E. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin karar verme stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kuyumcu, B. (2012). Türk ve İngiliz Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluş Duygusal Farkındalık ve Duygularını İfade Etmelerinin Ülke ve Cinsiyet

Değişkenlerine Göre İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 1-24.

Kuzgun, Y. (1992). Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu. VII. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, 161-170.

----- (2000). *Meslek danışmanlığı kuram ve uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

----- (2006). *Mesleki gelişimi ve danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Küçükay, A. (2018). Karar Vermenin Psikolojisi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (35), 607-640.

Larrinck, R. P. (1993). Motivational Factors in Decision Theories; The Role of Self-protection. *Psychological Bulletin*, 113(3), 440-450.

Lin, H. C., Chen, K. Y. Ve Kuo, K. P. (2014). Relationship Between Leisure Involvement and Subjective Well-being: Moderating Effect of Spousal Support. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 34(1), 131-146.

Lin, W. H., Pan, W.C., ve Yi, C. C. (2019). Happiness in The Air? The Effects of Air Pullution on Adolescent Happiness. *BMC Public Health*, 19(1), 1-10.

Lohman, B. J. ve Jarvis, P. A. (2000). Adolescent Stressors, Coping Strategies and Psychological Health Studied in The Family Context. *Journal of Vouth and Adolescence*, 29(1), 15-43.

Loomes, G. ve Sugden, R. (1982). Regret Theory: An Alternative Theory of Rational Choice Under Uncertainty. *The Economic Journal*, 92(368), 805-824.

Lu, L. ve Shih, J. B. (1997). Sources of Happiness: A Qualitative Approach. *The Journal of Social Psychology*, 137(2), 181-187.

Lykken, D. ve Tellegen, A. (1996). Happiness is a Stochastic Phenomenon. *Psychological Science*, 7(3), 186-189.

- Lyubomirsky, S. (2001). Why are Some People Happier Than Others? The Role of Cognitive and Motivational Processes in Well-being. *American Psychologist*, 56(3), 239-249.
- (2008). *The how of happiness: a scientific approach to getting the life you want*. Penguins Press.
- Lyubomirsky, S., King, L. ve Diener, E. (2005). The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead to Success?. *Psychological Bulletin*, 131(6), 803-855.
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M. ve Schkade, D. (2005). Pursuing Happiness: The Architecture of Sustainable Change. *Review of General Psychology*, 9(2), 111-131.
- Mahon, N. E., Yarcheski, A. ve Yarcheski, T. J. (2005). Happiness as Related to Gender and Health in Early Adolescents. *Clinical Nursing Research*, 14(2), 175-190.
- Mann, L., Harmoni, R. ve Power, C. (1989). Adolescent Decision-making: The Development of Competence. *Journal of Adolescence*, 12(3), 265-278.
- Mercan, O. (2019). *Ergenlerde karar verme stillerinin öznel iyi oluş ve umut ile ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mert, A. ve Kahraman, M. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Aile İlişkileri ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3): 1070-1081.
- Miller, D. C. ve Byrnes, J. P. (2001). Adolescents' decision making in social situations: A self-regulation perspective. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 22(3), 237-256.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2022). Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2021/2022. Erişim: 11.12.2022.
https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460

- Mincemoyer, C. C. ve Perkins, D. P. (2003). Assessing Decision-making Skills of Youth. *Family and Consumer Sciences*, 8(1), 1-9.
- Murtezaoğlu, Ç. (2022). *Ergenlerde mutluluk, öz-yeterlik, sosyal onay ihtiyacı ve akran ilişkilerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Myers, D. G. ve Diener, E. (1995). Who is Happy?. *Psychological Science*, 6(1), 10-19.
- Nihat, K. Ö. S. E. (2015). Ergenlerde akran ilişkilerinin mutluluk düzeyine etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 1-6.
- Ocak, G. ve Yurtseven, R. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Sınav Kaygıları ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, (66), 317-332.
- Oğuz, E. (2009). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Karar Verme Stilleri. *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 17(2): 415-426.
- Oliveira, A. (2007). A Discussion of Rational and Psychological Decision-making Theories and Models: The Search for a Cultural-ethical Decision-making Model. *Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 12(2), 12-17.
- Oltu, F., ve Demir, Ö. (2005). Stratejik Karar Verme Açısından Maliyet Sistemleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 155-170.
- Orhan, A. A. ve Ültanır, E. (2014). Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Karar Verme Düzeyleri. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 43-55.
- Osmanoğlu, D. E. ve Kaya, H. İ. (2013). Öğretmen Adaylarının Yükseköğretime Dair Memnuniyet Durumları ile Öznel İyi Oluş Durumlarının Değerlendirilmesi: Kafkas Üniversitesi Örneği. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(12), 45-70.
- Özcan Candangil, S. (2015). *Denetim odakları farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel, sosyal ve ailesel özelliklerine göre karar vermede öz-saygı ve kaygı*

düzeylerinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Özcan Candangil, S. ve Ceyhan, A. A. (2005) Denetim Odakları Farklı Lise Öğrencilerinin Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Karar Vermede Öz-Saygı ve Stres Düzeyleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 71-88.

Özel, M. (2009) *Ergenlerin denetim odaklarına ve algıladıkları ebeveyn çocuk yetiştirme tutumuna göre karar verme biçimlerinin incelenmesi: Darıca ilçesi örneği.* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özen, Ö. (2005). *Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özer, Ö. (2018). Sağlık Yönetimi Öğrencilerinin Karar Verme Stilllerinin İncelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 421-432.

Öztürk, N., Kutlu, M. ve Atlı, A. (2011). Anne Baba Tutumlarının Ergenlerin Karar Verme Stratejileri Üzerindeki Etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 45-64.

Özyürek, A. (2020). Aile İçi Etkileşim Eğitim Programının Ergenlerin Öznel İyi Oluşlarına Etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 641-640.

Padilla-Walker, L. M., Hardy, S. A. ve Christensen, K. J. (2011). Adolescent Hope as a Mediator Between Parent-Child Connectedness and Adolescent Outcomes. *The Journal of Early Adolescence*, 31(6), 853-879.

Park, N. (2004). The Role of Subjective Well-being in Positive Youth Development. *The Annals of The American Academy of Political and Social Science*, 591(1), 25-39.

Partridge, B. C. (2010). Adolescent Psychological Development, Parenting Styles, and Pediatric Decision Making. *Journal of Medicine and Philosophy*, 35(5), 518-525.

- Phillips, S. D., Paziienza, N. J. ve Ferrin, H. H. (1984). Decision-making Styles and Problem-solving Appraisal. *Journal of Counseling Psychology*, 31(4), 497-502.
- Piehlner, T. F. ve Winters, K. C. (2007). Decision-making Style and Response to Parental Involvement in Brief Interventions for Adolescent Substance Use. *Journal of Family Psychology*, 31(3), 336-346.
- Plous, S. (1993). *The psychology of judgment and decision making*. Mcgraw-Hill Book Company.
- Proctor, C. L., Linley, P. A. ve Maltby, J. (2009). Youth Life Satisfaction: A Review of The Literature. *Journal of Happiness Studies*, 10(5), 583-630.
- Rask, K., Astedt-Kurki, P., Paavilainen, E. ve Laippala, P. (2003). Adolescent Subjective Well-being and Family Dynamics. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 17(2), 129-138.
- Renk, K. ve Creasey, G. (2003). The Relationship of Gender, Gender Identity and Coping Strategies in Late Adolescents. *Journal of Adolescence*, 26(2), 159-168.
- Richards, J., Jiang, X., Kelly, P., Chau, J., Bauman, A. ve Ding, D. (2015). Don't Worry, Be Happy: Cross-sectional Associations Between Physical Activity and Happiness in 15 European Countries. *BMC Public Health*, 15(1), 1-8.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything or is It? Explorations on The Meaning of Psychological Well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.
- Sapmaz, F. ve Doğan, T. (2012). Mutluluk ve Yaşam Doyumunun Yordayıcısı Olarak İyimserlik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 63-69.
- Sardoğan, M. E., Karahan, T. F. ve Kaygusuz, C. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Kullandıkları Kararsızlık Stratejilerinin Problem Çözme Becerisi, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Fakülte Türüne Göre İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1): 78-97.

- Satan, A. A. (2014). Dini İnanç ve Bilişsel Esneklik Düzeylerinin Öznel İyi Oluş Düzeyine Olan Etkisi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(7), 56-74.
- Schvaneveldt, J. D. ve Adams, G. R. (1983). Adolescents and The Decision-making Process. *Theory Into Practice*, 22 (2), 98-104.
- Seyhun, H. (2000). *Karar verme becerileri eğitim programının ilköğretim son sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sezer, F. (2013) Psikolojik İyi Olma Durumu Üzerine Etkili Faktörler. *Education Sciences*, 8(4), 489-504.
- Shiloh, S., Koren, S., ve Zakay, D. (2001). Individual Differences in Compensatory Decision-making Style and Need for Closure as Correlates of Subjective Decision Complexity and Difficulty. *Personality and individual differences*, 30(4), 699-710.
- Shmotkin, D. (1990). Subjective Well-being as a Function of Age and Gender: A Multivariate Look for Differentiated Trends. *Social Indicators Research*, 23(3), 201-230.
- Sinangil, H. K. (1993). Yönetici adaylarında karar verme ile kaygı ilişkileri. VII. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını, 171-177.
- Smetana, J. G., Campione-Barr, N., ve Daddis, C. (2004). Longitudinal Development of Family Decision Making: Defining Healthy Behavioral Autonomy for Middle-class African American Adolescents. *Child Development*, 75(5), 1418-1434.
- Smith, E. E. ve Kosslyn, S. M. (2014). *Bilişsel psikoloji: zihin ve beyin* (Çev. Ed. Muzaffer Şahin). Ankara: Nobel Akademik.
- Sul, S., Kim, J. ve Choi, I. (2013). Subjective well-being and hedonic editing: How happy people maximize joint outcomes of loss and gain. *Journal of Happiness Studies*, 14(4), 1409-1430.

- Şahin, M., Aydın, B., Sarı, S. V., Sezen, K. ve Havva, P. (2012). Öznel İyi Oluşu Açıklamada Umut ve Yaşamda Anlamın. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 827-836.
- Üngüren, E. (2011). *Psikobiyolojik kişilik kuramı ekseninde yöneticilerin kişilik özellikleri, karar verme stilleri ve örgütsel sonuçlara yansımaları*. (Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Tahran, N. (2010). *Var mı beni anlamak isteyen*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Talu, E. (2020). Ergenlerde Beden İmajı Algısının Kimlik Gelişimi Sürecine Etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 1116-1135.
- Taşdemir, M. (2007). Belirsizlik Altında Tercihler ve Beklenen Fayda Modelinin Yetersizlikleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 307-318.
- TDK. (2022). 17 Kasım 2022 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Tekbıyık, A. (2014). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tekin, E. (2018). Lider-Üye Etkileşimin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisinde Örgütsel Adalet Algısının Aracılık Rolü. *Business & Management Studies; An International Journal*, 6(1), 291-314.
- Tiryaki, M. G. (1997). *Üniversite öğrencilerinin karar verme davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaç doyumu*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Tıraş, Z., Öztemel, K. ve Koçak, M. (2019). Öğretmen Adaylarının Mutluluk Düzeylerinin Bazı Öznel Niteliklerine Göre İncelenmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 47-56.
- Türkdoğan, T. (2010). *Üniversitesi öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

- Uysal, M. (2010). *Hemşirelerin kişilik özellikleri ile karar stratejilerinin ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Wann-Yih, W., Chinho, L. ve Li-Yeuh, L. (2000). Personal Characters, Decision-Making Patterns and Leadership Styles of Female Managers: A Comparative Study of American, Taiwanese and Japanese Female Managers. *Cross Cultural Management-An International Journal*, 7(4): 18-32.
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yayla, A. ve Bacanlı, F. (2011). İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkilerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(3), 1148-1159.
- Yazıcı Çelebi, G. Ve Çelebi, B. (2020). Bireylerin Mutluluk Düzeylerinin Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Academic Review of Humanities and Social Sciences*, 3(1), 179-189.
- Yılmaz, A. S. (2011). *Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı ve karar verme stillerinin benlik saygısı ve utangaçlık açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yiğit, A. (2005). *Lise öğrencilerinin karar verme davranışlarının bazı değişkenlere göre yordanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

EKLER

EK-1. MEB ARAŞTIRMA İZİNİ

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-44-50347948
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Sinan KALKIŞIM)

25/05/2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinin 15.05.2022 tarihli ve 26849 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 23.05.2022 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Ergenlerde Karar Verme Becerileri ile Mutluluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : İstanbul İlinde Bulunan Liseler
Araştırma Yapılacak Kişiler : Öğrenciler
Araştırmanın Süresi : 2021 - 2022 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
25/05/2022
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (12 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad.No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aydın BALTA
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sorumu.meb.gov.tr/adsosuden> 2089-971a-3d7d-h73a-413h kodu ile teyit edilebilir.

EK-2. ETİK KURUL ONAYI

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı : E-20292139-050.01.04-27246
Konu : Etik Kurul Kararları

Sayın Sinan KALKIŞIM
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

"Ergenlerde Karar Verme Becerileri ile Mutluluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"
başlıklı araştırmanız kurumumuzun 29.04.2022 tarihli ve 2022/04 sayılı toplantısında değerlendirilerek
etik açıdan uygun bulunduğu katılanların oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Nasuh USLU
Kurul Başkanı

Ek:37-Sinan KALKIŞIM Etik Onay Belgesi (1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BS9SBY8LL* Pin Kodu : 59422

Belge Takip Adresi : <https://ebys.izu.edu.tr/enVision/Dognula/0N3>

Adres: Halkalı Caddesi No: 281 Küçükçekmece/İstanbul
Telefon: 444 97 98 Faks: +90 (212) 693 82 29
e-Posta: bilgi@izu.edu.tr Web: www.izu.edu.tr
Kep Adresi: izu@hs01.kep.tr

Bilgi için: Zeynep Funda TEZ
Unvanı: Yeminli Katip
Tel No: +902126929606

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU

ETİK ONAY BELGESİ

Tarih	29.04.2022
Sayı	2022/04
Araştırmanın Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Araştırmanın Adı	<i>Ergenlerde Karar Verme Becerileri ile Mutluluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi</i>
Sorumlu Araştırmacının Adı Soyadı	Sinan KALKIŞIM
Danışman Adı Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Nüket AFAT
Karar	UYGUNDUR

(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'nun kararı tavsiye niteliğinde olup, Üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.)

(Katıldı)
Prof. Dr. Nasuh USLU
Başkan

(Katıldı)
Prof. Dr. Metin TOPRAK
Üye

(Katıldı)
Prof. Dr. Mustafa ATEŞ
Üye

(Katıldı)
Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ
Üye

(Katıldı)
Prof. Dr. Ayşe Nefise BAHÇECİK
Üye

(Katıldı)
Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU
Üye

(Katıldı)
Av. Bilal ŞAMAT
Üye

Kurul Yeminli Kâtibi

Zeyneb Funda TEZ

EK-3. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

YAŞ	☐ 14 YAŞ VE ALTI ☐ 15 ☐ 16 ☐ 17 ☐ 18 YAŞ VE ÜSTÜ
CİNSİYET	☐ ERKEK ☐ KIZ
SINIF DÜZEYİ	☐ 9.SINIF ☐ 10.SINIF ☐ 11.SINIF ☐ 12.SINIF
OKUL TÜRÜ	☐ FEN LİSESİ ☐ SOSYAL BİLİMLER LİSESİ ☐ ANADOLU LİSESİ ☐ ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ ☐ MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ
ANNE EĞİTİM DURUMU	☐ EN FAZLA İLKOKUL MEZUNU ☐ ORTAOKUL ☐ LİSE ☐ ÜNİVERSİTE ☐ LİSANSÜSTÜ
BABA EĞİTİM DURUMU	☐ EN FAZLA İLKOKUL MEZUNU ☐ ORTAOKUL ☐ LİSE ☐ ÜNİVERSİTE ☐ LİSANSÜSTÜ

EK-4. ERGENLERDE KARAR VERME ÖLÇEĞİNİN ÖRNEK MADDELERİ

Açıklama : İnsanların karar verme durumu hakkında hissettikleri ve bu konuda yaptığı seçimler değişiklik göstermektedir. Olağan koşullarda ne şekilde karar verdiğinizi belirlemek için, her soruda verilen seçeneklerden kendinize en yakın davranış biçiminin olduğu bölümün içine çarpı (X) işareti koyunuz.

LÜTFEN HIÇBİR MADDEYİ BOŞ BIRAKMAYINIZ.

	Benim için hiçbir zaman doğru değil	Benim için bazen doğru	Benim için sık sık doğru	Benim için her zaman doğru
1- Karar verme yeteneğime güvenirim.				
2- Karar verme konusunda çoğu insan kadar başarılı değilim.				
3- İyi kararlar veren birisi olduğumu düşünürüm.				
3- İyi kararlar veren birisi olduğumu düşünürüm.				
4- Karar verme konusunda çoğu insan kadar başarılı değilim.				
5- Karar verme konusunda çoğu insan kadar başarılı değilim.				
6- Karar verme konusunda çoğu insan kadar başarılı değilim.				
7- Karar verme konusunda çoğu insan kadar başarılı değilim.				
8- Karar verme konusunda çoğu insan kadar başarılı değilim.				
9- Karar verme konusunda çoğu insan kadar başarılı değilim.				
10- Karar verme konusunda çoğu insan kadar başarılı değilim.				
...				

EK-5. ERGENLERDE MUTLULUK ÖLÇEĞİNİN ÖRNEK MADDELERİ

EMÖ

		EMÖ				
		Hiç katılmıyorum	Çoğunlukla katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Açıklama: Aşağıda yaşamınızın çeşitli yönlerine ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır. Sizden isteğimiz her bir ifadeyi dikkatle okuyarak ifadelere katılma derecenizi belirtmenizdir. İfadelere katılma dereceniz “hiç katılmıyorum” ise (1), “çoğunlukla katılmıyorum” ise (2), “biraz katılıyorum” ise (3), “çoğunlukla katılıyorum” ise (4) ve “tamamen katılıyorum” ise (5) seçeneğine (X) işareti koyunuz. Formda yer alan ifadelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur, eksiksiz ve samimi bir şekilde cevaplamanız yeterlidir. Katılımınız için çok teşekkür ederiz.						
1	Hayatın tadını çıkaran biriyim.	1	2	3	4	5
2	Yapmaktan keyif aldığım etkinlikler var.	1	2	3	4	5
3	Huzurlu bir hayatım var.	1	2	3	4	5
3	Ησυχία με ηλάρση ναί.	1	2	3	4	5
5	Διερωτάω κελί ηρεσία εκτίμησι ναί.	1	2	3	4	5
1	Ηλάρση με ηρεσία ηρεσία.	1	2	3	4	5
.
.
.
.
.
.
...

EK-6. ÖLÇEK İZİNLERİ

EKVÖ Gelen Kutusu x

Oguzhan Colakkadioglu <...>
Alıcı: ben ▾

Sinan merhaba, tabi ki kullanabilirsin... Ölçek ve değerlendirmesi ekteki dosyada. Sana başarılar diliyorum. Yapabileceğim bir şey olursa yazabilirsiniz... İyi çalışmalar...>>>>

Bir ek • Gmail tarafından tarandı ⓘ

Nazife Üzbe <...>
Alıcı: ben ▾

Merhabalar,

Teşekkür ederim, iyiyim umarım siz de iyisinizdir. Ölçeği araştırmanızda kullanabilirsiniz.

Ekte puanlama yönergesi yer almaktadır.

Çalışmanızda başarılar dilerim.

Sevgiler.

Dr. Nazife ÜZBE ATALAY
Başkent Üniversitesi
Eğitim Fakültesi/Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D.

Bir ek • Gmail tarafından tarandı ⓘ

ÖZGEÇMİŞ

Sinan KALKIŞIM

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Bilimleri
Anabilim Dalı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü, 2023, İstanbul

Lisans: Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve
Rehberlik Bölümü, 2012, Giresun

Önlisans: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Web Tasarımı ve
Kodlama Bölümü, 2019, Eskişehir

B. MESLEKİ DENEYİM

2012-2016 Esenler Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman

2014-2015 Gaziantep Yavuzeli İmam Hatip Ortaokulu, Psikolojik Danışmanı (Asker
Öğretmen)

2016-2016 Kazım Beyaz Özel Eğitim Meslek Okulu, Psikolojik Danışmanı

2016-2020 Yunus Emre İmam Hatip Ortaokulu, Psikolojik Danışmanı

2021- Bakırköy Anadolu İmam Hatip Lisesi, Psikolojik Danışmanı